

PIRJO PAAJANEN

Perhebarometri 2002

*Saako haikara
tulla käymään?*

Suomalaisten lastenhankinnan
ihanteet ja todellisuus

Väestöliitto
Väestöntutkimuslaitos
Katsauksia E 14/2002

Väestöliitto
Väestöntutkimuslaitos
Iso Roobertinkatu 20–22 A, PL 849, 00101 Helsinki
Puh. (09) 228 050, Fax. (09) 612 1211
Sähköposti: pop.inst@vaestoliitto.fi
<http://www.vaestoliitto.fi>

ISBN 952-9605-83-8
ISSN 1455-2191
Helsinki 2002

K-Print Oy 2002

Esipuhe

Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen ensimmäinen perhebarometri ilmestyi vuonna 1997. Alussa kartoitettiin suomalaisten yleisiä perhekäsityksiä (1997), seuraavaksi perheisiin liittyviä elämänarvoja sekä kasvatusvastuun jakautumista (1998). Vähitellen teemat ovat syventyneet ja samalla kohdistuneet johonkin tiettyyn väestöryhmään. Vuonna 2001 perhebarometrilla tutkittiin lapsuutta kysymällä 'Onko lapsella aikaa lapsuuteen?'. Haluttiin tietää, onko lapset valjastettu koulun, päiväkodin ja harrastusten kautta kiireiseen aikuisten ajankulkuun. Onneksi näin ei ollut.

Tämän vuoden (2002) perhebarometrin teema liittyy keskeiseen väestölliseen kysymykseen: 'millaiset ovat aikuisten lapsenhankintaa koskevat aikeet ja ihanteet'. Vastoin yleistä oletusta aihe on erittäin vähän tutkittu Suomessa. Uudella perhebarometrillä haluamme tuoda esille teemaan liittyvät perustat ja yleisnäkemykset.

Barometrin aineisto on osa laajempaa 12 läntisen Euroopan maan yhteistyöhanketta. Tämän barometrin perusteella tiedämme lastenhankintaan liittyvät näkemykset Suomessa, jatkossa tuloksia on mahdollista tarkastella ja syventää myös eurooppalaisessa kontekstissa.

Ensimmäisen lapsen hankinta liittyy paljolti elämäntilanteeseen ja työoloihin. Tällöin mm. työelämän joustot edesauttavat lastenhankintaa. Sen sijaan kun myöhemmällä iällä pohditaan lisälapsen hankintaa, näyttelevät mm. perhekustannukset ja niihin liittyvät tasaukset suurempaa roolia. Lapsenhankintaan liittyvät aikeet ovat monisyinen ja –tahoinen kokonaisuus, johon ei ole – valitettavasti – yhtä ja ainoaa perhe- tai työvoimapolitiittista ratkaisua.

Suomessa on edelleen eurooppalaisittain korkea hedelmällisyys, sillä naista kohden syntyy keskimäärin noin 1.7 lasta EU:n keskiarvon ollessa 1.5. Barometrin tulosten perusteella on selvää, että halukkuutta Suomessa lastenhankintaan on enemmän kuin varsinaisesti sitten aikanaan toteutetaan. Vaikka suomalainen lapsi ei siis tällä hetkellä olekaan katoava luonnonvara, antaa perhebarometri kuitenkin selkeät viitteet siitä, että perhe- ja työpolitiikan roolia on syytä korostaa entistä enemmän tulevassa sosiaalipolitiikassa. Samalla on syytä pohtia erilaisten täsmäkeinojen käyttöä eri perhe- ja elämäntilanteissa oleviin ja lapsenhankintaa suunnitteleviin. Kyse ei ole pelkästään

ensimmäistä lastaan hankkivista: kahden ja useammankin lapsen perheissä on yllättävän paljon sellaisia, jotka eivät ole vielä lyöneet lukkoon lopullista lapsimääräänsä.

Barometrin on toteuttanut tutkija Pirjo Paajanen. Tutkija Anneli Miettinen ja vanhempi tutkija Marketta Ritamies ovat kommentoineet käsikirjoitusta. Tutkimusavustaja Mika Takoja on suorittanut käsikirjoituksen esitaiton. Lausun kaikille kiitokseni heidän merkittävästä työpanoksestaan ja tuloksekkaasta yhteistyöstään.

Hanketta ovat taloudellisesti tukeneet Alli Paasikiven Säätiö ja Kotisisaropiston kannatusyhdistyksen rahasto. Ilman edellä mainittujen yhteisöjen tukea suurta kansallista kyselyaineistoa ei olisi ollut mahdollista hankkia. Lausun tukijoillemme parhaat kiitokseni suomalaiselle perhetutkimukselle osoitetusta tuesta.

Ismo Söderling

Johtaja

Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos

Sisällys

1. JOHDANTO	7
2. KATSAUS AIKAISEMPIIN TUTKIMUKSIIN JA TILASTOIHIN	9
2.1 Syntyvyys	9
2.2 Miksi lastenhankintaa lykätään tai ei haluta hankkia lapsia?	11
3. TUTKIMUSTEHTÄVÄT	15
4. TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	17
4.1 Otos, aineiston keruu ja tutkimusmenetelmät	17
4.2 Aineiston kuvaus	18
5. LASTENHANKINTAA KOSKEVIA YLEISIÄ IHANTEITA	23
5.1 Ihanteellinen suomalaisen perheen lapsiluku	23
5.2 Miksi lapsia hankitaan vähän?	26
5.3 Ihanteellinen lasten syntymäväli	29
5.4 Ihanteellinen ikä hankkia ensimmäinen lapsi	30
5.5 Yhteenveto	33
6. LASTENHANKINTAA KOSKEVIA AIKEITA	37
6.1 Lastenhankinta aiheet sukupuolittain eri ikäryhmissä	37
6.2 Lastenhankinta aiheet lapsettomilla ja lapsia jo omaavilla	40
6.3 Yhteenveto	45
7. MIKSI LASTENHANKINTAA HALUTAAN LYKÄTÄ?	47
7.1 Syitä lykätä lastenhankintaa	48
7.2 Lastenhankinnan lykkäämisen syihin yhteydessä olevat tekijät	51
7.3 Yhteenveto	53
8. MIKSI EPÄRÖIDÄÄN TAI EI AIOTA HANKKIA LAPSIA?	57
8.1 Syitä epäroidä lastenhankintaa	57
8.2 Syitä olla hankkimatta lapsia	62
8.3 Yhteenveto	66
9. MIELIPITEITÄ YHTEISKUNNAN TOIMENPITEISTÄ	69
9.1 Eri toimenpiteiden kannatus	69
9.2 Mitä toimenpiteitä haluttiin sovellettavan?	70
9.3 Yhteenveto	72
10. YHTEENVETO	75
10.1 Tutkimusmenetelmän arviointi ja tulosten yleistettävyys	75
10.2 Yhteenveto tuloksista	76
10.3 Johtopäätöksiä	84
Lähteet	89
Liitteet	93

1. JOHDANTO

Vuosittain syntyvien lasten määrän pieneneminen ja pidentynyt elinikä aiheuttavat niin Suomessa kuin muuallakin läntisissä teollisuusmaissa väestön harmaantumisen. Nykyään tilastollisesti laskettuna 100 työikäistä suomalaista kohden on 50 huollettavaa lasta tai vanhusta ja vuonna 2030 huollettavia on laskettu olevan jo 70 (Väestöra-
kenne 2000, 2001).

Moderneissa, matalan syntyvyyden yhteiskunnissa ne muutamat synnytykset, jotka parit tai yksilöt käyvät läpi elämänsä aikana, ovat yleensä keskittyneet vain muutamman vuoden sisään. Kaksi tärkeintä päätöstä silloin ovat milloin vanhemmuuteen astutaan ja kuinka monta lasta synnytetään. Huolimatta siitä, että vanhemmuuteen siirtymisen ajankohdalla tai lapsettomana pysymisellä on perustavaa laatua oleva väestötilastollinen merkitys, ovat ne myös elämää muovaavia tapahtumia kyseessä oleville yksilöille. Lastenhankinnan ajoittamiseen voi liittyä myös paineita: hyvin nuorena lastenhankintaa pidetään yleisesti epäedullisena, mutta ei myöskään rohkaista hankkimaan lapsia myöhemmällä iällä, koska se voi olla ”liian myöhään”. (Hobcraft & Kiernan 1995.)

Meillä kaikilla on varmasti omiin ja tuttaviemme kokemuksiin ja mielipiteisiin perustuvia käsityksiä lastenhankintaan liittyvästä päätöksenteosta. Asiaan kohdistunutta tutkimusta on tehty maassamme kuitenkin varsin vähän, viimeisin tutkimusaineisto on Tilastokeskuksen ”Perheellistyminen ja työ” vuodelta 1989. Koska aihe on tärkeä niin yksittäisille ihmisille kuin yhteiskunnallekin päätettiin Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen vuoden 2002 perhebarometrillä kartoittaa suomalaisten lastenhankintaan liittyviä mielipiteitä ja ihanteita. Barometrissä selvitetään 18 – 45-vuotiaiden vastaajien näkemyksiä ihanteellisista ensimmäisen lapsen hankintaiästä, suomalaisen perheen lapsiluvusta ja siitä miksi lapsia ei haluta hankkia sekä miksi epäröidään lastenhankintaa tai lykätään sitä myöhempään ajankohtaan. Aineistona selvityksessä on 12 eri Euroopan massa suoritettavan PPA2 -tutkimushankkeen (Population Policy Acceptance Study) Suomen aineisto (Väestö- ja perhepoliittiset asenteet Suomessa 2002), joka kerättiin postikyselyllä Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksella helmimaaliskuussa 2002. Otos oli 7000 henkilöä. Barometrin aineiston muodostavat 18 – 45-vuotiaiden naisten ja miesten lastenhankinta-aikeita ja –ihanteita koskevat vastaukset. Vastausprosentti koko aineistossa oli 55,7 ja tässä ikäryhmässä 52,2.

2. KATSAUS AIKAISEMPIIN TUTKIMUKSIIN JA TILASTOIHIN

2.1 Syntyvyys

Vuosittain syntyvien lasten määrä on ollut Suomessa laskussa vuodesta 1994 saakka. Vuonna 2000 syntyneiden lasten määrä (56 742 lasta) alitti vuoden 1973 syntyneiden määrän (56 787 lasta), joka oli siihen saakka alhaisin sodan jälkeen. (Suomen tilastollinen vuosikirja 2001.) Vuonna 2001 syntyneiden määrä oli edelleen hienoisessa laskussa sillä lapsia syntyi 56 189 (Tilastokatsaus 2002). Syntyneiden lasten määrän vähenemiseen vaikuttavat myös pienentyneet synnyttäjien ikäluokat.

Vuotta 2000 vähemmän syntyneitä oli maassamme viimeksi ns. suuriin nälkävuosiin kuuluvana vuonna 1868 (Väestömuutokset 2000, 2001). Suomen väkiluku, ja siten myös hedelmällisyydessä olevien naisten määrä, on kuitenkin kasvanut näiden yli sadan vuoden aikana merkittävästi, sillä vuonna 1870 Suomessa oli vain 1,77 miljoonaa asukasta ja vuonna 2000 jo 5,18 miljoonaa. (Suomen tilastollinen vuosikirja 2001.) Myös kokonaishedelmällisyysluku, joka kertoo naiselle hänen elinaikanaan keskimäärin syntyvien lasten määrän, on ollut aaltoliikkeessä Suomessa ja monissa muissakin Euroopan maissa viime vuosina (Taulukko 1).

Taulukko 1. Kokonaishedelmällisyysluku eri Euroopan maissa vuosina 1980, 1985, 1990, 1995 ja 2000.

maa	1980	1985	1990	1995	2000
Alankomaat	1,60	1,51	1,62	1,53	1,72
Irlanti	3,24	2,48	2,11	1,84	1,89
Itävalta	1,65	1,47	1,45	1,40	1,34
Kreikka	2,22	1,67	1,39	1,32	1,29
Länsi-Saksa	1,45	1,28	1,45	1,34	1,41*
Ruotsi	1,68	1,74	2,13	1,73	1,54
Suomi	1,63	1,64	1,78	1,81	1,73
Unkari	1,91	1,85	1,87	1,57	1,32
Viro	2,02	2,12	2,04	1,32	1,39

(* = luku on vuodelta 1999)

(Lähde: Council of Europe, Recent Demographic Developments in Europe 2001)

Väestön uusiutuminen edellyttäisi naisten synnyttävän elinaikanaan keskimäärin 2,1 lasta. Tähän lukuun verrattuna Suomen kokonaishedelmällisyysluku (1,7) on matala, mutta verrattuna moniin muihin Euroopan maihin, kuten Kreikkaan, Unkariin tai Itä-

valtaan, se on varsin korkea. Suomessa vuonna 2000 vallinnut kokonaishedelmällisyysluku olikin EU:n keskiarvon (1,53) yläpuolella (Eurostat yearbook 2002).

Lapsiperheiden määrä on vähentynyt vuodesta 1980 (688 732 lapsiperhettä) vuoteen 2000 saakka (612 627 lapsiperhettä). Keskimäärin suomalaisessa lapsiperheessä oli 1,69 alle 18-vuotiasta lasta vuonna 1980 ja 1,82 lasta vuonna 2000. Yhden lapsen perheitä oli vuonna 1980 48,5 prosenttia lapsiperheistä ja vuonna 2000 43,8 prosenttia. Kolmen lapsen perheitä oli vuonna 1980 10,2 prosenttia lapsiperheistä ja vuonna 2000 13,9 prosenttia. (Perheet 2000, 2001.) Vaikka siis lapsiperheiden määrä on Suomessa laskenut vuodesta 1980 on lasten määrä perheissä kasvanut. Tämä viittaa siihen, että ne naiset jotka hankkivat lapsia hankkivat niitä aiempaa enemmän ja toisaalta yhä useampi nainen jää kokonaan lapsettomaksi. Lapsettomiksi Suomessa jää arviolta noin 15 – 20 % naisista (Väestörakenne 2000, 2001; Coleman 1996).

Ensisynnyttäjien keski-ikä on noussut viime vuosikymmeninä niin meillä Suomessa (Taulukko 2) kuin muissakin Euroopan maissa (Taulukko 3). Ensisynnyttäjien keski-ikä on Suomea alhaisempi erityisesti Itä- ja Etelä-Euroopassa ja Suomea korkeampi mm. Ruotsissa, Iso-Britanniassa ja Saksassa.

Taulukko 2. Ensisynnyttäjien keski-ikä Suomessa vuosina 1970, 1980, 1990 ja 2000.

Vuosi	Ensisynnyttäjien keski-ikä
1970	24,4
1980	25,6
1990	26,5
2000	27,4

(Lähde: Council of Europe, Recent Demographic Developments in Europe 2001)

Taulukko 3. Ensisynnyttäjien keski-ikä eri Euroopan maissa vuosina 1990 ja 2000.

maa	1990	2000	muutos vuosina
Alankomaat	27,6	28,6	1,0
Iso-Britannia	27,3	29,1	1,8
Itävalta	25,0	26,3	1,3
Kreikka	25,5	27,3*	1,8
Länsi-Saksa	27,0	28,0*	1,0
Ruotsi	26,3	27,9	1,6
Unkari	23,1	25,1	2,0
Viro	22,9	24,0	1,1

(* = luvut ovat vuodelta 1999)

(Lähde: Council of Europe, Recent Demographic Developments in Europe 2001)

Erityisesti yli 35-vuotiaiden ensisynnyttäjien määrä on kasvanut Suomessa vuoden 1991 jälkeen ja samaan aikaan alle 30-vuotiaiden ensisynnyttäjien määrä on vähentynyt. Tämä kehitys siis heijastelee äitiyteen astumisen lykkääntymistä yhä enemmän yli 30-vuoden ikään. (Vikat 2002.)

2.2 Miksi lastenhankintaa lykätään tai ei haluta hankkia lapsia?

Päätös vanhemmaksi tulosta on eräs monimutkaisimmista päätöksistä, joita yksittäiset ihmiset tai pariskunnat joutuvat tekemään elämänsä aikana. Vanhemmaksi tuleminen merkitsee sitoutumista lapsen taloudelliseen, sosiaaliseen ja psykologiseen tukemiseen vähintään viideksitoista ja usein jopa yli kahdeksikymmeneksi vuodeksi. Tätä päätöstä tehdessään mahdolliset tulevat vanhemmat arvioivat nykyistä ja todennäköisesti tulevaakin elämäänsä koskevia monia asioita kuten parisuhdettaan, työtään, tulojaan, asumistaan ja ajankäyttöään. (Hobcraft & Kiernan 1995.)

Nykyään ihmiset voivat yhä tarkemmin määrätä kuinka monta lasta ja milloin he haluavat hankkia vai haluavatko hankkia lapsia lainkaan. Tähän kehityskulkuun on keskeisenä vaikuttajana ollut ehkäisykeinojen lisääntyminen ja kehittyminen yhä luotettavimmiksi sekä naisten itsemääräämisoikeuden ja sukupuolten välisen tasa-arvon kasvu. Naisilla on äitiyden lisäksi nykyisin monia muitakin mahdollisuuksia toteuttaa itseään. Opiskelu ja työelämän haasteet ovatkin tärkeitä itsensä toteuttamisen väyliä nykypäivän naisille. Nikanderin (1992) mukaan ensimmäisen lapsen synnytysikä liittyy isikin koulutuksen pituuteen. Eli mitä korkeampi koulutus naisella on, sitä vanhempana hän synnyttää esikoisensa.

Tilastokeskuksen väestötutkimuksessa ”Perheellistyminen ja työ” vuodelta 1989 syitä siihen etteivät naiset halunneet hankkia lainkaan tai lisää lapsia olivat: 1) lapsi rajoittaisi elämää, 2) biologiset syyt ja 3) parisuhteeseen liittyvät syyt. Lapsen elämää rajoittaviin syihin kuului muun muassa se, että ajateltiin elämän käyvän liian raskaaksi jos lapsi hankittaisiin, halu omistautua myös muille itseä kiinnostaville asioille ja pelko ettei voisi osallistua enää työelämään siinä määrin kuin haluaisi. Biologisiin syihin kuuluivat esimerkiksi se, että ei voinut saada lasta, oma tai suvussa periytyvä sairaus oli esteenä tai äiti oli jo liian vanha hankkimaan lasta. Parisuhteeseen liittyviä syitä olivat pelko ettei puolisolle ja olemassa oleville lapsille jäisi riittävästi aikaa

sekä parisuhteen ongelmat. Alle 30-vuotiaat naiset mainitsivat tärkeimpinä syinä siihen etteivät olleet hankkineet lapsia kokemuksen siitä, etteivät olleet tunteneet itseään riittävän kypsäksi äidiksi tuloon sekä työhön ja opiskeluun liittyvät syyt. Myös asuntoon ja taloudelliseen tilanteeseen liittyvät tekijät tuotiin varsin usein tässä ikäryhmässä esiin. Yli 30-vuotiailla vastaajilla yleisimpiä syitä siihen ettei lapsia oltu vielä hankittu olivat ne, ettei ollut löytynyt sopivaa miestä lapsen isäksi tai ettei ollut onnistunut saamaan lasta. (Turunen 1998.)

Nikander (1995) luokitteli eri ikäisten suomalaisten miesten syitä siihen etteivät nämä halunneet hankkia lainkaan tai enää lisää lapsia. 45 – 49-vuotiailla miehillä useimmin tärkeäksi syyksi nousi kokemus siitä että he olivat jo liian vanhoja isäksi. 35 – 39-vuotiailla miehillä tärkeimpiä syitä olivat haluttomuus sitoa enää itseään pieniin lapsiin tai että oli jo hankkinut mielestään sopivan määrän lapsia. Nuorimmassa 25 – 29-vuotiaiden miesten ryhmässä esiin nousseita tekijöitä olivat ne ettei mies ollut avioliitossa tai että hän ei halunnut enää sitoa itseään pieniin lapsiin.

Ruotsissa vuonna 2000 tehdyssä tutkimuksessa alle 30-vuotiaat parisuhteessa elävät naiset ja miehet ilmoittivat syyksi siihen etteivät olleet hankkineet vielä lasta, halun tehdä muita asioita ensin, saada opinnot ensin päätökseen sekä työhön ja taloudelliseen tilanteeseen liittyvät syyt. Yli 30-vuotiailla useimmin mainittuja syitä olivat ne ettei ole itse/ puoliso ollut tullut raskaaksi tai parisuhde oli vielä liian uusi lasten hankkimisen kannalta. Lastenhankinnan suhteen epävarmoista parisuhteesta elävistä vastaajista naiset ilmoittivat yleisimmin syyksi sen, että he eivät kaivanneet lasta, eivät halunneet menettää valtaa päättää omasta elämästään tai halusivat panostaa työhön. Miehillä usein epäröinnin syynä oli se, ettei puoliso ollut tullut yrityksistä huolimatta raskaaksi. Yksin elävät vastaajat olivat kuitenkin parisuhteessa eläviä epäröivämpiä lastenhankinnan suhteen. Tärkeimmät syyt siihen ettei lasta oltu vielä hankittu olivat yksin elävillä ne ettei oltu löydetty sopivaa kumppania tai oli haluttu tehdä muita asioita ennen lasten hankintaa. (Varför föds det så få barn? 2001.)

”Perheellistyminen ja työ” -tutkimuksessa jo olemassa olevien lasten määrällä oli yhteyttä naisten ilmoittamiin syihin miksi he eivät hanki enää lisää lapsia/ lainkaan lasta. Lapsettomilla naisilla yleisimmät syyt olivat ne että he pelkäsivät lapsen rajoittavan liikaa elämäänsä tai lasta ei ollut mahdollista saada. Pelko siitä ettei puolisolle ja olemassa oleville lapsille jäisi riittävästi aikaa oli yleisin syy vähintään kahden lapsen äideillä. (Turunen 1998.) Ruokolaisen ja Notkolan (2001) mukaan kahden lap-

sen äideillä lastenhankinnan lopettamiseen olivat erityisesti yhteydessä parisuhteen ongelmat ja huono taloudellinen tilanne kun taas lastenhankinnan jatkamiseen yhteydessä oli traditionaalisten perhearvojen kannattaminen ja se ettei vastaajalla ollut lasta nykyisen kumppaninsa kanssa.

Keväällä 1999 Ruotsissa aloitetussa ”Perhe ja perhe-elämä 2000-luvulla” –tutkimuksessa kävi ilmi, että kaikkein epävarmimpia lastenhankinnan suhteen olivat 22-, 26- ja 30-vuotiaista nais- ja miesvastaajista ne, jotka eivät eläneet parisuhteessa, jotka olivat työttömiä ja joilla oli vähän koulutusta (Hoem & Bernhardt 2000). Myös määräraikaisissa työsuhteissa olevilla naisilla oli 24 prosenttia alhaisempi todennäköisyys hankkia ensimmäinen lapsensa kuin vakinaisessa työsuhteessa olevilla naisilla. Määräraikaisessa työsuhteessa olevilla naisilla oli myös 28 prosenttia pienempi todennäköisyys hankkia ensimmäinen lapsensa verrattuna määräraikaisessa työsuhteessa oleviin miehiin. (Persson 2001.)

Hobcraftin ja Kiernanin (1995) mukaan idealisoidussa käsitteellisessä mallissa ihmisillä on mahdollisuus valita koko hedelmällisen ajan jokaisena hetkenä tulevatko vanhemmiksi vai eivät. Lapsettomaksi jääminen onkin vain harvoin tietoinen ja muuttumaton ratkaisu, useimminkin se on seuraus useista perättäisistä ratkaisuista olla hankkimatta lasta juuri nyt.

3. TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Suomessa on viimeksi Tilastokeskuksen väestötutkimuksessa ”Perheellistyminen ja työ” vuonna 1989 kysytty naisilta ja vuonna 1992 miehiltä syitä lastenhankinnan lopettamiseen ja lapsettomilta syitä siihen ettei lapsia ole hankittu. Varsinaisesti lastenhankinnan lykkäämisen syitä ei Suomessa ole juurikaan tutkittu. Lastenhankinnan lykkääminen yhä myöhempään ikään on kuitenkin yleistynyt ja lapsettomiksi jäävien naisten osuus kasvanut. Niinpä lastenhankintaa koskevat ihanteet ja aiheet koettiin Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksella tärkeäksi ja ajankohtaiseksi aiheeksi ja siten hyväksi teemaksi vuoden 2002 perhebarometrille.

Perhebarometrin 2002 päätavoitteena on saada vastaukset seuraaviin kysymyksiin:

- 1) Mikä olisi vastaajien mielestä ihanteellinen suomalaisen perheen lapsiluku ja ihanteellinen lasten syntymäväli sekä mitä ovat niihin yhteydessä olevat taustatekijät? (luku 5)
- 2) Mitkä ovat ihanteellisena pidetyt lastenhankintatavat naisille ja miehille sekä mitkä taustatekijät ovat niihin yhteydessä? (luku 5)
- 3) Lastenhankinta-aiheet: Ketkä ovat ne, jotka aikovat, ketä epäröivät ja ketä ne, jotka eivät aio hankkia lapsia? (luku 6)
- 4) Mitkä ovat yleisimmät syyt miksi lastenhankintaa päätetään lykätä myöhempään ajankohtaan? (luku 7)
- 5) Mitkä ovat yleisimmät syyt siihen, että epäröidään hankkia lainkaan tai lisää lapsia? (luku 8)
- 6) Mitkä ovat yleisimmät syyt siihen miksi ei aiota hankkia lainkaan tai lisää lapsia? (luku 8)
- 7) Mitä lasten hankintaa, kasvattamista ja lapsista huolehtimista tukevia yhteiskunnan toimenpiteitä vastaajat kannattivat? (luku 9)

Taustatekijöinä käytetään yleisimmin sukupuolta, ikää, koulutustasoa, lasten määrää, siviilisäätyä, sosiaaliryhmää ja asuinpaikan kokoa, asuinläänää sekä elämänarvoja (esim. uskonnollisuus).

4. TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

4.1 Otos, aineiston keruu ja tutkimusmenetelmät

Vuoden 2002 perhebarometri toteutettiin osana Suomen hanketta 12 eri Euroopan maassa suoritettavassa tutkimuksessa (Population Policy Acceptance Study = PPA2), jossa selvitetään kansalaisten mielipiteitä ja asenteita liittyen mm. väestönkehitykseen, lastenhankintaan ja perhepolitiikkaan. Suomen tutkimushanke ”Väestönkehitys, perhe ja perheellistyminen Suomessa vuonna 2002” toteutettiin Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksella.

Valtakunnallinen, alueellisesti kattava (lukuun ottamatta Ahvenanmaan maakuntaa) 7000 hengen otosjoukko poimittiin väestörekisteristä. Otos koostui vuosina 1932 – 1983 syntyneistä (18 – 69-vuotiaista) suomalaisista naisista ja miehistä. Otokseen tulleiden eri vuosina syntyneiden henkilöiden määrä suhteutettiin heidän väestösuuhteensa otantahetkellä.

Kansainvälistä tutkimushanketta varten tehtyä yhteistä kyselylomaketta muokattiin Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksella poistamalla eräitä Suomen oloihin soveltumattomia kysymyksiä ja lisäämällä joitakin uusia kysymyksiä muun muassa lastenhankintaan ja perhepolitiikkaan liittyvistä mielipiteistä. Kyselylomakkeen käänsi englannista suomeen Maija Mäkinen. Ennen varsinaisen kyselyn toteuttamista lomaketta esiteltiin. Testaamisen tarkoituksena oli selvittää kysymysten ja vastausvaihtoehtojen ymmärrettävyyttä, muuttujien erottelukykyä ja lomakkeen luettavuutta sekä ulkoasun selkeyttä. Esitetauksen jälkeen kysymysten ja vastausvaihtoehtojen ymmärrettävyyttä sekä lomakkeen ulkoasua vielä selkeytettiin.

Vastaajia lähestyttiin kolmivaiheisesti helmikuussa 2002. Vastaajille lähetettiin postitse kysely, hoputekirje ja uusintakysely. Ensimmäisen kyselyn jälkeen vastausprosentti oli 30, mutta se kohosi hoputekirjeen ja uusintakyselyn myötä.

Vastaajaa ei tavoitettu 71 tapauksessa: posti ei tavoittanut 55 vastaajaa, 8 vastaajaa oli muuttanut ulkomaille ja 8 vastaajaa oli kuollut. Vastaaja ei ollut kykenevä vastamaan lomakkeeseen 65 tapauksessa: vastaajan äidinkieli oli muu kuin suomi 41 tapauksessa ja vastaaja oli kehitysvammainen tai sairas, eikä näin ollen pystynyt vastamaan kysymyksiin 24 tapauksessa. Täytettyjä lomakkeita palautettiin 3827 kappalet-

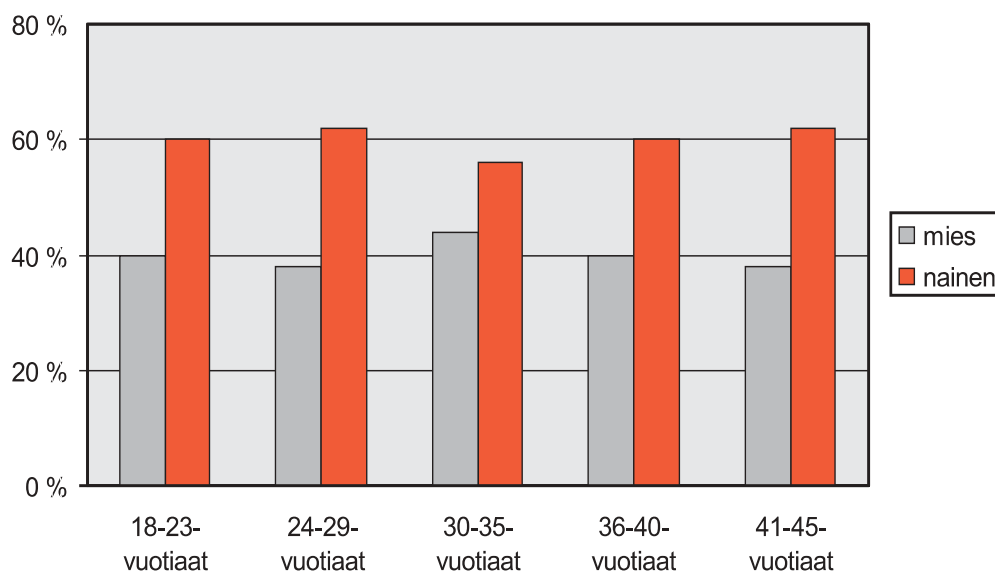
ta. Palautetuista lomakkeista jouduttiin kuitenkin hylkäämään 6 kappaletta, koska niiden vastaaja ei kuulunut otokseen ikänsä puolesta. Lopullisen aineiston siis muodostivat 3821 lomakkeen tiedot ja vastausprosentiksi muodostui 55,7. Perhebarometrin aineistoksi tästä joukosta rajattiin kyselyhetkellä 18 – 45-vuotiaat naiset ja miehet eli lastenhankintaikäinen väestö. Barometrin aineisto muodostui siten 1996 lomakkeen tiedoista. Vastausprosentti tässä joukossa oli 52,2. Vastausprosenttia voidaan pitää tyydyttävänä varsinkin kun lomake sisälsi paljon kysymyksiä eri aihealueilta (mm. lastenhankintaa, perhepolitiikkaa, siirtolaisuutta ja seksuaalisuutta koskevia mielipiteitä ja asenteita) ja oli varsin pitkä ja vaativa vastattavaksi. Barometrissä käsitellään kuitenkin vain lastenhankintaan liittyviä ihanteita ja aikeita koskevia vastauksia.

Aineisto tallennettiin sähköiseen muotoon Data-Apu Oy:ssä. Tilastolliset ajot ja analyysit tehtiin SPSS-tilasto-ohjelmalla. Analyysimenetelminä käytettiin muun muassa ristiintaulukointia, χ^2 -testiä, yksisuuntaista varianssianalyysiä sekä faktorianalyysiä. Tulokset esitettiin suorina jakaumina ja graafeina. Tekstissä on mainittu selittävät taustamuuttujat pääasiassa vain silloin kun erot ovat olleet vähintään tilastollisesti melkein merkitseviä ($p \leq 0.05$).

4.2 Aineiston kuvaus

Vastaajista 40 prosenttia oli miehiä ja 60 prosenttia naisia (Kuvio 1). Miehet olivat hieman aliedustettuina vastaajissa, sillä 18 – 45-vuotiaista suomalaisista miehiä on 51%. Vastaajien keski-ikä oli 32,2 vuotta. Vastaajien ikärakenne vastasi hyvin kohdejoukkoa. (Väestörakenne 2000, 2001.)

Kuvio 1. Perhebarometrin 2002 vastaajien osuudet sukupuolen ja iän mukaan (N=1996).

Äidinkieleltään suomenkielisiä vastaajista oli 96 prosenttia ja ruotsia puhuvia lähes 3 prosenttia. Ruotsinkielisiä suomalaisessa 18 – 45 -vuotiaassa väestössä on 4,9 % (Väestörakenne 2000, 2001). Ruotsinkielisten vähäisyys selittyy sillä, ettei heille lähetetty ruotsinkielistä kyselylomaketta.

Avoliitossa vastaajista oli 41 prosenttia, avoliitossa 22 prosenttia, eronneita 8 prosenttia ja leskiä 0,4 prosenttia sekä yksineläjiä 28 prosenttia. Avioliitossa olevat vastaajat olivat hieman yliedustettuja aineistossa samanikäiseen väestöön verrattuna (Väestörakenne 2000, 2001). Lapsiperheväestöön vastaajista kuului 48 prosenttia, naisista 66% ja miehistä 35%. Miehistä yhden lapsen perheisiin kuului 33 prosenttia ja naisista 27 prosenttia. Kahden lapsen perheisiin kuului 36% miehistä ja 40% naisista ja kolmen tai useamman lapsen perheisiin 33 prosenttia miehistä ja 34 prosenttia naisista. Samanikäiseen väestöön verrattuna tässä aineistossa lapsiperheväestöön kuuluvat naiset sekä kolmen tai useamman lapsen omaavat miehet olivat yliedustettuina. Sen sijaan naisten yhden lapsen perheet ja miesten kahden lapsen perheet olivat hieman aliedustettuina. (Perheet 2000, 2001.)

Alueellisesti vastaajia oli eniten Etelä-Suomen läänistä, noin kaksi viidestä vastaajasta. Länsi-Suomen läänin alueelta vastaajia oli kolmasosa ja Itä-Suomen sekä Oulun läänien alueelta noin joka kymmenes vastaaja. Lapin läänistä oli vain noin neljä pro-

senttia vastaajista. Lääneittäin vastaajien määrä vastaa siis erittäin hyvin 18 - 45-vuotiaasta väestöstä. (Väestörakenne 2000, 2001). Kaupungeissa asui 71 prosenttia vastaajista ja 29 prosenttia kuntakeskuksissa tai taajamissa ja maaseudulla. Vuonna 2001 suomalaisista 20 – 44-vuotiaista 67% asui kaupunkimaisissa kunnissa, joten kaupunkilaiset olivat vastanneet kyselyyn hieman maaseudulla asuvia tunnollisemmin (Väestörakenne 2001, 2002).

Kyselyyn vastanneista 44 prosentilla oli peruskoulutuksenaan perus- tai keskikoulu ja 48 prosentilla ylioppilastutkinto. Kansa- tai kansalaiskoulun käyneitä oli 7 prosenttia. Ammatillisen koulun oli käynyt lähes kolmannes vastaajista, viidesosa oli käynyt ammatillisen opiston ja 17 prosentilla vastaajista oli korkeakoulututkinto. Vailla ammatillista koulutusta oli 9 prosenttia vastaajista. Ylioppilastutkinnon suorittaneita vastaavassa ikäryhmässä koko maassa on noin 39 %, korkeakoulututkinnon suorittaneita 10 prosenttia ja vailla ammatillista koulutusta saman ikäryhmän väestössä on noin 18%. Koulutetummat vastaajat olivat vastanneet siis kyselyyn enemmän kuin vailla ammatillista koulutusta olevat (Suomen tilastollinen vuosikirja 2001, Väestön koulutus rakenne kunnittain 1999).

Työttömänä oli 9 prosenttia vastaajista, eläkkeellä lähes kaksi prosenttia ja opiskelijoita lähes 17 prosenttia. Opiskelijat olivat hieman yliedustettuna vastaajissa samanikäiseen väestöön verrattuna (Suomen tilastollinen vuosikirja 2001, Työvoimatilasto 2000). Työssä olleiden vastaajien työsuhteista 82 prosenttia oli vakituisia tai toistaiseksi solmittuja, eli määräaikaisissa työsuhteissa oli 18 prosenttia vastaajista. Työsuhteiden osalta kyselyyn vastanneet edustivat siten varsin hyvin kohdejoukkoa (Työvoimatilasto 2000, 2001). Osa-aikatyötä teki noin 11 prosenttia palkkatyössä olleista vastaajista, joka vastaa hyvin kohdejoukkoa (Väestö toiminnan mukaan, 2002). Kolme neljästä vastaajasta ilmoitti taloutensa pääasialliseksi tulonlähteeksi tulot palkkatyöstä. Opintotuen ilmoitti pääasialliseksi tulonlähteekseen 9 prosenttia ja työttömyyskorvauksen 6 prosenttia vastanneista.

Sosiaaliryhmäkseen vastaajista puolet ilmoitti työntekijä, joka viides alempi toimihenkilö ja 16 prosenttia ylempi toimihenkilö sekä 4 prosenttia johtavassa asemassa oleva. Yksityisyrittäjiksi ilmoittautui 6 prosenttia ja maatalousyrittäjiksi hieman yli 2 prosenttia vastanneista. Työntekijät olivat yliedustettuina ja alemmat toimihenkilöt aliedustettuina vastaajissa (Suomen tilastollinen vuosikirja 2001). Tämä kertonee ehkä siitä että moni alempi toimihenkilö on mieltänyt itsensä työntekijöiden ryhmään kuuluvaksi.

Tutkimukseen vastanneet henkilöt edustivat siis varsin hyvin kohdejoukkoa, 18 – 45-vuotiaita suomalaisia. Miehet olivat aineistossa tosin aliedustettuna ja avioliitossa elävät sekä vähintään kolmen lapsen vanhemmat hieman yliedustettuina. Koulutetummat vastaajat olivat vastanneet kyselyyn vähän koulutettuja useammin. Opiskelijat olivat vastanneet kyselyyn ahkerasti ja olivat aineistossa hieman yliedustettuina. Sosiaali-ryhmistä työntekijät olivat yli- ja alemmat toimihenkilöt aliedustettuina. Ruotsinkieliseltä väestöltä tuli niukasti vastauksia. Tulokset ovat yleistettävissä kohdejoukkoon edellä mainitut vastaajiin liittyvät tekijät huomioiden.

5. LASTENHANKINTAA KOSKEVIA YLEISIÄ IHANTEITA

Tässä luvussa selvitetään mikä on vastaajien ihanteellisena pitämä suomalaisen perheen lasten määrä, lasten syntymäväli ja naisten ja miesten ihanteellinen ikä saada ensimmäinen lapsensa. Näihin lastenhankintaa koskeviin ihanteisiin vaikuttavat hyvin monet eri tekijät, jotka vaihtelevat aina ihmisten elämäntilanteiden ja omien mielitymysten mukaan. Vaikka siis ihmisiltä pyydetään mielipidettä ihanteesta yleisellä tasolla, eli etäännyttämään heitä omasta elämäntilanteestaan, vaikuttavat kuitenkin omat taustalla olevat kokemukset ja arvot myös tähän yleiseen ihanteeseen.

Lastenhankintaa koskevien ihanteiden kysymisellä haluttiin perhebarometrissä kartoittaa lastenhankintaiässä olevan väestön keskuudessa vallitsevaa yleistä lapsiin ja lastenhankintaan liittyvää ilmapiiriä ja arvostusta sekä eräänlaista yhteiskunnallista normia. Taustamuuttujina seuraavissa tilastoanalyysissä on käytetty sukupuolta, ikäryhmää, perus- ja ammatillista koulutusta, siviilisäätyä, lasten lukumäärää, asuinläänää, asuinpaikkaa, sosiaaliryhmää ja uskonnollisuutta. Taulukoissa on yleensä esitetty vain ne muuttujat, joiden yhteys kysytyyn ihanteeseen oli vähintään tilastollisesti melkein merkitsevä.

5.1 Ihanteellinen suomalaisen perheen lapsiluku

Yleinen lapsilukuihanne ilmaisee mielikuvan ”keskimääräisestä” tai ”normaaliperheestä”, eikä siis kerro vastaajan ihannetta omasta lapsiluvusta. Yleinen ihanne on aina todettu selvästi suuremmaksi kuin todellinen lapsiluku. (Ritamies, Riihinen, Penttinen & Pulkkinen 1984.) Vuoden 1997 perhebarometrin 17 - 59-vuotiaat nais- ja miesvastaajat pitivät suomalaisen perheen sopivana lapsilukuna keskimäärin 2,5 lasta. Tuolloin perhebarometrin vastaajien näkemys omasta lopullisesta lapsiluvusta oli hieman alempi, eli sen keskiarvoksi muodostui 2,4 lasta. (Reuna 1997.) Vuonna 1989 kerätyn Tilastokeskuksen tutkimusaineiston mukaan vuosina 1938 – 1967 syntyneiden suomalaisten naisten mielestä ihanteellinen lapsiluku suomalaisessa perheessä oli 2,6 lasta (Nikander 1992). Ensimmäisessä avioliitossa elävät 15 – 45-vuotiaat naiset pitivät vuonna 1977 yleisenä keskimääräisenä lapsilukuihanteena 2,7 lasta ja omana avioliiton alun lapsilukuihanteena 2,3 lasta (Ritamies ym. 1984).

Kun perhebarometrin 2002 vastaajilta kysyttiin mielipidettä ihanteelliseksi suomalaisen perheen lapsiluvuksi, tuli vastausten keskiarvoksi 2,4 lasta, ihanteiden vaihdellessa 0 ja 20 lapsen välillä (Taulukko 4).

	Suomalaisen perheen ihanteellinen lapsiluku
Kaikki vastaajat	2,4 lasta
Sukupuoli	
nainen	2,4
mies	2,5
Asuinpaikka (***)	
Hki, Espoo, Vantaa	2,3
Muu yli 100 000 as. kaupunki	2,4
Pieni tai keskisuuri kaupunki	2,4
Kuntakeskus/ taajama	2,5
Maaseutu	2,7
Lääni (***)	
Etelä-Suomen lääni	2,4
Länsi-Suomen lääni	2,4
Itä-Suomen lääni	2,4
Oulun lääni	2,7
Lapin lääni	2,6
Oma lapsiluku (***)	
0 lasta	2,3
1 lapsi	2,4
2 lasta	2,5
3+ lasta	2,8
Siviilisäätty (***)	
Yksin elävä	2,4
Avoliitossa	2,3
Avioliitossa	2,5
Asumuserossa/eronnut/leski	2,5
Sosiaaliryhmä (***)	
Johtavassa asemassa	2,3
Ylempi toimihenkilö	2,3
Alempi toimihenkilö	2,4
Työntekijä	2,5
Maatalousyrittäjä	2,8
Yksityisyrittäjä	2,6
Peruskoulutus (***)	
Kansa-/kansalaiskoulu	2,5
Perus-/keskikoulu	2,5
Ylioppilas	2,4
Uskonnon tärkeys (***)	
Hyvin tärkeä	3,0
Tärkeä	2,5
Ei ole tärkeä	2,3
Ei minkäänlaista merkitystä	2,3

(***= tilastollisesti erittäin merkitsevä, **= tilastollisesti merkitsevä, *= tilastollisesti melkein merkitsevä)

Taulukko 4.

Vastaajien mielipide ihanteelliseksi suomalaisen perheen lapsiluvuksi. Luvut ovat keskiarvoja.

Asuinpaikalla oli yhteyttä ihanteellisena pidettyyn lapsilukuun siten, että maaseudulla asuneiden vastaajien lapsilukuihanne oli korkein ja pääkaupunkiseudulla asuvien matalin. Läänitasolla Oulun läänissä asuvat vastaajat ilmoittivat korkeimmat ihanteelliset suomalaisen perheen lapsiluvut. Vastaajien oman lapsiluvun kasvaessa myös heidän ihanteelliseksi suomalaisen perheen lapsiluvuksi ilmoittamansa lasten määrä kasvoi. Siviilisäädyltään naimisissa olevat ja eronneet vastaajat ilmoittivat korkeimmat ihanteelliset suomalaisen perheen lapsiluvut ja sosiaaliryhmien välillä oli eroja siten, että johtavassa asemassa olevat ja ylemmät toimihenkilöt ilmoittivat alhaisimmat ja maatalousyrittäjät korkeimmat ihanteelliset lapsiluvut. Peruskoulutuksen kasvaessa lapsilukuihanne laski. Uskontoa hyvin tärkeänä elämässään pitävien vastaajien ihanteellinen lapsiluku oli korkeampi kuin muiden vastaajien. Miehet esittivät keskimäärin hieman naisia korkeamman lapsilukuihanteen. Sukupuolten välinen ero ei kuitenkaan ollut tilastollisesti merkitsevää. Myöskään eri ikäryhmien välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja.

Korkeintaan yhtä lasta suomalaisessa perheessä ihanteena pitäviä (1,2% vastaajista) oli eniten lapsettomien, korkeakoulututkinnon suorittaneiden ja pääkaupunkiseudulla asuvien vastaajien joukossa, sekä niissä vastaajissa, joille uskonnolla ei ollut elämässä minkäänlaista merkitystä. Vähintään neljää lasta ihanteellisena suomalaisen perheen lapsilukuna pitäviä (3% vastaajista) oli erityisen paljon miesten, maaseudulla asuvien ja ammatillisen koulun käyneiden vastaajien joukossa sekä niissä vastaajissa, joilla itsellään oli jo vähintään kolme lasta ja vastaajissa jotka pitivät uskontoa tärkeänä elämässään.

Lisäksi kiinnostus tässä barometrissa kohdistui vastaajien muutamien lapsuudenkodin piirteiden ja ihanteellisena pidetyn lapsiluvun yhteyteen. Testeissä käytettyjä muutujia ovat vastaajien sekä heidän puolisoidensa sisarusten määrät sekä se kasvoiko vastaaja yksinhuoltajan perheessä, erosivatko vastaajan vanhemmat enne kuin vastaaja tuli täysi-ikäiseksi, kuoliko jompikumpi tai molemmat vanhemmat ennen kuin vastaaja täytti 18 vuotta ja oliko perheessä sosiaalisia tai taloudellisia ongelmia. Taulukossa on esitetty vain ne tekijät, joilla on tilastollisesti vähintään melkein merkitsevä yhteys ihanteellisena pidettyyn lapsilukuun (Taulukko 5).

Taulukko 5. Vastaajien lapsuudenkodin olosuhteiden ja vastaajien sekä heidän puolisonsa sisarusten määrän yhteys vastaajien käsitykseen ihanteellisesta suomalaisen perheen lapsiluvusta. Luvut ovat keskiarvoja.

	Suomalaisen perheen ihanteellinen lapsiluku
Vastaajan sisarusten määrä (***)	
Ei sisaruksia	2,3
1-3 sisarusta	2,4
Yli 3 sisarusta	2,8
Puolison sisarusten määrä (***)	
Ei sisaruksia	2,5
1-3 sisarusta	2,4
Yli 3 sisarusta	2,7
Vanhemmat eronneet ennen vastaajan 18. ikävuotta (*)	
Kyllä	2,3
Ei	2,4

(***= tilastollisesti erittäin merkitsevä, **= tilastollisesti merkitsevä, *= tilastollisesti melkein merkitsevä)

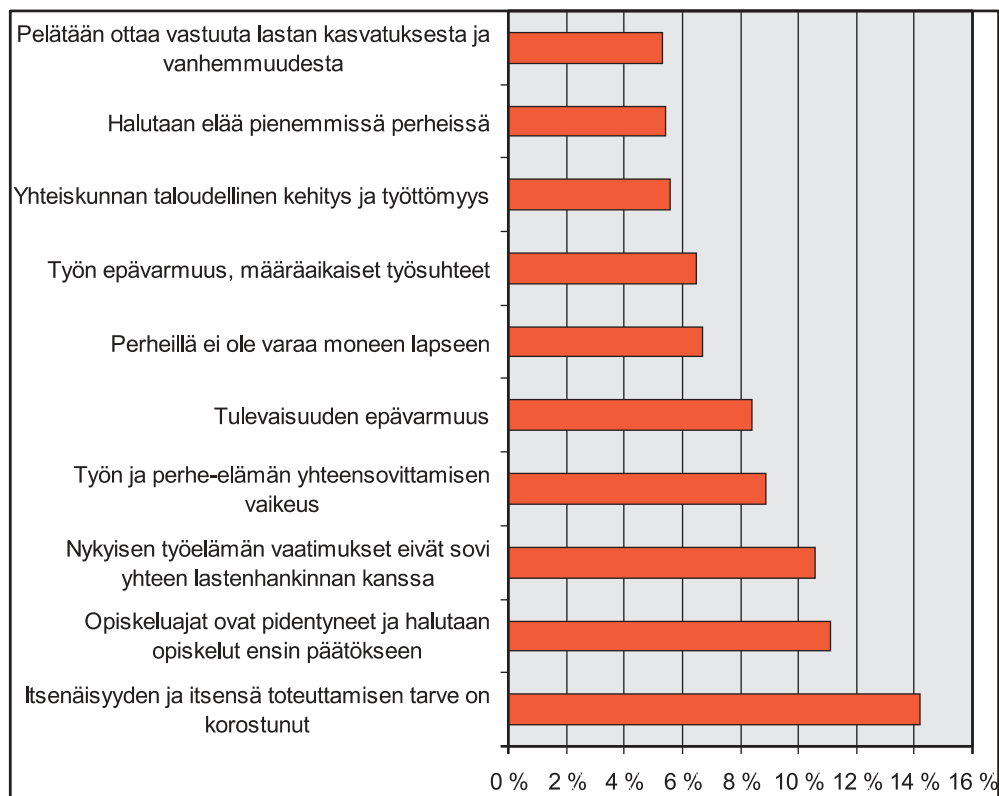
Ne vastaajat, joilla oli vähintään neljä sisarusta itsellään tai joiden puolisoilla oli vähintään neljä sisarusta kannattivat kaikkein korkeinta ihanteellista lapsilukua. Vastavasti vastaajat, joilla ei itsellään ollut lainkaan sisaruksia esittivät pienimmät ihanteelliset lapsiluvut. Vastaajat, joiden vanhemmat olivat eronneet heidän ollessaan alle 18-vuotiaita pitivät pienempää lapsilukua ihanteellisena kuin ne, joiden vanhemmat eivät olleet eronneet.

5.2 Miksi lapsia hankitaan vähän?

Ihanteellisena suomalaisen perheen lapsilukuna perhebarometrin 2002 vastaajat siis pitivät keskimäärin 2,4 lasta. Suomalaisissa lapsiperheissä on kuitenkin nykyään keskimäärin 1,8 lasta (Perheet 2000,2001). Tässä perhebarometrissa haluttiin selvittää mitä eri tekijöitä ihmiset pitävät yleisesti syynä siihen, että perheisiin hankitaan 1 tai 2 lasta tai ei lainkaan lapsia.

Kun vastaajilta kysyttiin mitkä ovat heidän mielestään tärkeimmät syyt siihen, että monet ihmiset eivät hanki lainkaan lapsia tai hankkivat vain yhden tai kaksi lasta, nousi valmiista vastausvaihtoehdoista tärkeimmäksi syyksi useimmin se, että ”ihmisten itsenäisyyden ja itsensä toteuttamisen tarve on korostunut ” (Kuvio 2 ja Liitetäulukko 1).

Kuvio 2. Vastaajien mielipide siitä miksi monet ihmiset eivät halua hankkia lainkaan lapsia tai hankkivat vain 1 – 2 lasta. Kymmenen eniten tärkeäksi valittua syytä. Prosentit on laskettu kaikista annetuista vastauksista muuttujittain. (mainintoja yhteensä 4933)

Seuraavat syyt, joita useat vastaajat pitivät tärkeinä olivat opiskeluaikojen pidentyminen ja nykyisen työelämän vaatimukset, jotka eivät sovi yhteen lastenhankinnan kanssa. Monet olivat valinneet tärkeimpien syiden joukkoon myös työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen vaikeuden. Loput usein tärkeimmiksi syiksi valitut syyt korostivat talouden ja työtilanteen tuomaa epävarmuutta ihmisten elämässä sekä yleistä epävarmuutta lasten kasvatuksesta ja vanhemmuudesta.

Naisten ja miesten vastausten välillä ei ollut juurikaan eroa siinä mitä syitä pidettiin tärkeimpinä. Samat syyt nousivat esiin molemmilla sukupuolilla, tosin järjestykset muuttuivat eli löytyi painotuseroja (Taulukko 6 ja 7).

Taulukko 6. Miesvastaajien mielipide siitä miksi monet ihmiset eivät nykyään halua hankkia lainkaan lapsia tai hankkivat vain 1 – 2 lasta. Viisi tärkeimmäksi valittua syytä (mainintoja yhteensä 2049)

Syyt	f	%
1. Itsenäisyyden ja itsensä toteuttamisen tarve on korostunut	283	13,8
2. Opiskeluajat ovat pidentyneet ja halutaan opiskelut päätökseen ensin	219	10,7
3. Työelämän vaatimukset eivät sovi yhteen lastenhankinnan kanssa	180	8,8
4. Tulevaisuuden epävarmuus	167	8,2
5. Työn ja perheen yhteensovittamisen vaikeus	157	7,7
yhteensä:	1006	49,2

Taulukko 7. Naisvastaajien mielipide siitä miksi monet ihmiset eivät nykyään halua hankkia lainkaan lapsia tai hankkivat vain 1 – 2 lasta. Viisi tärkeimmäksi valittua syytä (mainintoja yhteensä 2884).

Syyt	f	%
1. Itsenäisyyden ja itsensä toteuttamisen tarve on korostunut	419	14,5
2. Työelämän vaatimukset eivät sovi yhteen lastenhankinnan kanssa	342	11,9
3. Opiskeluajat ovat pidentyneet ja halutaan opiskelut päätökseen ensin	329	11,4
4. Työn ja perheen yhteensovittamisen vaikeus	282	9,8
5. Tulevaisuuden epävarmuus	246	8,5
yhteensä:	1618	56,1

Itsenäisyyden ja itsensä toteuttamisen tarpeen korostumista piti suurin osa sekä miehistä että naisista tärkeänä syynä siihen, että monet ihmiset eivät nykyään halua hankkia lapsia lainkaan tai ainoastaan yhden tai kaksi lasta. Myös opiskeluaikojen pidentymistä sekä tulevaisuuden epävarmuutta piti syynä lähes yhtä suuri osa naisista ja miehistä. Naiset pitivät kuitenkin miehiä useammin syynä työn vaikeaa yhdistämistä perhe-elämään ja lastenhankintaan.

5.3 Ihanteellinen lasten syntymäväli

Kartovaaran (2000) mukaan Suomessa ensimmäisen ja toisen lapsen syntymäväli on keskimäärin 3,5 vuotta. Sisarusten ikäero toisen ja kolmannen lapsen välillä on keskimäärin suurempi kuin ensimmäisen ja toisen lapsen välillä. Jo ensimmäisen ja toisen lapsen syntymäetäisyydestä voitaisiin ennustaa vanhempien tulevaa lapsilukua, sillä lapset, joilla on vain yksi sisarus, ovat saaneet tämän pikkuväljen tai –sisaren huomattavasti pidemmän odotuksen jälkeen kuin lapset, joilla on useampia sisaruksia. Jos vanhemmat suunnittelevat suurperhettä, aloitetaan sisarussarjan kasvattaminen huomattavasti ripeämmin. Vuonna 1971 ihanteellisena ensimmäisen ja toisen lapsen syntymävälinä 18 – 54-vuotiaat suomalaiset naiset ja miehet pitivät keskimäärin 2,2 vuotta (Ritamies & Visuri 1975).

Lasten ihanteellisena syntymävälinä perhebarometrin 2002 vastaajat pitivät keskimäärin 2,4 vuotta, vaihtelun ollessa 1 vuodesta 10,5 vuoteen (Taulukko 8).

Taulukko 8. Perhebarometrin 2002 vastaajien ilmoittama ihanteellinen lasten syntymäväli. Luvut ovat keskiarvoja.

	Ihanteellinen lasten syntymäväli
Kaikki vastaajat	2,4 vuotta
Sukupuoli (***)	
Mies	2,3
Nainen	2,5
Sosiaaliryhmä (***)	
Johtavassa asemassa	2,4
Ylempi toimihenkilö	2,5
Alempi toimihenkilö	2,4
Työntekijä	2,4
Maatalousyrittäjä	2,1
Yksityisyrittäjä	2,2
Peruskoulutus (***)	
Kansa-/kansalaiskoulu	2,2
Perus-/keskikoulu	2,4
Ylioppilas	2,5

(***= tilastollisesti erittäin merkitsevä, **= tilastollisesti merkitsevä, *= tilastollisesti melkein merkitsevä)

Lasten ihanteelliseen syntymäväliin yhteydessä oleviksi tilastollisesti merkitseviksi tekijöiksi tarkastelluista muuttujista nousivat vastaajan sukupuoli, sosiaaliryhmä ja peruskoulutus. Miehet pitivät ihanteellista lasten syntymäväliä keskimäärin hieman lyhyempänä kuin naiset. Sosiaaliryhmien sisällä lyhintä lasten syntymäväliä kannattivat maatalousyrittäjät ja pisintä ylemmät toimihenkilöt. Peruskoulutuksen määrän kasvaessa myös ihanteellisena pidetty lasten syntymäväli kasvoi. Vastaajan lapsuudenkodin piirteiden (oliko kasvanut yksinhuoltajan perheessä, olivatko vanhemmat eronneet ennen vastaajan 18. ikävuotta, oliko jompikumpi tai molemmat vanhemmat kuolleet ennen vastaajan 18. ikävuotta tai oliko perheessä ollut huomattavia sosiaalisia tai taloudellisia ongelmia) ja vastaajien sekä heidän puolisoitensa sisarusten määrällä ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä ihanteellisena pidettyyn lasten syntymäväliin.

5.4 Ihanteellinen ikä hankkia ensimmäinen lapsi

Vuoden 1997 Perhebarometrin 17 - 59-vuotiaat vastaajat pitivät 25 vuotta naiselle ja 27 vuotta miehelle sopivana ikänä hankkia ensimmäinen lapsi (Reuna 1997). Nykyään naiset tulevat ensikerran äidiksi keskimäärin 27,6-vuotiaana (Suomen tilastollinen vuosikirja 2001). Alle vuoden ikäisen lapsen vanhemmista äiti on keskimäärin 30-vuotias ja isä 32-vuotias (Kartovaara & Sauli 2000).

Naisten ihanteellisena ikänä saada ensimmäinen lapsensa perhebarometrin 2002 vastaajat pitivät keskimäärin 25,4 vuotta ja miesten ihanteellisena ikänä 27,4 vuotta (Taulukko 9). Naisten ihanneikä vaihteli 18- ja 42-vuoden välillä ja miesten 18- ja 45-vuoden välillä.

Taulukko 9. Perhebarometrin 2002 vastaajien ilmoittama naisten ja miesten ihanteellinen ikä saada ensimmäinen lapsi. Luvut on ilmoitettu keskiarvoina

	Naisten ihanteellinen ikä hankkia ensimmäinen lapsi	Miesten ihanteellinen ikä hankkia ensimmäinen lapsi
Kaikki vastaajat	25,4 vuotta	27,4 vuotta
Sukupuoli	(**)	(***)
Nainen	25,6	27,6
Mies	25,2	27,0
Ikäryhmä	(***)	(***)
18-23-vuotiaat	25,0	26,5
24-29-vuotiaat	25,6	27,6
30-35-vuotiaat	26,0	28,0
36-40-vuotiaat	25,6	27,5
41-45-vuotiaat	25,0	27,1
Asuinpaikka	(***)	(***)
Hki, Espoo, Vantaa	26,2	28,1
Muu yli 100 000 as. kaupunki	25,8	27,6
Pieni tai keskisuuri kaupunki	25,3	27,1
Kuntakeskus/ taajama	25,0	27,1
Maaseutu	24,8	26,8
Lääni	(***)	(***)
Etelä-Suomen lääni	25,7	27,7
Länsi-Suomen lääni	25,4	27,3
Itä-Suomen lääni	25,2	27,0
Oulun lääni	24,7	26,7
Lapin lääni	25,5	27,3
Siviilisääty	(***)	(***)
Yksin elävä	25,8	27,6
Avoliitossa	25,7	27,7
Avioliitossa	25,1	27,0
Asumuserossa/eronnut/leski	25,2	27,4
Oma lapsiluku	(***)	(***)
0 lasta	25,9	27,7
1 lapsi	25,4	27,4
2 lasta	25,2	27,3
3+ lasta	24,4	26,5
Sosiaaliryhmä	(***)	(***)
Johtavassa asemassa	26,4	28,1
Ylempi toimihenkilö	26,2	28,0
Alempi toimihenkilö	25,8	27,7
Työntekijä	25,2	27,3
Maatalousyrittäjä	25,2	26,9
Yksityisyrittäjä	24,9	26,9
Peruskoulutus	(***)	(***)
Kansa-/kansalaiskoulu	24,4	26,6
Perus-/keskikoulu	24,9	27,0
Ylioppilas	26,0	27,8
Ammattikoulutus/tutkinto	(***)	(***)
Ei ammatillista koulutusta	25,3	27,1
Ammatillinen koulu/kursseja	24,7	26,8
Erikoisammattitutkinto	25,7	27,8
Opisto/ammattikorkeakoulu	25,6	27,6
Yliopistotutkinto	26,6	28,2
Uskonnon tärkeys	(***)	(***)
Hyvin tärkeä	24,6	26,6
Tärkeä	25,3	27,2
Ei ole tärkeä	25,6	27,5
Ei minkäänlaista merkitystä	25,6	27,3

(***= tilastollisesti erittäin merkitsevä, **= tilastollisesti merkitsevä, *= tilastollisesti melkein merkitsevä)

Naiset pitivät sekä naisten että miesten ihanteellista ikää ensimmäisen lapsen hankkimiseen miehiä korkeampana. Vastaajien iällä oli yhteyttä ihanteellisena pidettyyn ensimmäisen lapsen hankintaikään sillä tavoin, että korkeimman ihanneikänsä sekä miehille että naisille ilmoittivat 30 – 35-vuotiaat miehet ja naiset. Matalimmat ihanneikänsä ilmoittivat niin miehille kuin naisillekin nuorimman sekä vanhimman ikäryhmän vastaajat. Asuinpaikalla oli yhteyttä ihanteellisena pidettyyn naisten ja miesten ikään saada ensimmäinen lapsi niin, että pääkaupunkiseudulla asuvat vastaajat ilmoittivat korkeimmat iät ja maaseudulla asuvat vastaajat matalimmat. Lääneittäin asiaa tarkasteltaessa havaittiin, että Etelä-Suomen läänin alueelta olevat vastaajat ilmoittivat korkeimmat ja Oulun läänin alueelta olevat vastaajat alhaisimmat ihanneikänsä sekä miehille että naisille ensimmäisen lapsen saamiseksi.

Myös yksin asuvat, avoliitossa elävät sekä lapsettomat vastaajat ilmoittivat korkeampia ihanneikänsä kuin muiden siviilisäätyjen vastaajat tai ne vastaajat, joilla oli omia lapsia. Sosiaaliryhmistä johtavassa asemassa olevat ilmoittivat korkeimmat ihanneikänsä ensimmäisen lapsen hankkimiseksi niin naisille kuin miehillekin ja matalimmat iät ilmoittivat maatalousyrittäjät miehille ja yksityisyrittäjät niin naisille kuin miehillekin. Koulutustason kohotessa myös ihanteellisena pidetty ikä hankkia ensimmäinen lapsi kohosi niin naisille kuin miehillekin. Ne vastaajat, joille uskonto oli tärkeä asia elämässä, ilmoittivat matalampia ihanteellisia ihanneikänsä ensimmäisen lapsen hankkimiseksi kuin ne vastaajat, joille uskonto oli vähemmän merkityksellinen.

Vastaajien lapsuudenkodin olosuhteista sillä, että oli kasvanut yksinhuoltajan perheessä ja vastaajien sekä heidän puolisoitensa sisarusten määrällä oli yhteyttä myös ihanteellisena pidettyyn naisten ja miesten ikään saada ensimmäinen lapsi (Taulukko 10).

Taulukko 10. Vastaajien lapsuudenkodin olosuhteiden sekä vastaajien ja heidän puolisonsa sisarusten määrän yhteys heidän ihanteellisena pitämäänsä naisten ja miesten ikään saada ensimmäinen lapsi.

	Naisten ihanteellinen ikä hankkia ensimmäinen lapsi	Miesten ihanteellinen ikä hankkia ensimmäinen lapsi
Vastaajan sisarusten määrä	(***) 25,8	(***) 27,8
Ei sisaruksia	25,5	27,4
1-3 sisarusta	24,8	26,9
Yli 3 sisarusta		
Puolison sisarusten määrä	(**) 25,2	(*) 27,1
Ei sisaruksia	25,4	27,3
1-3 sisarusta	24,8	26,7
Yli 3 sisarusta		
Vastaaja kasvanut yksinhuoltajan perheessä		(*)
Kyllä	25,7	27,7
Ei	25,4	27,3

(***= tilastollisesti erittäin merkitsevä, **= tilastollisesti merkitsevä, *= tilastollisesti melkein merkitsevä)

Vastaajat, joilla ei ollut lainkaan sisaruksia kannattivat korkeinta ensimmäisen lapsen hankkimisikää niin naisille kuin miehillekin ja ne joilla oli vähintään neljä sisarusta kannattivat kaikkein alhaisinta ikää. Puolisoiden sisarusten määrällä oli samansuuntainen, joskaan ei tilastollisesti aivan yhtä merkitsevä yhteys. Yksinhuoltajan perheessä kasvaneet vastaajat pitivät miesten ihanteellista ikää hankkia ensimmäinen lapsi korkeampana kuin ne vastaajat, jotka olivat kasvaneet kahden huoltajan perheessä.

5.5 Yhteenveto

Suomessa syntyy tällä hetkellä keskimäärin 1,7 lasta naista kohden ja lapsiperheissä on keskimäärin 1,8 alle 18-vuotiasta lasta (Perheet 2000, 2001). Suomalaisen perheen ihanteellinen lapsiluku on tämän selvityksen mukaan keskimäärin 2,4 lasta. Korkeinta lapsilukuihannetta tuotiin esiin maaseudulla ja alueellisesti erityisesti Oulun- ja Lapin läänien alueella. Myös ne vastaajat, joilla oli itsellään vähintään kolme lasta ja vastaajat jotka elivät avioliitossa tai olivat eronneet esittivät korkeita lapsilukuihanteita. Uskontoa tärkeänä elämässään pitävien keskimääräinen ihanteellinen lapsiluku

oli korkeampi kuin uskontoa vähemmän tärkeänä pitäneiden. Jos vastaajalla tai hänen puolisoillaan oli itsellään yli kolme sisarusta esittivät he myös usein korkeampaa lapsilukuihannetta kuin vähemmän sisaruksia omaavat vastaajat.

Korkeintaan yhtä lasta suomalaisessa perheessä ihanteena pitäviä (vain 1,2% vastaajista) oli eniten lapsettomien, korkeakoulututkinnon suorittaneiden ja pääkaupunkiseudulla asuvien vastaajien joukosta, sekä niistä vastaajista joille uskonnolla ei ollut elämässä minkäänlaista merkitystä. Vähintään neljää lasta ihanteellisena suomalaisen perheen lapsilukuna pitäviä (vain 3% vastaajista) oli eniten miesten, maaseudulla asuvien ja ammatillisen koulun käyneiden vastaajien joukossa sekä niissä vastaajissa, joilla itsellään oli jo vähintään kolme lasta ja vastaajissa jotka pitivät uskontoa tärkeänä elämässään.

Tärkeimpinä syinä siihen, että monet ihmiset eivät hanki nykyään lainkaan lapsia tai hankkivat yhden tai kaksi lasta, vastaajista peräti kolmasosa piti sitä, että ihmisten itsenäisyyden ja itsensä toteuttamisen tarve on korostunut. Opiskeluaikojen pidentymistä ja nykyisen työelämän vaatimuksia, jotka eivät sovi yhteen lastenhankinnan kanssa piti tärkeänä syynä noin neljäsosa vastaajista. Naisten vastauksissa tuli miehiä useammin esiin työn yhdistämisen vaikeus perhe-elämään ja lastenhankintaan.

Ihanteellisena lasten syntymävälinä pidettiin keskimäärin 2,4 vuotta. Naiset ilmoittivat hieman miehiä pidemmän ihanteellisen lasten syntymävälin. Eri sosiaaliryhmien välillä oli eroa siten, että ylemmät toimihenkilöt ilmoittivat keskimäärin pisimmän ja maatalousyrittäjät lyhimmän ihanteellisen lasten syntymävälin. Myös peruskoulutuksen kohotessa ihanteellisena pidetty lasten syntymäväli piteni.

Ihanteellisena ikänä saada ensimmäinen lapsi pidettiin naisille 25,4 vuotta ja miehille 27,4 vuotta. Nykyään ensisynnyttäjät ovat kuitenkin lähes 28-vuotiaita. Naiset pitivät sekä naisten että miesten ihanteellista ikää ensimmäisen lapsen hankkimiseen miehiä korkeampana. Korkeimman ihanneian sekä miehille että naisille ilmoittivat 30 – 35-vuotiaat miehet ja naiset. Pääkaupunkiseudulla asuvat vastaajat ilmoittivat korkeimmat ihanteelliset iät ja maaseudulla asuvat vastaajat matalimmat. Etelä-Suomen läänin alueelta olevat vastaajat ilmoittivat korkeimmat ja Oulun läänin alueelta olevat vastaajat alhaisimmat ihanneiät sekä miehille että naisille. Yksin tai avoliitossa elävät sekä lapsettomat vastaajat ilmoittivat korkeampia ihanneikiä verrattaessa muiden siviilisäätyjen vastaajiin tai vastaajiin, joilla oli omia lapsia. Sosiaaliryhmistä johtavas-

sa asemassa olevat ilmoittivat korkeimmat ihanneiät ensimmäisen lapsen hankkimiseksi niin naisille kuin miehillekin ja matalimmat iät ilmoittivat maatalousyrittäjät miehille ja yksityisyrittäjät niin naisille kuin miehillekin. Koulutustason kohotessa myös ihanteellisena pidetty ikä hankkia ensimmäinen lapsi kohosi niin naisille kuin miehillekin. Vastaajat, joille uskonto oli tärkeä asia elämässä, ilmoittivat matalampia ihanteellisia ihanneikiä ensimmäisen lapsen hankkimiseksi kuin vastaajat, joille uskonto oli vähemmän merkityksellinen.

6. LASTENHANKINTAA KOSKEVIA AIKEITA

Lastenhankintaa koskevia aikeita on tutkittu Suomessa varsin vähän, eikä aivan viime vuosilta kerättyä tutkimustietoa aiheesta löydy lainkaan. Aihe on kuitenkin tärkeä yhteiskunnallisesti ja väestöpoliittisesti. Vuosittain syntyvien lasten määrän pieneminen ja väestön vanheneminen huolestuttavat muun muassa päättäjiä ja tutkijoita. Lastenhankinnan aikeet ja päätöksenteko on myös iso ja elämään ratkaisevasti vaikuttava päätös jokaiselle yksilölle. Ketä ovat ne, jotka aikovat hankkia lapsia tulevaisuudessa ja ketkä ne, jotka eivät? Entä onko paljon niitä, jotka ovat asian suhteen epävarmoja?

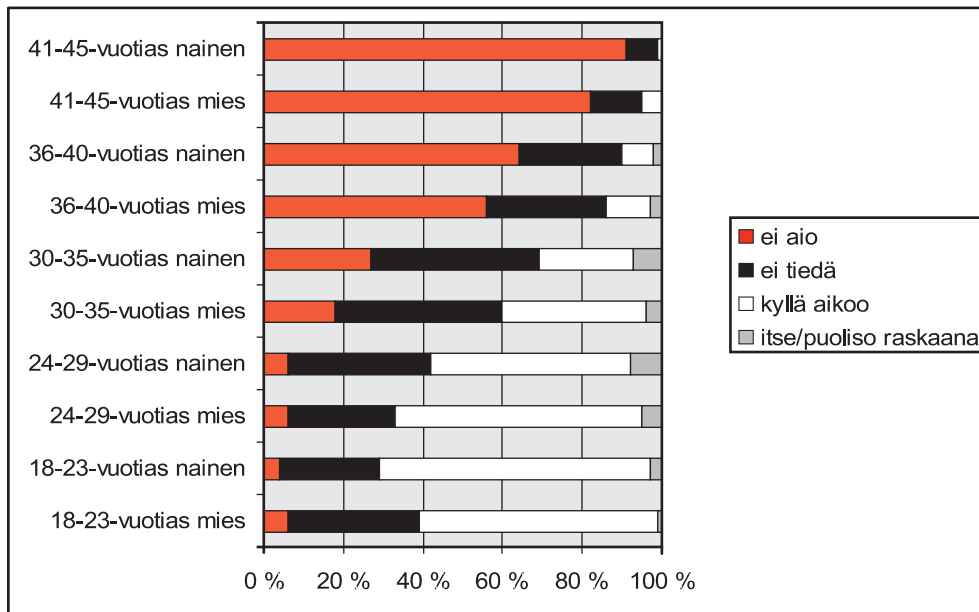
Vastaajien aikeita hankkia lapsia tulevaisuudessa kysyttiin lomakkeessa seuraavalla tavalla: ”Aiotteko hankkia lapsia tulevaisuudessa?” Vastausvaihtoehdot olivat: 1) en, 2) en tiedä, en ole varma, 3) kyllä ja 4) minä /kumppanini on raskaana.

6.1 Lastenhankinta aikeet sukupuolittain eri ikäryhmissä

Vastaajissa oli 36 prosenttia niitä, jotka eivät aikoneet hankkia lapsia, kolmasosa vastaajista aikoi hankkia lapsia ja 28 prosenttia vastaajista ei osannut sanoa hankkiiko lapsia. Raskaana oli 3 prosenttia vastaajista tai heidän puolisoistaan.

Alle 30-vuotiaissa miesvastaajissa oli eniten niitä, jotka aikoivat vielä hankkia lapsia ja yli 40-vuotiaissa naisvastaajissa niitä, jotka eivät aikoneet hankkia enää lapsia. Epävarmuus (= epäröi, ei tiedä, ei osaa sanoa hankkiiko lapsia) oli yleisintä 30 – 35-vuotiaiden nais- ja miesvastaajien keskuudessa (Kuvio 3).

Kuvio 3. Kuinka suuri osa (%) eri ikäryhmien miehistä ja naisista aikoo hankkia lapsia tulevaisuudessa?

Naisten ja miesten välillä tilastollisesti merkitseviä eroja oli 30 – 35-vuotiaiden ja 41 – 45-vuotiaiden ikäryhmissä, joissa suurempi osa miehistä kuin naisista aikoi hankkia vielä lapsia. 41 – 45-vuotiaissa miehissä oli myös naisia enemmän niitä, jotka epäroivät eli eivät osanneet sanoa hankkivatko lapsia tulevaisuudessa vai eivät. Raskaana olevia naisia oli eniten 30 – 35-vuotiaissa.

Taulukossa 11 on esitetty lastenhankinta-aikeisiin yhteydessä olevia tekijöitä sukupuolittain eri ikäryhmissä. Testauksessa on käytetty χ^2 -testiä. Taustamuuttujina riskiintaulukoinneissa käytettiin siviilisäätystä, lasten lukumäärää ja ammatillista koulutusta.

Taulukko 11. Lastenhankinta-aikeisiin yhteydessä olevia tekijöitä naisilla ja miehillä eri ikäryhmissä (%).

			ei aio %	ei tiedä %	aikoo %	yhteensä %
Alle 30- vuotta Miehet	siviilisääty (***)	yksin elävä	8,3	41,7	50,0	100,0
		avoliitossa	2,3	11,6	86,1	100,0
		avioliitossa	5,9	26,5	67,6	100,0
Alle 30- vuotta Naiset	siviilisääty (*)	yksin elävä	4,9	33,0	62,1	100,0
		avoliitossa	4,0	25,8	70,2	100,0
		avioliitossa	7,6	44,3	48,1	100,0
	lasten lukumäärä (***)	0	4,3	28,6	67,1	100,0
		1	3,0	33,3	63,7	100,0
		2	8,3	62,5	29,2	100,0
		3+	25,0	50,0	25,0	100,0
30 – 35- vuotiaat Miehet	lasten lukumäärä (***)	0	5,3	50,0	44,7	100,0
		1	16,1	38,7	45,2	100,0
		2	35,7	38,1	26,2	100,0
		3+	45,5	45,5	9,0	100,0
30 – 35- vuotiaat Naiset	siviilisääty (*)	yksin elävä	21,2	57,6	21,2	100,0
		avoliitossa	22,0	41,4	36,6	100,0
		avioliitossa	33,3	39,2	27,5	100,0
		eronnut/ asumuserossa/ leski	33,3	66,7	0,0	100,0
		lasten lukumäärä (***)	0	14,1	46,8	39,1
1	8,6	37,1	54,3	100,0		
2	36,4	53,0	10,6	100,0		
3+	59,0	35,9	5,1	100,0		
	ammattillinen koulutus (*)	ei ammatillista	46,1	23,1	30,8	100,0
		koulutusta	42,9	37,5	19,6	100,0
		ammattillinen koulu	28,1	47,9	24,0	100,0
		opisto/ AMK	10,9	52,1	37,0	100,0
		yliopistotutkinto				
36 – 40- vuotiaat Miehet	siviilisääty (***)	yksin elävä	30,8	57,7	11,5	100,0
		avoliitossa	46,7	33,3	20,0	100,0
		avioliitossa	74,3	14,9	10,8	100,0
		eronnut/ asumuserossa/ leski	33,3	57,2	9,5	100,0
		lasten lukumäärä (***)	0	29,7	48,7	21,6
1	50,0	40,0	10,0	100,0		
2	76,5	8,8	14,7	100,0		
3+	70,4	27,3	2,3	100,0		
	ammattillinen koulutus (*)	ei ammatillista	38,5	61,5	0,0	100,0
		koulutusta	60,4	34,9	4,7	100,0
		ammattillinen koulu	66,7	18,5	14,8	100,0
		opisto/ AMK	40,8	37,0	22,2	100,0
		yliopistotutkinto				
36 – 40- vuotiaat Naiset	siviilisääty (*)	yksin elävä	71,4	14,3	14,3	100,0
		avoliitossa	51,5	39,4	9,1	100,0
		avioliitossa	72,9	20,3	6,8	100,0
		eronnut/ asumuserossa/ leski	42,4	45,5	12,1	100,0
		lasten lukumäärä (***)	0	48,6	35,1	16,3
1	48,4	22,6	29,0	100,0		
2	66,6	30,7	2,7	100,0		
3+	80,9	16,4	2,7	100,0		

(***)= tilastollisesti erittäin merkitsevä, **= tilastollisesti merkitsevä, *= tilastollisesti melkein merkitsevä)

Alle 30-vuotiaista lapsia aikoivat hankkia useimmin avoliitossa elävät miehet, epäröiviä olivat yksin elävät miehet ja avioliitossa elävät naiset sekä naiset joilla oli jo kaksi lasta. Lapsia sen sijaan eivät aikoneet hankkia enää naiset, joilla oli jo vähintään kolme lasta.

30 – 35-vuotiaiden ikäryhmässä lapsia eivät aikoneet hankkia varsinkaan miehet, joilla oli jo vähintään kaksi lasta. Naisista lapsia eivät aikoneet hankkia yleisimmin ne, joilla oli jo vähintään kolme lasta ja aikoivat taas ne, joilla oli korkeintaan yksi lapsi. Eronneissa naisissa ei ollut lainkaan vastaajia, jotka olisivat aikoneet hankkia lapsia. Ammatillisen koulutuksen mukaan tarkasteltaessa yliopistotutkinnon suorittaneissa oli hyvin vähän naisia, jotka eivät olisi aikoneet hankkia lapsia.

36 – 40-vuotiaiden ikäryhmässä epäröiviä oli paljon eronneissa naisissa ja miehissä sekä yksin elävissä miehissä. Avioliitossa elävissä miehissä oli paljon niitä, jotka eivät aikoneet hankkia lapsia. Yhden lapsen äideistä moni aikoi hankkia lapsia ja kolmen lapsen isistä vain harva. Lapsettomissa ja vailla ammatillista koulutusta olevissa miehissä oli paljon lastenhankintaansa epäröiviä.

41 – 45-vuotiaiden ikäryhmässä yli 80 prosenttia sekä miehistä että naisista ei aikonut hankkia lapsia, eli niitä, jotka aikoivat hankkia lapsia oli erittäin vähän kuten myös niitä, jotka epäröivät.

6.2 Lastenhankinta aikeet lapsettomilla ja lapsia jo omaavilla

Lastenhankinnan päätöksenteko on vaiheittaista, jokaisen uuden lapsen kohdalla harmitaan tilannetta uudelleen. Eri perhetilanteissa päätökseen myös vaikuttavat hieman erilaiset tekijät. Esimerkiksi parisuhteeseen liittyvät tekijät sekä taloudellinen tilanne voivat vaikuttaa siihen hankitaanko perheeseen lapsia vai ei. (Bulatao 1981.)

Seuraavaksi tarkastellaan lapsettomien ja lapsia jo omaavien vastaajien aikeita hankkia lapsia. Ristiintaulukoinnissa on käytetty muuttujina ikäryhmiä, siviilisäätystä, sosiaaliryhmää ja asuinpaikkaa. Työttömyyden ja määräaikaisten työsuhteiden yhteyttä lastenhankinta-aikeisiin ei pystytty selvittämään, koska vastaajissa oli vähän työttömiä ja määräaikaisissa työsuhteissa olevia.

Lapsettomat vastaajat

Lapsettomista vastaajista lapsia aikoivat hankkia varsinkin alle 30-vuotiaat vastaajat, 30 – 35-vuotiaissa oli paljon epäröiviä ja yli 35-vuotiaissa niitä, jotka eivät aio hankkia lapsia. Lapsettomissa alle 30-vuotiaissa vastaajissa oli vain 5% ja 30-vuotta täytäneissä 30% niitä, jotka eivät aikoneet hankkia lainkaan lapsia. Avoliitossa ja yksin elävissä vastaajissa oli paljon niitä, jotka aikoivat hankkia lapsia ja eronneissa niitä, jotka eivät aikoneet. Itsensä opiskelijaksi määrittelevissä vastaajissa oli vähän ja alemmissa toimihenkilöissä paljon niitä, jotka eivät aikoneet hankkia lapsia.

Vastaajat, joilla oli lapsia

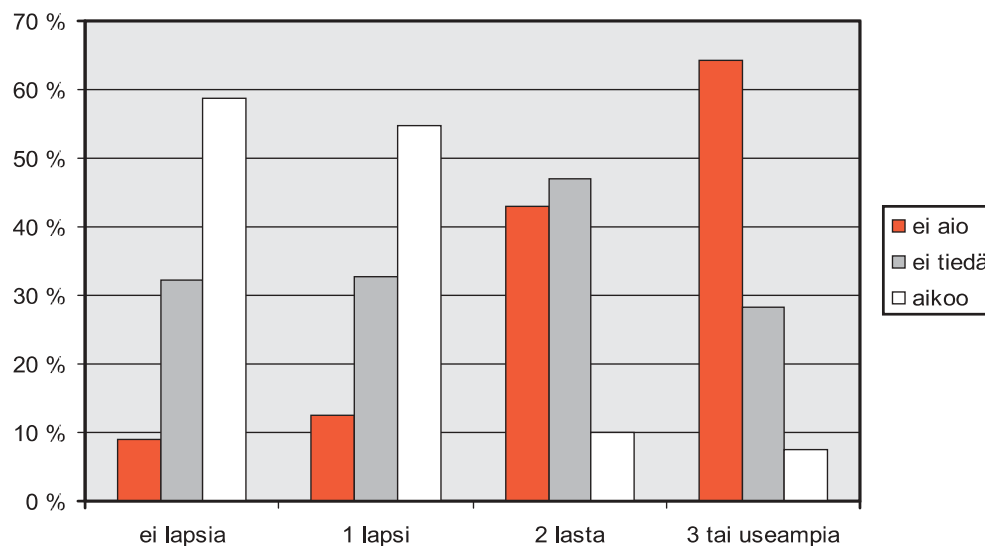
Niistä vastaajista, joilla oli jo omia lapsia alle 30-vuotiaat aikoivat yleisimmin hankkia lisää lapsia 30 – 35-vuotiaissa oli paljon epäröiviä ja yli 35-vuotiaissa niitä, jotka eivät aikoneet hankkia enää lisää lapsia. Yksin ja avoliitossa elävissä oli erityisen paljon niitä, jotka aikoivat hankkia lapsia, eronneissa sekä yksin elävissä epäröiviä. Avioliitossa elävistä moni ei aikonut hankkia enää lapsia. Alueellisesti pääkaupunkiseudulla ja muissa suurissa kaupungeissa oli eniten niitä vastaajia, jotka aikoivat hankkia lapsia ja epäröiviä vastaajia maaseudulla.

Lasten määrä

Seuraavaksi tarkastellaan tarkemmin lastenhankinta-aikeita suhteessa perheessä jo olevien lasten määrään.

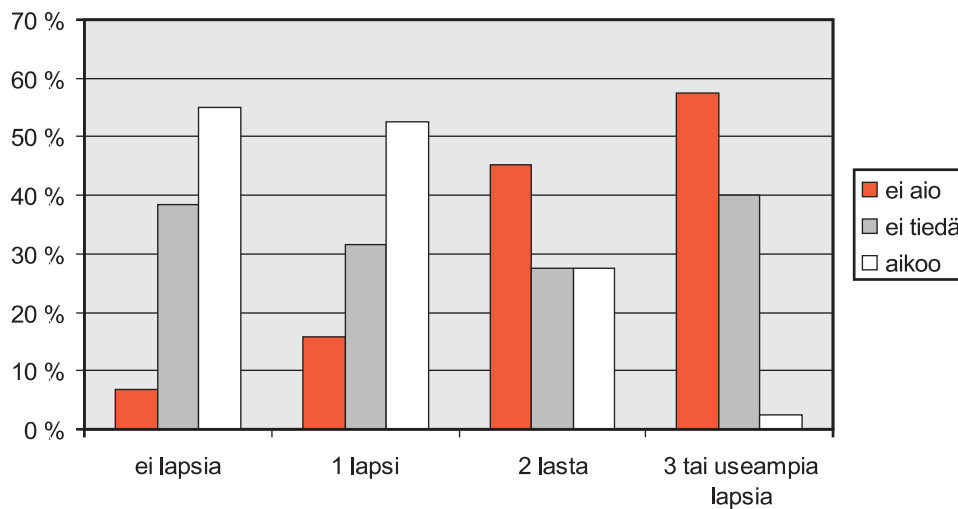
Perheessä olevien lasten määrä näyttäisi tämänkin kyselyn perusteella olevan erittäin merkittävä tekijä mietittäessä lapsen hankintaa. Kaksi lasta on yleisesti varsin sopivana pidetty lapsiluku (Kuvio 4 ja Kuvio 5).

Kuvio 4. 18 – 39-vuotiaiden naisten (N=804) aiheet hankkia tulevaisuudessa lapsia jo olemassa olevien lasten määrän mukaan (%)

Sekä lapsettomista naisista että naisista, joilla oli yksi lapsi vain noin joka kymmenes ei aikonut hankkia tulevaisuudessa lapsia. Sen sijaan kahden lapsen äideistä jo kaksi viidestä ei aikonut hankkia enempää lapsia ja vähintään kolmen lapsen äideistä jo kaksi kolmesta. Epävarmoja lastenhankinnan suhteen oli suhteessa eniten kahden lapsen äideissä, tosin epävarmoja on myös muissa ryhmissä jopa kolmasosa. Lapsia aikoo hankkia tulevaisuudessa hankkia yli puolet lapsettomista naisista ja yhden lapsen äideistä.

Kuvio 5. 18 – 39-vuotiaiden miesten (N=534) aiheet hankkia lapsia tulevaisuudessa jo olemassa olevien lasten määrän mukaan (%)

Lapsettomista miehistä lähes joka kymmenes ja yhden lapsen isistä hieman useampi kuin joka kymmenes ei aikonut hankkia lapsia. Kahden lapsen isistä jo hieman useampi kuin kaksi viidestä ja vähintään kolmen lapsen isistä lähes kolme viidestä ei aikonut hankkia enää lapsia tulevaisuudessa. Epäröinti oli yleisintä vähintään jo kolme lasta omaavien miesten keskuudessa, mutta myös lapsettomissa miehissä oli paljon epäröiviä. Epäröiviä oli kuitenkin lähes kolmannes yhden ja kahden lapsen isissäkin. Eniten miehiä, jotka aikoivat hankkia lapsia oli lapsettomien ja yhden lapsen omaavien miesten keskuudessa.

Suurin ero naisten ja miesten välillä oli niiden joukossa, joilla oli kaksi lasta. Kahden lapsen äideistä vain joka kymmenes aikoi hankkia vielä tulevaisuudessa lapsia, mutta kahden lapsen isistä jopa lähes joka kolmas. Näiden kahden lapsen isien ja äitien iän eikä nuorimman lapsen iän välillä ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Isillä suomalaisen perheen ihannelapsiluku oli 2,9 lasta ja naisilla 2,7 lasta, mutta tämäkään ero ei ollut tilastollisesti merkitsevää. Kahden lapsen äideissä sen sijaan epäröivien osuus oli suurempi kuin kahden lapsen isissä. Tämän ryhmän naisissa epäröiviä oli peräti 47 prosenttia kun miehissä heitä oli 27 prosenttia.

Ne vastaajat, jotka aikoivat hankkia lapsia tulevaisuudessa, aikoivat hankkia nykyisten lastensa lisäksi vielä keskimäärin 2,1 lasta (Taulukko 12).

Taulukko 12. Vastaajien, jotka aikoivat hankkia lapsia tulevaisuudessa näkemys siitä kuinka monta lasta he aikovat vielä hankkia nykyisten lastensa lisäksi.

Nykyinen lapsiluku	Kuinka monta lasta aikoo vielä hankkia (keskiarvo)	f
0	2,3	413
1	1,6	121
2	1,3	38
3+	1,6	11
Yhteensä	2,1	583

Lapsettomat vastaajat aikoivat hankkia perheeseensä keskimäärin kaikkiaan 2,3 lasta, yhden lapsen vanhemmat 2,6 lasta ja 2 lapsen vanhemmat 3,3 lasta. Vahva ajatus kahden lapsen perheestä siis näkyy näissäkin tuloksissa.

Elämänarvot

Lastenhankinta-aikeisiin yhteydessä olevista elämänarvoista tarkasteltiin lähinnä uskonnon tärkeyttä elämässä, lasten merkitystä vanhemmilleen sekä tasa-arvoisen työnjaon tärkeyttä naisen ja miehen välillä perheessä.

Alle 30-vuotiaissa miehistä ja naisista, jotka eivät aikoneet hankkia lapsia tulevaisuudessa oli paljon niitä, joille uskonnolla ei ollut tärkeää merkitystä elämässä. Myös ne alle 30-vuotiaat miehet, jotka eivät aikoneet hankkia lapsia tai eivät osanneet sanoa hankkivatko lapsia eivät pitäneet tärkeänä tasa-arvoista työnjakoa naisen ja miehen välillä perheessä. Tärkeänä tasa-arvoista työnjakoa perheessä sen sijaan pitivät 30 – 35-vuotiaat miehet, jotka aikoivat hankkia lapsia.

Faktorianalyysin avulla¹ väittämistä, joka käsittelivät lapsien merkitystä vanhemmilleen saatiin väittämäjoukot, jotka nimettiin lapsiin ”positiivisesti suhtautuviksi” ja ”lapsiin epäroivästi suhtautuviksi”. Lapsien merkityksen positiiviseksi vanhemmilleen mielsivät erityisesti alle 30-vuotiaat ja 30 – 35-vuotiaat miehet, jotka aikoivat hankkia lapsia. Lasten merkityksen positiiviseksi vanhemmilleen mieltävien vastaajien joukko oli samaa mieltä muun muassa sellaisten väittämien kanssa kuin ”Uskon, että oltuaan hyvä äiti tai isä voi ihminen olla täysin tyytyväinen elämäänsä” sekä ”En usko, että ihminen voi olla täysin onnellinen ellei hän hanki lapsia” (Liitetaulukot 2 ja 3).

¹ Faktorianalyysin avulla väittämistä, joka käsittelivät lapsien merkitystä vanhemmilleen saatiin väittämäjoukot, jotka nimettiin lapsiin ”positiivisesti suhtautuviksi” ja ”lapsiin epäroivästi suhtautuviksi” (Liitetaulukko 2). Näistä väittämäjoukoista muodostettiin summamuuttujat ja yksisuuntaisen varianssianalyysin avulla selvitettiin ketä olivat lasten merkityksen positiivisena vanhemmilleen näkevät vastaajat (Liitetaulukko 3).

6.3 Yhteenveto

Vastaajissa oli 36 prosenttia niitä, jotka eivät aikoneet hankkia lapsia tulevaisuudessa, kolmasosa vastaajista aikoi ja 28 prosenttia vastaajista ei osannut sanoa hankkiiko lapsia. Raskaana oli 3 prosenttia vastaajista tai heidän puolisoistaan.

Ikä on erityisesti naisille tärkeä lastenhankinnan päätöksentekoon vaikuttava tekijä. Yli 40-vuotiaissa naisvastaajissa oli erityisen paljon niitä, jotka eivät aikoneet hankkia enää lapsia ja alle 30-vuotiaissa miesvastaajissa niitä, jotka aikoivat vielä hankkia lapsia. Epävarmuus oli yleisintä 30 – 35-vuotiaiden nais- ja miesvastaajien keskuudessa. Naisten ja miesten välillä tilastollisesti merkitseviä eroja oli 30 – 35-vuotiaiden ja 41 – 45-vuotiaiden ikäryhmissä, joissa suurempi osa miehistä kuin naisista aikoi hankkia vielä lapsia. 41 – 45-vuotiaissa miehissä oli myös naisia enemmän lastenhankintaansa epäröiviä.

Lapsettomista vastaajista lapsia aikoivat hankkia erityisesti alle 30-vuotiaat vastaajat, 30 – 35-vuotiaissa oli paljon epäröiviä ja yli 35-vuotiaissa niitä, jotka aikoivat pysyä lapsettomina. Huomioitavaa on, että lapsettomissa alle 30-vuotiaissa vastaajissa oli vain 5% ja 30-vuotta täyttäneissä 30% niitä, jotka eivät aikoneet hankkia lapsia tulevaisuudessa. Avoliitossa ja yksin elävissä vastaajissa oli paljon niitä, jotka aikoivat hankkia lapsia ja eronneissa niitä jotka eivät aikoneet. Erityisesti Itsensä opiskelijaksi määrittelevissä oli vähän ja alemmissa toimihenkilöissä paljon niitä vastaajia, jotka eivät aikoneet hankkia lapsia lainkaan. Lapsettomat vastaajat, jotka aikoivat hankkia lapsia, aikoivat hankkia keskimäärin 2,3 lasta.

Niistä vastaajista, joilla oli jo omia lapsia, alle 30-vuotiaat aikoivat hankkia lisää lapsia, 30 – 35-vuotiaissa oli paljon epäröiviä ja yli 35-vuotiaissa niitä, jotka eivät aikoneet hankkia enää lisää lapsia. Yksin ja avoliitossa elävissä oli erityisen paljon niitä, jotka aikoivat hankkia lapsia, eronneissa sekä yksin elävissä niitä, jotka epäröivät ja avioliitossa elävissä niitä jotka eivät aikoneet hankkia enää lapsia. Alueellisesti pääkaupunkiseudulla ja muissa suurissa kaupungeissa oli eniten niitä vastaajia, jotka aikoivat hankkia lapsia ja epäröiviä vastaajia maaseudulla.

Vastaajan nykyinen lapsiluku oli tärkeä lastenhankinta-aikeisiin yhteydessä oleva tekijä. Eniten niitä miehiä ja naisia, jotka aikoivat hankkia lapsia tulevaisuudessa oli vastaajissa, joilla oli korkeintaan yksi lapsi. Sen sijaan kahden lapsen äideistä ja isistä

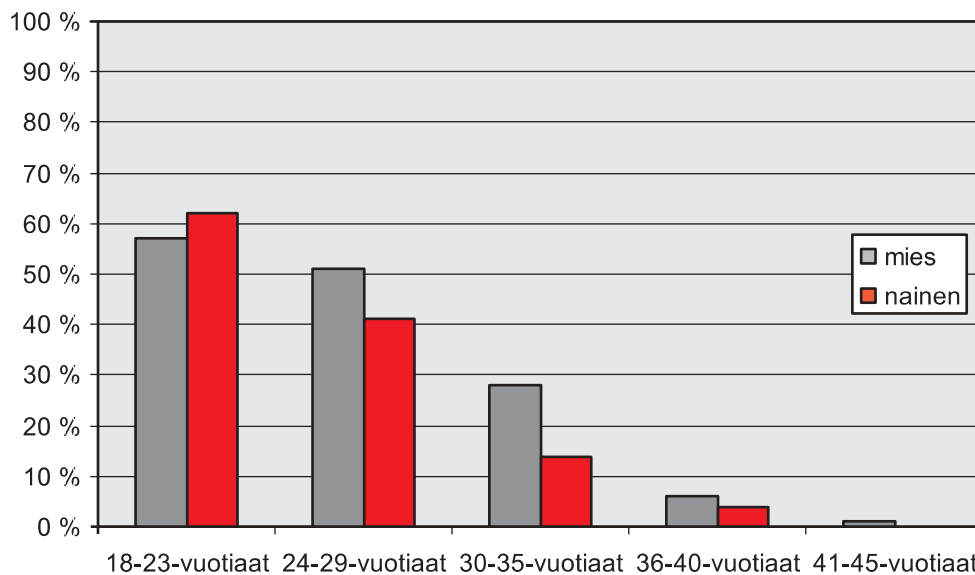
jo kaksi viidestä ei aikonut hankkia enempää lapsia ja vähintään kolmen lapsen äideistä kaksi kolmesta ja isistä lähes kolme viidestä oli aikeissa olla hankkimatta lisää lapsia. Epävarmoja hankkivatko enää lapsia oli eniten kahden lapsen äideissä ja vähintään kolmen lapsen isissä. Suurin ero naisten ja miesten välillä olikin kahden lapsen omaavien miesten ja naisten välillä, sillä kahden lapsen äideistä vain joka kymmenes aikoi hankkia vielä tulevaisuudessa lapsia, mutta kahden lapsen isistä jopa lähes joka kolmas. Kahden lapsen äideissä oli kuitenkin huomattavasti enemmän lastenhankintaansa epäröivästi suhtautuvia kuin kahden lapsen isissä.

7. MIKSI LASTENHANKINTAA HALUTAAN LYKÄTÄÄ?

Suurin osa suomalaisista hankkii lapset vasta noin 30-vuoden iässä. Tästä on ollut seurauksena mm. lasten saannin vaikeutuminen ja lisääntyneet lapsettomuushoidot (Hovatta 1997). Onko lastenhankinnan lykkäämiseen sitten syynä ihmisten itsekkyyys ja halu elää itselle, vapaana lasten tuomasta vastuusta yhä kauemmin vai yhteiskunnallinen kehityksen aiheuttama opiskeluaikojen pidentyminen ja taloudellinen epävarmuus? Näitä syitä ei olla Suomessa viime aikoina tutkittu, joten aiheen selvittäminen on tärkeää ja ajankohtaista.

Lastenhankintaansa lykkääviä vastaajia, eli vastaajia jotka aikoivat hankkia lapsia tulevaisuudessa ja eivät olleet yrittäneet viimeisen vuoden aikana tulla raskaaksi oli kaikkiaan 26 % vastaajista. Eniten heitä oli 18 – 23-vuotiaiden vastaajien joukossa (Kuvio 6).

Kuvio 6. Lastenhankintaansa lykkäävät vastaajat ikäryhmittäin (%).

Lastenhankinnan lykkääminen on luonnollisesti lineaarista, eli nuoremmissa ikäryhmissä lykkääviä on enemmän ja vanhemmissa ikäryhmissä aina vain vähemmän. Nuorimman ikäryhmän naisista kolme viidestä ja miehistä hieman yli puolet lykkäsi lastenhankintaansa kyselyhetkellä. Lähes yhtä suuri osa 24 – 29-vuotiaista miehistä lykkäsi lastenhankintaansa kuin 18 – 23-vuotiaista miehistä, mutta naisista vanhemmassa ikäryhmässä lykkääjiä oli viidesosa vähemmän kuin nuoremmissa. 30 – 35-

vuotiaista miehistä lastenhankintaansa lykkäsi lähes 30 prosenttia miehistä ja 15 prosenttia naisista. Ikäryhmässä 36 – 40-vuotiaat enää noin 5 prosenttia lykkäsi lastenhankintaansa niin naista kuin miehistäkin ja tätä vanhemmassa ikäryhmässä lykkääjiä oli enää 1 prosentti miehistä eikä lainkaan naisia.

7.1 Syitä lykätä lastenhankintaa

Vastaajille, jotka aikoivat hankkia lapsia ja eivät olleet yrittäneet viimeisen vuoden aikana tulla raskaaksi, esitettiin kyselylomakkeessa 23 erilaista lastenhankinnan lykkäämisen syytä. Näihin syihin heidän tuli ottaa kantaa merkitsemällä, oliko syy heidän kohdallaan tärkeä. Luetteloa oli mahdollisuus täydentää jos sieltä puuttui heille itselleen tärkeä syy (Liitetaulukko 4).

Alle 30-vuotiaista vastaajista suurin joukko ilmoitti lastenhankintansa lykkäämisen syyksi oman tai puolison halun saada ensin opinnot päätökseen. Tämän syyn ilmoitti jopa kolme viidestä lastenhankintaansa lykkäävästä vastaajasta. Seuraavaksi yleisimmin lastenhankinnan lykkäämisen syynä ilmoitettiin taloudellisen tilanteeni epävarmuus ja kolmanneksi se, ettei itsellä tai puolisoilla ollut vielä ”vauvakuumetta” (Taulukko 13).

Taulukko 13. Perhebarometrin 2002 alle 30-vuotiaiden vastaajien viisi useimmin tärkeäksi lastenhankinnan lykkäämisen syyksi ilmoittamaa syytä.

Lastenhankinnan lykkäämisen syyt:	f	N	%
1. Haluan itse/ puolisoni haluaa saada ensin opinnot päätökseen	226	369	61,2
2. Taloudellisen tilanteeni/ tilanteemme epävarmuus	179	366	48,9
3. Minulla/ puolisoillani ei ole vielä ”vauvakuumetta”	174	376	46,3
4. Haluan omistautua ensin muille minua kiinnostaville asioille	170	370	45,9
5. En ole vielä tuntenut itseäni/ puolisoani kypsäksi ottamaan vastuuta lapsesta	162	363	44,6

Taloudellisen tilanteen epävarmuuden ilmoitti syyksi lähes puolet lastenhankintaansa lykkäävistä vastaajista. ”Vauvakuumeen” puutteen ja halunsa omistautua ensin muille itseään kiinnostaville asioille sekä sen ettei ollut tuntenut vielä itseään tai puoliso-

aan kypsäksi ottamaan vastuuta lapsesta ilmoitti lykkäämisensä syyksi noin 45 prosenttia lastenhankintaansa lykkäävistä vastaajista.

Hieman erilaisia syitä esittivät 30-vuotiaat ja sitä vanhemmat vastaajat, joita oli huomattavasti vähemmän lastenhankintaansa lykkäävien joukossa. Tärkeänä syynä he esittivät useimmin sen, ettei itse tai puoliso potentiaalia vielä ”vauvakuumetta” (Taulukko 14).

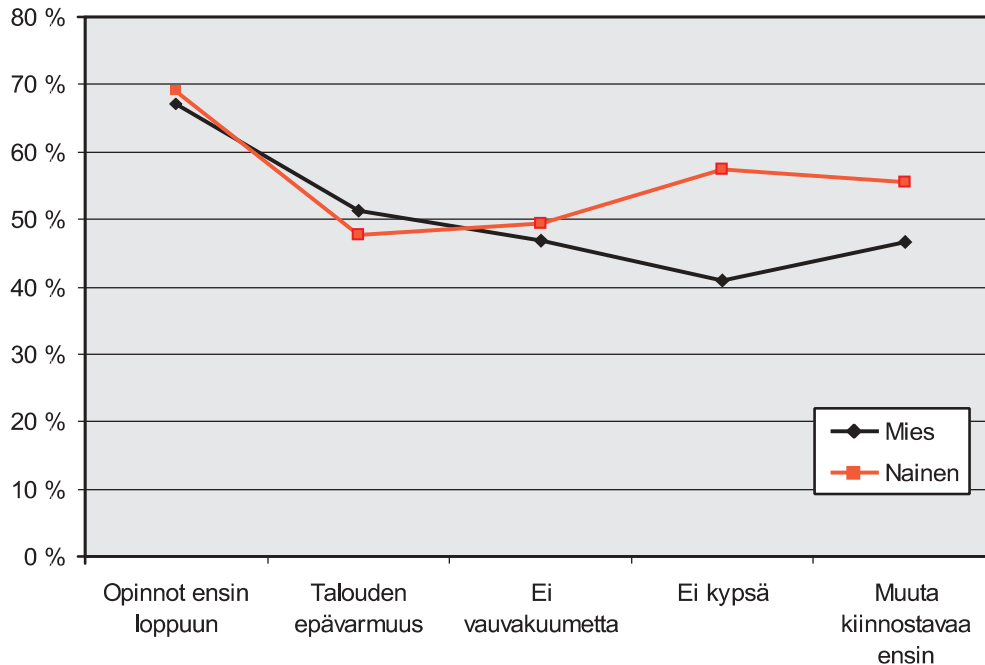
Taulukko 14. Perhebarometrin 2002 30-vuotiaiden ja sitä vanhempien vastaajien viisi useimmin tärkeäksi lastenhankinnan lykkäämisen syyksi ilmoittamaa syytä.

Lastenhankinnan lykkäämisen syyt:	f	N	%
1. Minulla/ puolisolllani ei ole vielä ”vauvakuumetta”	34	93	36,6
2. Työni/ puolisoni työ ei salli sitä juuri nyt/ halu edetä uralla	24	90	26,7
3. Nuorin lapseni on vielä niin pieni	24	91	26,4
4. En ole löytänyt sopivaa kumppania	21	88	23,9
5. Taloudellisen tilanteeni/ tilanteemme epävarmuus	20	90	22,2

”Vauvakuumeen” puutteen ilmoitti syyksi hieman vajaa kaksi viidestä vastaajasta. Seuraavaksi useimmin esitettyjä syitä 30+ -ikäryhmässä olivat työhön ja uralla eteneeseen liittyvät syyt sekä se, että nuorin lapsi on vielä niin pieni. Myös sopivan kumppanin puute sekä taloudellisen tilanteen epävarmuus tulivat esiin tässä ryhmässä tärkeimpien syiden joukossa. Näitä syitä tärkeinä piti noin neljäsosa 30 vuotta täyttäneiden lastenhankintaansa lykkäävien vastaajien ryhmästä.

Vastaajia, jotka aikovat hankkia lapsia tulevaisuudessa oli eniten alle 30-vuotiaiden lapsettomien naisten ja miesten ryhmissä. Syyt lastenhankinnan lykkäämiseen vaihtelevat kuitenkin hieman sukupuolen mukaan (Kuvio 7).

Kuvio 7. Lapsettomien alle 30-vuotiaiden nais- ja miesvastaajien esittämät viisi tärkeintä syytä sille miksi lykkää lastenhankintaansa (Miehet N= 133, Naiset N= 193)

Lapsettomista alle 30-vuotiaista sekä naiset että miehet esittivät tärkeiksi syyksi lastenhankinnan lykkäämiseen useimmin halunsa saattaa opinnot ensin päätökseen. Lähes seitsemän kymmenestä vastaajasta ilmoitti tämän syyn tärkeäksi. Naisilla seuraavaksi useimmin esiintyneet syyt lastenhankinnan lykkäämiseen olivat se, ettei tuntenut itseään tai puolisoaan kypsäksi ottamaan vastuuta lapsesta ja halun tehdä muita itseään kiinnostavia asioita ennen lasten hankkimista. Miehillä opintojen loppuunsaattamisen lisäksi tärkeitä syitä lastenhankinnan lykkäämiseen olivat oman taloudellisen tilanteen epävarmuus sekä se, ettei itse tai puoliso potenu vielä ”vauvakuumetta”. Lapsettomia 30-vuotta täyttäneitä vastaajia aineistossa oli hyvin vähän (N=45), joten sitä ei voi tarkastella sukupuolittain eri ryhmissä. Lapsettomien 30+ ikäryhmässä tärkeimmiksi syiksi lastenhankinnan lykkäämiseen ilmoitettiin se, ettei itsellä tai puolisoalla ollut vielä ”vauvakuumetta”, ei ollut löytänyt vielä sopivaa kumppania tai työ ei sallinut lastenhankintaa juuri nyt, halusi edetä uralla.

Myös niitä lastenhankintaansa lykkäviä vastaajia, joilla jo oli lapsia oli aineistossa suhteellisen vähän (N=105). Iältään he olivat lähes puoliksi alle ja yli 30-vuotiaita ja seitsemällä kymmenestä oli vain yksi lapsi, neljäsosalla kaksi ja neljällä kymmenestä kolme lasta. Koska tässä selvityksessä ensisijainen kiinnostus kohdistui ensimmäistä lastaan hankkiviin vastaajiin eikä esimerkiksi toisen tai kolmannen lapsen hankintaa

lykkääviin, niin tätä ryhmää ei jaoteltu ikä- tai sukupuoliryhmiin eikä jo olemassa olevien lasten määrän mukaisesti. Tärkeänä syynä seuraavan lapsen hankintansa lykkäämiseen puolet vastaajista piti sitä, että nuorin lapsi oli vielä niin pieni. Seuraavaksi useimmin ilmoitetut syyt olivat taloudellisen tilanteen epävarmuus ja vastaajan tai hänen puolisonsa halu toipua ensin edellisestä raskaudesta ja synnytyksestä.

7.2 Lastenhankinnan lykkäämisen syihin yhteydessä olevat tekijät

Tilastollisten menetelmien avulla (faktorianalyysi)² lastenhankinnan lykkäämisen syitä ryhmiteltiin suuremmiksi kokonaisuuksiksi (Liitetaulukko 5). Sen jälkeen pystyttiin tarkastelemaan näihin saatuihin syyryhmiin yhteydessä olevia eri tekijöitä, kuten millaisia syitä eri ikäiset ja eri koulutustasoa tai sosiaaliryhmää edustavat henkilöt olivat pitäneet tärkeinä lastenhankintansa lykkäämiseen.

ELÄMÄSTÄ NAUTTIMISEN -syyryhmään kuuluivat sellaiset syyt kuin ettei voisi nauttia elämästä enää nykyisellä tavalla jos hankkisi nyt lapsen, halu omistautua ensin muille itseä kiinnostaville asioille ja se ettei ollut tuntenut vielä itseään tai puolisoaan kypsäksi ottamaan vastuuta lapsesta. Tähän ryhmään kuuluneita syitä olivat myös se, että vastaaja koki itse tai puolisonsa olevan liian nuori hankkimaan lapsia ja se että lapsen vuoksi joutuisi luopumaan nykyisestä elintasosta.

Nämä vastaajat, joille halu nauttia elämästä oli tärkeä syy lykätä lastenhankkimista olivat pääasiassa 18 – 23-vuotiaita nuoria ja he eivät eläneet parisuhteessa. He olivat myös usein lapsettomia ja olivat mieltäneet itsensä useammin opiskelijoiksi kuin muiden varsinaisten sosiaaliryhmien edustajiksi ja he olivat usein vailla ammatillista koulutusta. Näille vastaajille myöskään uskonto ei ollut mitenkään tärkeä osa elämää. Eli nämä elämästä nauttimista kuvaavat syyt olivat tärkeä syy lykätä lastenhankintaa omaa aikuisuuttaan vasta rakentaville nuorille vastaajille (Liitetaulukko 6).

PIENI LAPSI -syyryhmään kuuluvia syitä olivat se, että nuorin lapsi oli vielä niin pieni sekä se, että haluttiin toipua ensin edellisestä raskaudesta ja synnytyksestä ennen kuin haluttiin lisää lapsia. Samoin raskaat tai vaikeat kokemukset lastenhoidosta.

² Faktorianalyysin avulla lastenhankinnan lykkäämisen syyjoukon sisältämä informaatio tiivistettiin ja saatiin uusia muuttujia jatkoanalyysijä varten. Sisällöllään johdonmukaisimmaksi ja tulkinnaltaan parhaaksi tuli viiden faktorin ratkaisu (Liitetaulukko 5). Syntyneet viisi faktoria nimettiin 1) ”Elämästä nauttiminen”, 2) ”Pieni lapsi”, 3) ”Parisuhde ja terveys”, 4) ”Talouden epävarmuus” ja 5) ”Ei vauvakuumetta”. Näille viidelle eri faktorille latautuneista syistä muodostettiin faktoreittain summamuuttujia. Yksisuuntaisen varianssianalyysin avulla tarkasteltiin lopuksi mitkä tekijät olivat yhteydessä kunkin syyjoukon edustamaan faktoriin, eli tietyn syyjoukon syiden pitämiseen tärkeänä lastenhankinnan lykkäämisessä (Liitetaulukot 6 - 10).

Elämän pelättiin myös käyvän liian raskaaksi itselle tai puolisolle jos lapsi hankittaisiin nyt.

Näitä syitä tärkeinä pitivät useammin avioliitossa elävät kuin avoliitossa tai yksin elävät vastaajat, iältään 30 – 35-vuotiaat vastaajat ja usein vastaajat joilla oli yksi lapsi. He olivat pääasiassa kansakoulun tai peruskoulun käyneitä, eivät ylioppilaita. Työssä käyvistä vastaajista ne, joilla oli vakituinen työsuhde olivat näiden syiden kannalla useammin kuin ne vastaajat, jotka olivat määräaikaisissa työsuhteissa. Maaseudulla asuvat vastaajat pitivät kaupungeissa ja taajamissa asuvia useammin näitä syitä tärkeinä (Liitetaulukko 7).

PARISUHDE JA TERVEYS -syyryhmään kuului sellaisia syitä kuin avio- tai avosuhteen ongelmat, se ettei oma- tai puolison terveydentila sallinut nyt lasten hankkimista tai pelko syntyvän lapsen sairaudesta estää lapsen hankkimisen sekä puolison haluttomuus hankkia lasta. Myös se ettei ollut löytänyt vielä sopivaa kumppania sekä se että parisuhde oli vielä kovin uusi olivat tähän ryhmään kuuluvia syitä lykätä lastenhankintaa. Nämä syyt olivat kaikki sellaisia, joihin voi olla vaikea itse vaikuttaa, näitä syitä ei itse useinkaan ”valita”.

Tämän ryhmän syitä pitivät erityisen tärkeinä toisaalta 18 – 23-vuotiaat sekä toisaalta 41 – 45-vuotiaat vastaajat ja siviilisäädyltään ne, jotka elivät yksin tai olivat eronneet. Tämän syyryhmän syitä useammin tärkeinä lastenhankintansa lykkäämiseen pitivät yrittäjät ja maatalousyrittäjät sekä työntekijät verrattuna muiden sosiaaliryhmien vastaajiin ja vastaajat, jotka asuivat maaseudulla kuin taajamissa ja kaupungeissa asuvat vastaajat. Peruskoulutukseltaan he olivat yleensä peruskoulun tai keskikoulun käyneitä eikä uskonnolla ollut tärkeää sijaa heidän elämässään (Liitetaulukko 8).

TALOUDEN EPÄVARMUUS -syyryhmään tulivat sellaiset syyt kuin, oman taloudellisen tilanteen tai oman tai puolison työsuhteen epävarmuus sekä se ettei työ sallinut lastenhankintaa juuri nyt: oli aika luoda uraa. Myös nykyisen asunnon pienuus kasvavalle perheelle samoin kuin se, että haluttiin saada ensin opinnot päätökseen ennen kuin hankittiin lapsia kuuluivat näihin syihin.

Vastaajat, joille talouden epävarmuus oli tärkeä syy lastenhankinnan lykkäämiseen olivat useimmin yksin tai avoliitossa eläviä ja iältään 18 – 23-vuotiaita nuoria. He olivat koulutukseltaan yleisemmin peruskoulun käyneitä kuin ylioppilaita ja vailla ammatillista koulutusta olevia sekä useammin opiskelijoita kuin varsinaisiin sosiaaliryhmiin itsensä määritteleviä. Jos he olivat työelämässä, olivat he pääasiassa määräaikaisissa työsuhteissa työskenteleviä. Uskonnolla ei myöskään ollut näille vastaajille useinkaan tärkeää merkitystä elämässä (Liitetaulukko 9).

EI VAUVAKUUMETTA -syyryhmään kuului sellaisia syitä kuin halu nauttia rauhassa parisuhteen seksielämästä sekä vauvakuumeen puute.

Lasten hankinnan lykkäämistä näillä syillä perustelivat muita ikäryhmiä useammin nuoret 18 – 23-vuotiaat vastaajat. He olivat myös usein lapsettomia ja siviilisäädyltään avoliitossa eläviä. Miehet pitivät naisia useammin näitä syitä tärkeänä, tilastollisesti merkitsevää eroa sukupuolten välillä ei kuitenkaan ollut. Näissä vastaajissa oli myös paljon sosiaaliryhmältään yrittäjiä ja maatalousyrittäjiä. Uskonnolla ei ollut näille vastaajille paljoa merkitystä elämässä (Liitetaulukko 10).

7.3 Yhteenveto

Lastenhankintaa siirtäviä, eli vastaajia, jotka aikovat tulevaisuudessa hankkia lapsia, mutta eivät aivan nyt (osalla oli jo lapsia) oli 18 – 23-vuotiaiden ikäryhmän naisista kolme viidestä ja miehistäkin hieman yli puolet. Lähes yhtä suuri osa 24 – 29-vuotiaista miehistä lykkäsi lastenhankintaansa kuin 18 – 23-vuotiaista miehistä, mutta naisista vanhemmassa ikäryhmässä lykkääjiä oli viidesosa vähemmän kuin nuoremmissa. 30 – 35-vuotiaista lastenhankintaansa lykkäsi lähes 30 prosenttia miehistä ja 15 prosenttia naisista.

Vastaajan ikä ja se oliko hänellä jo lapsia olivat merkittävät tekijät lastenhankinnan lykkäämisessä. Lastenhankintaansa lykkääviä vastaajia oli eniten alle 30-vuotiaiden lapsettomien naisten ja miesten ryhmissä. Sekä lapsettomat naiset että miehet esittivät tärkeäksi syyksi lastenhankinnan lykkäämiseen useimmin halunsa saattaa opinnot ensin päätökseen. Lähes seitsemän kymmenestä vastaajasta ilmoitti tämän syyn tärkeäksi. Naisilla seuraavaksi useimmin esiintyneet syyt lastenhankinnan lykkäämiseen olivat se, ettei tuntenut itseään tai puolisoaan kypsäksi ottamaan vastuuta lapsesta ja halun tehdä muita itseään kiinnostavia asioita ennen lasten hankkimista. Miehillä opintojen loppuunsaattamisen lisäksi tärkeitä syitä lastenhankinnan lykkäämiseen olivat oman taloudellisen tilanteen epävarmuus sekä se, ettei itse vastaaja tai puoliso potennut vielä ”vauvakuumetta”. Pienen 30+ ikäryhmän lapsettomien vastaajien yleisimmin esittämät lastenhankinnan lykkäämisen syyt olivat ”vauvakuumeen” puute, se ettei ole löytänyt sopivaa kumppania tai työ ei sallinut lasten hankkimista juuri nyt, halusi edetä uralla.

Tärkeänä syynä seuraavan lapsen hankintansa lykkäämiseen puolet lapsia jo omaavista alle ja yli 30-vuotiaista nais- ja miesvastaajista piti sitä, että nuorin lapsi oli vielä

niin pieni. Seuraavaksi useimmin ilmoitetut syyt olivat taloudellisen tilanteen epävarmuus ja vastaajan tai hänen puolisonsa halu toipua ensin edellisestä raskaudesta ja synnytyksestä.

Tilastollisten analyysimenetelmien avulla lastenhankinnan lykkäämisen syitä ryhmiteltiin suurempiin kokonaisuuksiin ja siten pyrittiin tarkastelemaan näihin saatuihin syyryhmiin yhteydessä olevia eri taustatekijöitä.

Elämästä nauttimisen -syyryhmään kuuluivat muun muassa sellaiset syyt kuin ettei voisi nauttia elämästä enää nykyisellä tavalla jos hankkisi nyt lapsen, halu omistautua ensin muille itseä kiinnostaville asioille ja se ettei ollut tuntenut vielä itseään tai puolisoaan kypsäksi ottamaan vastuuta lapsesta. Tämä oli syyryhmä, jonka ominaisarvoa tulkitsemalla havaittiin sen selittävän lähes puolet kaikkien saatujen syyryhmien selityskyvystä. Ryhmän syitä tärkeinä pitivät erityisesti nuoret 18 – 23-vuotiaat vastaajat verrattuna muihin ikäryhmiin ja useammin vastaajat jotka eivät eläneet parisuhteessa kuin parisuhteessa elävät. Lapsettomat vastaajat pitivät näitä syitä useammin tärkeinä kuin vastaajat, joilla oli lapsia.

Pieni lapsi -syyryhmän syitä lykätä lastenhankintaa olivat ne, että nuorin lapsi oli vielä niin pieni, halu toipua ensin edellisestä raskaudesta ja synnytyksestä sekä rasfaat ja vaikeat kokemukset lastenhoidosta. Näitä syitä olivat tärkeinä pitäneet muita ikäryhmiä useammin 30 – 35-vuotiaat vastaajat. Siviilisäädyltään he olivat usein avioliitossa eläviä ja lasten määrän mukaan tarkasteltuna vastaajia, joilla oli jo yksi lapsi.

Parisuhde ja terveys -syyryhmän sisältämiä syitä olivat muun muassa avio- ja avosuhteen ongelmat, se ettei ollut löytänyt vielä sopivaa kumppania ja pelko syntyvän lapsen sairaudesta. Näitä syitä tärkeinä olivat pitäneet 18 – 23-vuotiaat sekä toisaalta 41 – 45-vuotiaat vastaajat. Nämä vastaajat olivat usein siviilisäädyltään yksin eläviä tai eronneita ja peruskoulutuksena näillä vastaajilla oli yleensä joko perus- tai keski-koulu ei ylioppilastutkintoa.

Talouden epävarmuus -syyryhmään tulivat sellaiset syyt kuin oman taloudellisen tilanteen tai oman tai puolison työn epävarmuus sekä halu saattaa opinnot ensin päätökseen ennen kuin hankkii lapsia. Tämän syyryhmän syitä olivat tärkeinä pitäneet eri ikäryhmistä varsinkin 18 – 23-vuotiaat nuoret ja vastaajat, jotka määrittelivät it-

sensä useammin opiskelijoiksi kuin varsinaisiin sosiaaliryhmiin kuuluviksi. Työsuhte oli näitä syitä tärkeinä pitäneillä useammin määräaikainen kuin vakinainen.

Ei vauvakuumetta -syyryhmään kuuluivat syyt vauvakuumeen puute ja halu nauttia parisuhteen seksielämästä ennen lasten hankintaa. Näitä syitä tärkeinä pitäviä oli varsinkin nuorissa 18 – 23-vuotiaissa vastaajissa. Lasten määrän mukaan tarkasteltuna he olivat useimmin lapsettomia vastaajia ja siviilisäädyltään avoliitossa eläviä.

8. MIKSI EPÄRÖIDÄÄN TAI EI AIOTA HANKKIA LAPSIA?

Edellisessä luvussa, luvussa seitsemän tarkastelun kohteena olivat vastaajat, jotka aiokivat hankkia lapsia tulevaisuudessa, eli lykkäsivät lastenhankintaansa juuri nyt myöhempään ajankohtaan. Tässä kahdeksannessa luvussa huomion kohteena ovat ne vastaajat, jotka eivät aio hankkia (enää) lapsia sekä ne epäröivät vastaajat, jotka eivät osaa sanoa hankkivatko lapsia tulevaisuudessa.

Lastenhankintaansa epäröiden suhtautui 28% kaikista vastaajista. Erityisen paljon heitä oli 30 – 35-vuotiaissa, siviilisäädyltään avoliitossa elävissä ja lasten määrän mukaan tarkasteltuna lapsettomissa vastaajissa. Lastenhankintaansa epäröiden suhtautuvilla vastaajilla, joilla oli jo lapsia, keskimäärin 2,1 lasta. Vastaajia, jotka eivät aikoneet hankkia lapsia tulevaisuudessa oli 36%. He olivat useimmin yli 35-vuotiaita, siviilisäädyltään avioliitossa eläviä tai eronneita sekä lasten määrän mukaan niitä, joilla oli jo vähintään kaksi lasta (keskimäärin 2,4 lasta).

Vastaajille, jotka eivät aikoneet hankkia lapsia tai epäröivät lastenhankintaansa, esitettiin kyselylomakkeessa 28 erilaista syytä, joiden tärkeyteen vastaajien tuli omalla kohdallaan ottaa kantaa. Lisäksi vastaajat voivat tarvittaessa esittää oman syynsä siihen että suhtautui epäröiden lastenhankintaan tai ettei aikonut hankkia lapsia.

8.1 Syitä epäröidä lastenhankintaa

Tärkeinä syinä epäröidä lastenhankintaansa vastaajat esittivät useimmin vakituisen kumppanin puutteen, yhteiskunnan riittämättömän tuen lapsiperheille ja huolen lasten tulevaisuudesta. Vähiten tärkeiksi syiksi esitetyistä oli valittu lastenhankinnan mahdollisesti kielteinen vaikutus parisuhteen seksielämään ja puolison työn aiheuttamat ongelmat (Liitetaulukko 11).

Lastenhankintaansa epäröiden suhtautuvista vastaajista noin kaksi viidestä oli alle 30-vuotiaita. Heistä lähes kolme viidestä eli avoliitossa ja yksin sekä avioliitossa eläviä oli molempia noin joka viides. Lasten määrän mukaan tarkasteltuna alle 30-vuotiaista lastenhankintaansa epäröivistä vastaajista oli lapsettomia lähes kahdeksan kym-

menestä ja yhden lapsen vanhempia noin joka kymmenes. 30-vuotta täyttäneistä lastenhankintaa epäröivistä vastaajista kaksi viidestä eli avioliitossa, joka viides yksin ja yhtä moni avioliitossa. Lapsettomia oli kaksi viidestä lastenhankintaansa epäröiden suhtautuvasta 30-vuotta täyttäneestä vastaajasta.

Useimmin mainittuja syitä epäröidä lasten hankintaansa alle 30-vuotiailla vastaajilla olivat se, ettei vastaajalla ollut vakituista elämäkumppania, oman taloudellisen tilanteen tai työn epävarmuus sekä ajatus siitä ettei tunne itseään tai puolisoaan kypsäksi ottamaan vastuuta lapsesta (Taulukko 15). Näitä kutakin syitä tärkeänä epäröintiinsä piti kaksi viidestä alle 30-vuotiaasta lastenhankintaansa epäröivästä vastaajasta.

Taulukko 15. Alle 30-vuotiaiden vastaajien kuusi useimmin mainitsemaa tärkeää syytä sille miksi ei osaa sanoa hankkiiko lapsia tulevaisuudessa.

Miksi epäröi lasten hankintaa tulevaisuudessa?	f	N	%
1. Elän yksin, eikä minulla ole vakituista kumppania	95	213	44,6
2. Oman taloudellisen tilanteen/ työn epävarmuus	95	214	44,4
3. En tunne itseäni/ puolisoani kypsäksi ottamaan vastuuta lapsesta	85	210	40,5
4. Olen liian huolissani lasteni tulevaisuudesta	77	216	36,1
5. Yhteiskunta ei tue riittävästi lapsiperheitä	67	211	31,8
6. Nykyinen asunto on liian pieni kasvavalle perheelle	63	213	29,6

Huoli lasten tulevaisuudesta, nykyisen asunnon pienuus ja se ettei yhteiskunta tue riittävästi lapsiperheitä olivat seuraavaksi useimmin ilmoitetut lastenhankinnan epäröinnin syyt alle 30-vuotiailla vastaajilla. Eli kumppanin puute, epävarma elämäntilanne, ja taloudelliset huolet olivat alle 30-vuotiailla yleisimmät syyt epäröidä lasten hankkimista.

30-vuotta jo täyttäneillä vastaajilla yleisimmät epäröinnin syyt olivat se, ettei yhteiskunta tue riittävästi heidän mielestään lapsiperheitä, sopivan kumppanin puute ja huoli lasten tulevaisuudesta (Taulukko 16). Näistä syistä yhteiskunnan riittämätöntä tukea lapsiperheille piti syynä joka kolmas vastaaja, kumppanin puutetta kolme kymmenestä vastaajasta ja hieman tätä harvempi huoltaan lasten tulevaisuudesta.

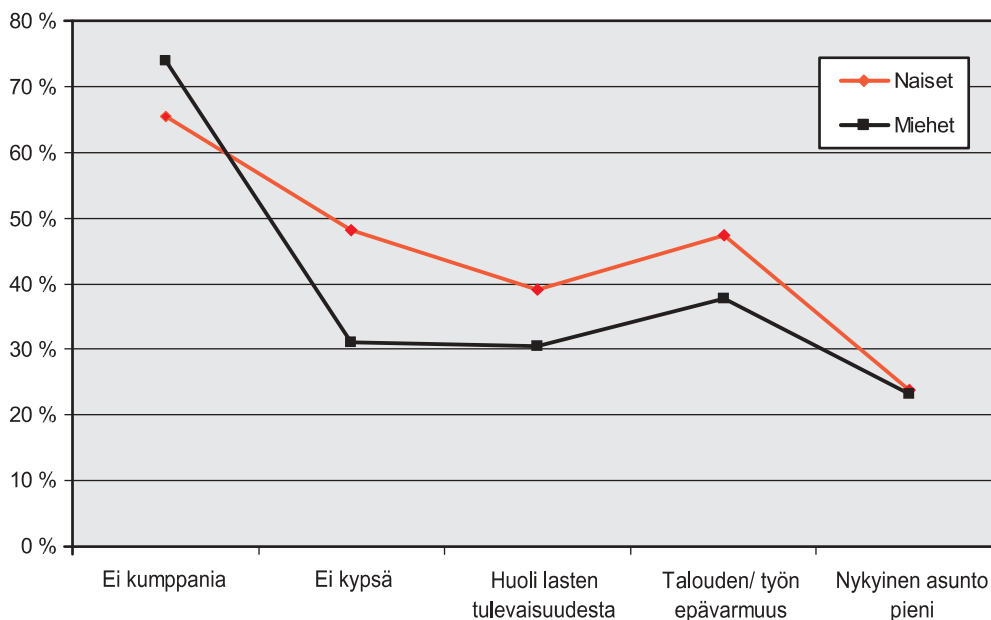
Taulukko 16. 30 vuotta täyttäneiden vastaajien kuusi useimmin mainitsemaa tärkeää syytä sille miksi ei tiedä hankkiiko lapsia.

Miksi epäröi lastenhankintaa?	f	N	%
1. Yhteiskunta ei tue riittävästi lapsiperheitä	94	279	33,7
2. Elän yksin, eikä minulla ole vakituista kumppania	85	281	30,2
3. Olen liian huolissani lasteni tulevaisuudesta	78	284	27,5
4. Oman taloudellisen tilanteen/ työn epävarmuus	72	282	25,5
5. Minulla on jo niin monta lasta kuin haluan	67	283	23,7
6. Kumppanini ei halua lasta/ enempää lapsia	65	276	23,6

Joka neljäs 30-vuotta täyttänyt vastaaja esitti lastenhankintansa epäröinnin syyksi oman taloudellisen tilanteensa tai työnsä epävarmuuden. Sen, ettei itse tai kumppani halunnut enempää lapsia ilmoitti syyksi epäröintiinsä hieman useampi kuin joka viides vastaaja.

Seuraavassa tarkastellaan eri syiden jakaantumista sukupuolen ja sen mukaan onko vastaajalla itsellään jo ennestään lapsia sekä eläkö parisuhteessa (Kuviot 8 ja 9). Yksin eli ei parisuhteessa eläviin on luokiteltu tässä myös eronneet, asumuserossa olevat ja lesket.

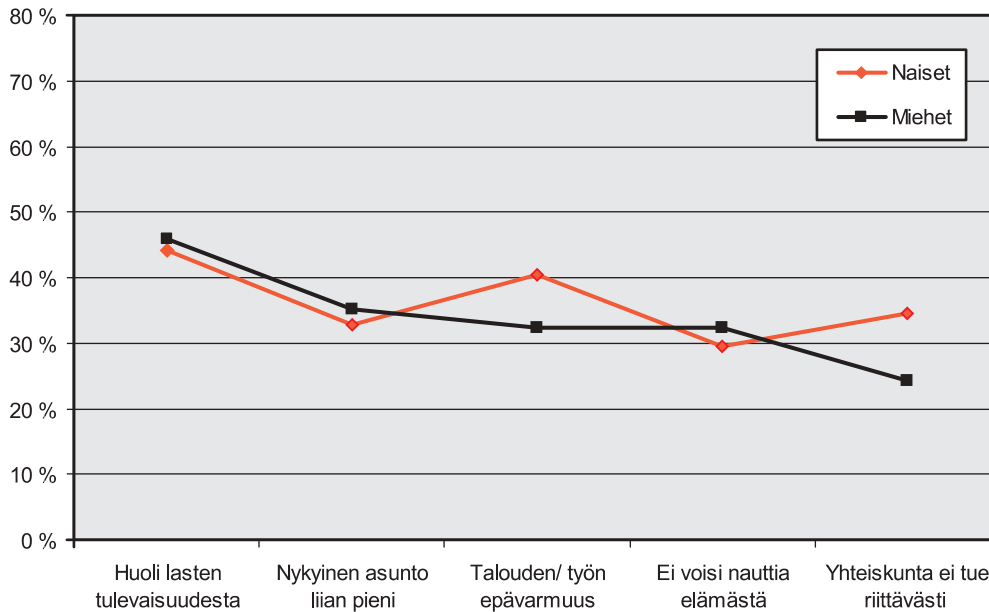
Kuvio 8. Miksi epäröi hankkiiko lapsia tulevaisuudessa? Yksin elävien, lapsettomien nais- ja miesvastaajien viisi useimmin esittämää syytä (Naiset N=77, miehet N=102).

Vakituisen kumppanin puute oli yksin elävillä ja lapsettomilla naisilla ja miehillä tärkeä syy sille, ettei ollut varma hankkiiko lapsia tulevaisuudessa. Tämän syyn ilmoitti noin seitsemän kymmenestä. Miehillä seuraavaksi useimmin ilmoitetut syyt olivat epävarmuus ja huoli omasta työstä ja taloudellisesta tilanteesta, tunne ettei ole kypsä ottamaan vastuuta lapsesta sekä huoli lasten tulevaisuudesta. Talouden ja työn epävarmuuden syyksi epäröintiinsä ilmoitti lähes kaksi viidestä miehestä. Naisilla vakituisen kumppanin puutteen lisäksi usein mainittuja syitä olivat työn- ja taloudellisen tilanteen epävarmuus sekä se, ettei vastaaja tuntenut itseään kypsäksi ottamaan vastuuta lapsesta. Lähes puolet naisista ilmoitti nämä syyt tärkeiksi epäröintiinsä. Noin joka neljäs mies- sekä naisvastaajista piti myös nykyistä asuntoaan liian pienenä kasvavalle perheelle. Yksin eläviä vastaajia, joilla oli jo lapsi, oli aineistossa erittäin vähän.

Huoli lasten tulevaisuudesta oli lapsettomien parisuhteessa elävien naisten sekä miesten useimmin esittämä syy siihen miksi epäröi lastenhankintaansa (Kuvio 9).

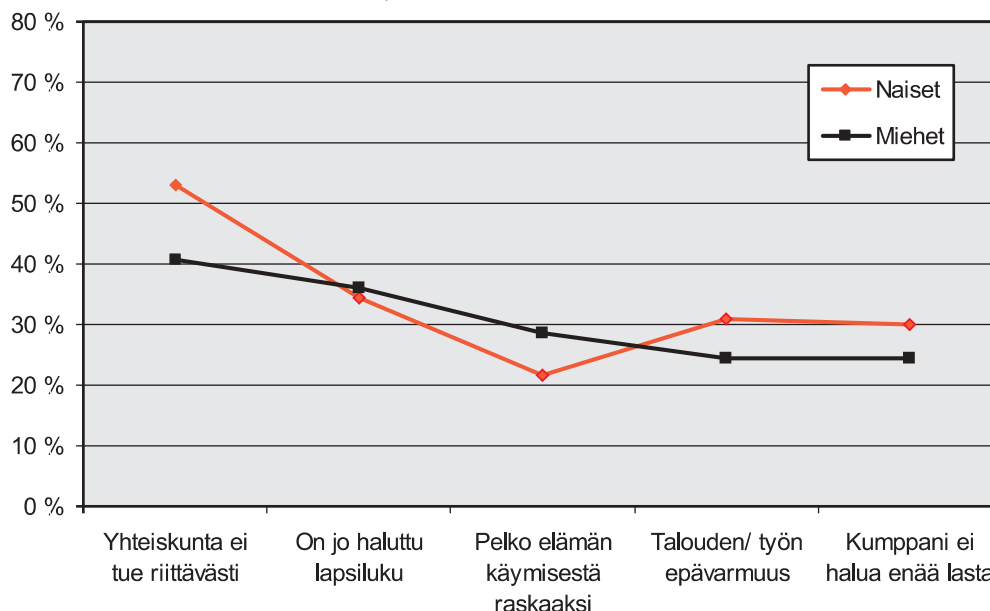
Kuvio 9. Miksi epäröi lastenhankintaansa? Avo- tai avioliitossa elävien lapsettomien nais- ja miesvastaajien viisi useimmin esittämää syytä (Naiset N=57, miehet N=38).

Naisilla seuraavaksi useimmin esitetyt syyt epäröidä lastenhankintaansa olivat oman talouden ja työn epävarmuus ja se ettei yhteiskunta tue heidän mielestään riittävästi lapsiperheitä. Talouden ja työn epävarmuuden epäröintinsä syyksi ilmoitti kaksi viidestä naisesta. Nykyisen asunnon pienuus kasvavalle perheelle oli yhtälailla epäröinnin syy niin naisilla kuin miehilläkin. Noin kolmasosa miehistä pelkäsi, ettei voisi nauttia elämästä enää kuten nykyään jos hankkisi lapsia, ja talouden ja työn epävarmuus huoletti yhtä suurta osaa miesvastaajista. Miehistä noin joka neljäs ilmoitti epäröintinsä syyksi sen, ettei yhteiskunta tue heidän mielestään riittävästi lapsiperheitä. Suurempi osa naisista kuin miehistä ilmoitti epäröintinsä syyksi sen, ettei yhteiskunta tue heidän mielestään riittävästi lapsiperheitä ja työn tai talouden epävarmuuden.

Ne parisuhteessa elävät vastaajat, joilla oli jo omia lapsia ilmoittivat epäröintinsä syyksi useimmin sen, ettei yhteiskunta tue heistä riittävästi lapsiperheitä. Yli puolet naisista ja kaksi viidestä miehestä oli ilmoittanut tämän syyn tärkeäksi syyksi omaan epäröintiinsä (Kuvio 10).

Kuvio 10. Miksi epäröi lastenhankintaansa? Avo- tai avioliitossa elävien lapsia jo omaavien nais- ja miesvastaajien viisi useimmin esittämää syytä (Naiset N=113-119, miehet N=49-50).

Muita usein tärkeäksi ilmoitettuja epäröinnin syitä avo- tai avioliitossa elävillä lapsia omaavilla vastaajilla olivat ne, että oli jo hankkinut niin monta lasta kuin ehkä haluaa ja työn- ja taloudellisen tilanteen epävarmuus. Kolmasosa niin naisista kuin miehistäkin ilmoitti syyksi epäröintiinsä sen, että hänellä oli jo ehkä niin monta lasta kuin halusi. Työn ja talouden epävarmuus aiheutti epäröintiä lähes kolmasosalle naisista ja neljäsosalle miehistä. Pelko oman tai puolison elämän käymisestä raskaaksi painoi erityisesti miehiä ja joka neljäs mies sekä lähes kolmannes naisista oli ilmoittanut syyksi epäröintiinsä sen ettei kumppani halua lasta tai enempää lapsia.

8.2 Syitä olla hankkimatta lapsia

Vastaajat, jotka eivät aikoneet hankkia lapsia tulevaisuudessa olivat yli 90 prosenttisesti 30-vuotta täyttäneitä. Lähes 70 prosenttia näistä 30-vuotta täyttäneistä eli avioliitossa ja 15 prosenttia asumuserossa, eronneina tai leskinä. Lähes 70 prosentilla oli vähintään kaksi lasta. Alle 30-vuotiaista 60 prosenttia eli avoliitossa ja 70 prosenttia oli lapsettomia. Vastaajilla, jotka eivät aikoneet hankkia lapsia oli jo keskimäärin 2 lasta.

Vastaajat, jotka eivät aikoneet hankkia lapsia esittivät tärkeimpinä syinä aikeeseensa useimmin sen, että heillä oli jo niin monta lasta kuin he halusivat hankkia ja sen, että oli itse tai kumppani oli jo liian vanha hankkimaan lapsia. Vähiten annetuista syistä tärkeiksi oli esitetty lastenhankinnan kielteistä vaikutusta seksielämään, sitä, että itse/ puoliso ei ole tullut yrityksistä huolimatta raskaaksi ja että joutuisi luopumaan vapaa-ajan harrastuksista (Liitetaulukko 12).

Tärkeäksi syyksi useimmin siihen, että eivät aikoneet hankkia lapsia tulevaisuudessa 30-vuotta täyttäneet vastaajat ilmoittivat sen, että heillä on jo niin monta lasta kuin he haluavat. Tämän syyn oli esittänyt seitsemän kymmenestä vastaajasta. Seuraavaksi eniten esitetyt syyt olivat se, että vastaaja itse tai puoliso oli jo liian vanha hankkimaan lapsia tai ettei vastaaja halunnut sitoa enää itseään pieniin lapsiin (Taulukko 17). Vastaajista puolet oli sitä mieltä, että he olivat itse tai heidän kumppaninsa oli jo liian vanha hankkimaan lapsia ja kaksi viidestä vastaajasta ei halunnut sitoa itseään enää pieniin lapsiin.

Taulukko 17. Miksi ei aio hankkia lapsia? 30-vuotta täyttäneiden vastaajien kuusi useimmin tärkeiksi ilmoittamaa syytä.

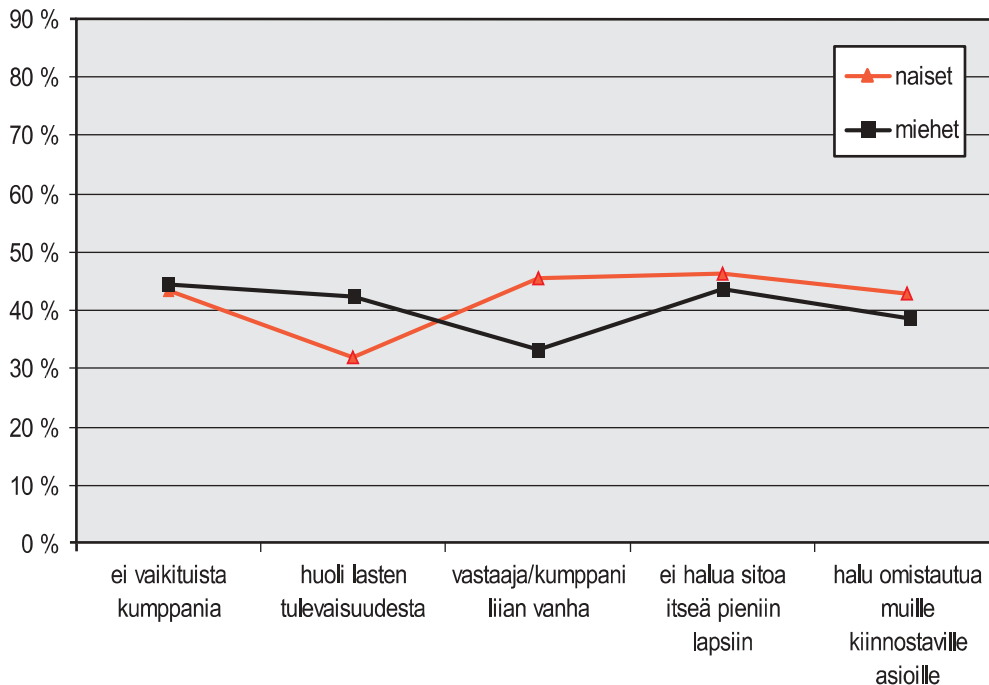
Miksi ei aio hankkia lapsia?	f	N	%
1. Minulla on jo niin monta lasta kuin haluan	445	611	72,8
2. Minä olen/ kumppanini on liian vanha	330	599	55,1
3. En halua sitoa (enää) itseäni pieniin lapsiin	230	590	39,0
4. Kumppanini ei halua lasta/ enempää lapsia	219	572	38,3
5. En/ puolisoni ei halua käydä (enää) läpi raskautta/ synnytystä	187	577	32,4
6. Terveystilani ei salli lasten hankkimista	159	601	26,5

Lähes kaksi viidestä vastaajasta ilmoitti syyksi siihen ettei aio hankkia lapsia sen, ettei heidän kumppaninsa halua lasta. Kolmasosa vastaajista esitti syyksi ettei hän itse tai hänen puolisonsa halua käydä läpi raskautta tai synnytystä ja neljäsosan terveys ei sallinut lasten hankkimista.

Alle 30-vuotiaita vastaajia, jotka eivät aikoneet hankkia lapsia tulevaisuudessa oli siis aineistossa erittäin vähän (5%). Näiden vastaajien useimmin esittämät syyt siihen, että eivät aikoneet hankkia lapsia olivat se, että he halusivat säilyttää nykyisen elintonsa ja halusivat omistautua muille itseään kiinnostaville asioille.

Monet eri tekijät voivat siis olla yhteydessä päätökseen ja päätöksen taustalla oleviin syihin olla hankkimatta lapsia. Seuraavaksi tarkastellaan onko vastaajan sukupuolella sekä sillä onko vastaajalla itsellään jo lapsia yhteyttä syihin olla hankkimatta lasta tulevaisuudessa (Kuvio 11 ja Kuvio 12). Lapsettomista vastaajista lähes kolme viidestä oli yksineläjiä ja joka viides avoliitossa. Lapsia omaavista vastaajista taas yli 70 prosenttia eli avioliitossa, 10 prosenttia avoliitossa ja 15 prosenttia oli eronneita, asumerossa eläviä tai leskiä.

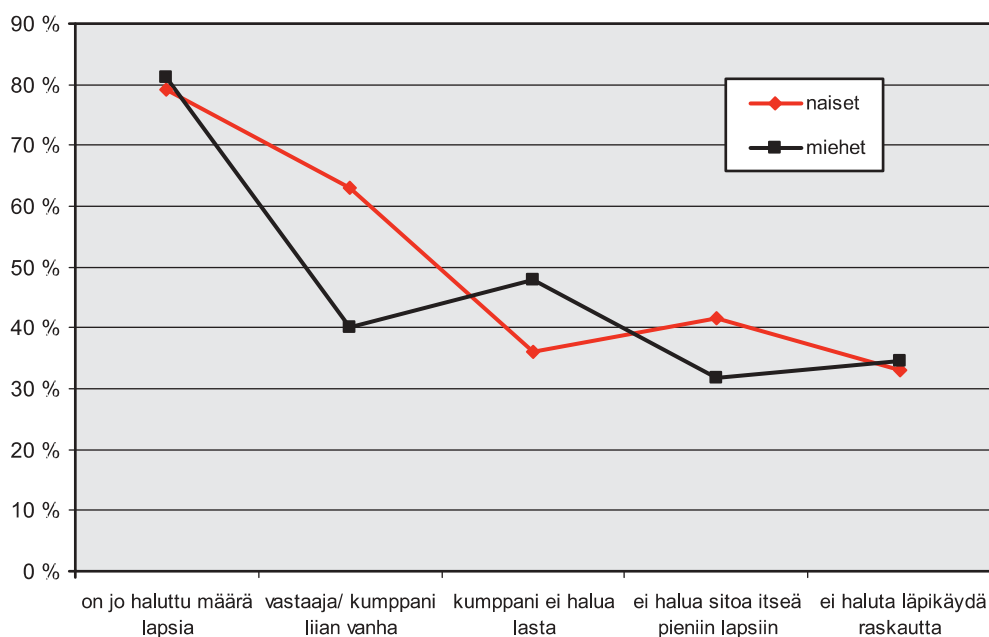
Kuvio 11. Lapsettomien nais- ja miesvastaajien viisi tärkeintä syytä siihen miksi he eivät aikoneet hankkia lapsia. (Naiset N=47-53, miehet N=28-36)

Tärkeimpinä syinä siihen, ettei aikonut hankkia lapsia tulevaisuudessakaan lapsettomat (Kuvio 11) naisvastaajat ilmoittivat kumppanin puutteen, sen että itse tai kumppani on jo liian vanha hankkimaan lapsia tai halunsa olla sitomatta itseään pieniin lapsiin sekä halun omistautua muille itseä kiinnostaville asioille. Hieman useampi kuin kaksi viidestä lapsettomasta naisvastaajasta piti näitä syitä tärkeinä. Miehet ilmoittivat kumppanin puutteen lisäksi halun olla sitomatta itseä pieniin lapsiin ja halun tehdä muuta kiinnostavaa. Nämä syyt olivat tärkeitä hieman yli kahdelle viidestä lapsettomasta miehestä. Lisäksi suhteessa hieman useampia miehiä kuin naisia huolestutti lasten tulevaisuus, mutta harvempi mies kuin nainen piti itseään tai kumppaniaan liian vanhana hankkimaan lapsia.

Sekä naiset, että miehet, joilla oli jo omia lapsia ilmoittivat ylivoimaisesti useimmin syyksi siihen, että eivät enää aio hankkia lisää lapsia sen, että heillä on jo niin monta lasta kuin he ylipäänsä haluavat hankkia (Kuvio 12). Syyn esitti kahdeksan kymmenestä vastaajasta.

Kuvio 12. Lapsia jo omaavien nais- ja miesvastaajien viisi tärkeintä syytä siihen, miksi he eivät aio hankkia enää lapsia. (Naiset N=327-360, miehet N=172-180)

Naisilla seuraavaksi useimmin ilmoitetut syyt siihen ettei aio hankkia lapsia olivat se, että itse tai kumppani on jo liian vanha tai ei halua enää sitoa itseään pieniin lapsiin. Oman tai kumppanin iän ilmoitti syyksi kolme viidestä naisesta. Miehillä muut useimmin mainitut syyt olivat se, ettei kumppani halua (enää) lasta tai vastaaja itse tai kumppani on jo liian vanha hankkimaan lisää lapsia. Lähes puolet miehistä ilmoitti syyksi sen, että kumppani ei halua lasta. Naiset ilmoittivat tässäkin ryhmässä suhteessa miehiä useammin, että he ovat itse tai kumppani on liian vanha. Kolmasosa niin naisista kuin miehistäkin ilmoitti ettei itse tai puoliso halua enää läpikäydä raskautta tai synnytystä.

8.3 Yhteenveto

Vastaajista, jotka epäröivät eli eivät olleet varmoja hankkivatko lapsia kolme viidestä oli 30 vuotta täyttäneitä. Näistä vastaajista kaksi viidestä eli avioliitossa. Avoliitossa sekä yksin eläviä oli molempia viidesosa. Lapsettomia oli 30 vuotta täyttäneiden epäröivästi lastenhankintaan suhtautuvien joukossa kaksi viidestä ja lähes 30 prosentilla oli kaksi lasta. Yleisimmät epäröinnin syyt olivat se, ettei yhteiskunta tue riittävästi lapsiperheitä, kumppanin puute ja huoli lasten tulevaisuudesta. Yhteiskunnan riittämätöntä tukea lapsiperheille piti syynä joka kolmas vastaaja, kumppanin puutetta kolme kymmenestä vastaajasta ja hieman tätä harvempi huoltaan lasten tulevaisuudesta.

Alle 30-vuotiaat epäröivät olivat pääasiassa avioliitossa eläviä ja lapsettomia vastaajia. Useimmin mainittuja syitä epäröidä lasten hankintaa tulevaisuudessa olivat se, ettei vastaajalla ollut sopivaa elämäkumppania, oman taloudellisen tilanteen tai työn epävarmuus sekä ajatus siitä ettei tunne itseään tai puolisoaan kypsäksi ottamaan vastuuta lapsesta. Näitä kaikkia kolmea syytä tärkeänä epäröintiinsä piti kaksi viidestä alle 30-vuotiaasta lastenhankintaansa epäröivästi suhtautuvasta vastaajasta.

Vakituisen kumppanin puute oli luonnollisesti *yksin elävillä lapsettomilla* naisilla ja miehillä tärkeä syy sille, ettei ollut varma hankkiiko lapsia. Niin miehillä kuin naisillakin seuraavaksi useimmin ilmoitetut syyt olivat epävarmuus ja huoli omasta työstä ja taloudellisesta tilanteesta sekä tunne ettei ole kypsä ottamaan vastuuta lapsesta. Noin joka neljäs mies- sekä naisvastaajista piti myös nykyistä asuntoaan liian pienenä kasvavalle perheelle. Aineistossa oli erittäin vähän yksin eläviä vastaajia, joilla oli lapsia.

Huoli lasten tulevaisuudesta oli *lapsettomien, parisuhteessa elävien* naisten sekä miesten useimmin esittämä syy siihen miksi he epäröivät lastenhankintaansa. Naisilla seuraavaksi useimmin esitetyt syyt epäröidä lastenhankintaansa olivat oman talouden ja työn epävarmuus ja se ettei yhteiskunta tue heidän mielestään riittävästi lapsiperheitä. Nykyisen asunnon pienuus kasvavalle perheelle oli yhtäläillä epäröinnin syy niin naisilla kuin miehilläkin. Noin kolmasosa miehistä pelkäsi, ettei voisi nauttia elämästä enää nykyiseen tapaan jos hankkisi lapsia ja talouden ja työn epävarmuus huoletti yhtä suurta osaa miesvastaajista. Miehistä noin joka neljäs ilmoitti epäröintinsä syyksi sen, ettei yhteiskunta tue heidän mielestään riittävästi lapsiperheitä.

Ne parisuhteessa elävät vastaajat, joilla jo oli omia lapsia ilmoittivat epäröintinsä syyksi useimmin sen, ettei yhteiskunta tue heidän mielestään riittävästi lapsiperheitä.

Yli puolet naisista ja kaksi viidestä miehestä oli ilmoittanut tämän syyn tärkeäksi omaan epäröintiinsä. Muita usein tärkeäksi ilmoitettuja epäröinnin syitä avo- tai avioliitossa elävillä lapsia omaavilla vastaajilla olivat se, että oli jo hankkinut niin monta lasta kuin ehkä haluaa ja työn- ja taloudellisen tilanteen epävarmuus. Pelko oman tai puolison elämän käymisestä raskaaksi painoi erityisesti miehiä ja joka neljäs mies sekä lähes kolmannes naisista oli ilmoittanut syyksi epäröintiinsä sen ettei kumppani halua lasta tai enempää lapsia.

Vastaajista, jotka eivät aikoneet hankkia lapsia tulevaisuudessa yli 90 prosenttia oli 30-vuotta täyttäneitä vastaajia. Heistä lähes 70 prosenttia eli avioliitossa ja lähes 70 prosentilla oli vähintään kaksi lasta. Tärkeäksi syyksi siihen, että eivät aikoneet hankkia lapsia tulevaisuudessa 30-vuotta täyttäneet vastaajat ilmoittivat useimmin sen, että heillä on jo niin monta lasta kuin he haluavat. Tämän syyn oli esittänyt seitsemän kymmenestä vastaajasta. Vastaajista puolet oli sitä mieltä, että he olivat itse tai heidän kumppaninsa oli jo liian vanha hankkimaan lapsia ja kaksi viidestä vastaajasta ei halunnut sitoa itseään enää pieniin lapsiin.

Lapsettomista vastaajista, jotka eivät aikoneet tulevaisuudessa hankkia lapsia, kolme viidestä oli yksineläjiä ja viidesosa avoliitossa. Tärkeimpinä syinä siihen, ettei aikonut hankkia lapsia tulevaisuudessakaan lapsettomat naisvastaajat ilmoittivat olevansa itse tai kumppanin olevan jo liian vanha hankkimaan lapsia tai halunsa olla sitomatta itseään pieniin lapsiin. Miehet ilmoittivat kumppanin puutteen lisäksi halun olla sitomatta itseään pieniin lapsiin. Suhteessa hieman harvempi mies kuin nainen piti itseään tai kumppaniaan liian vanhana hankkimaan lapsia.

Lapsia omaavista vastaajista, jotka eivät aikoneet hankkia enää lisää lapsia yli 70 prosenttia eli avioliitossa ja heillä oli keskimäärin 2,4 lasta. Sekä naiset, että miehet, joilla oli jo omia lapsia ilmoittivat ylivoimaisesti useimmin syyksi siihen, etteivät enää aio hankkia lisää lapsia sen, että heillä on jo niin monta lasta kuin he haluavat hankkia. Naisilla seuraavaksi useimmin ilmoitetut syyt olivat se, että he itse tai kumppani on jo liian vanha hankkimaan lapsia tai ettei halua sitoa enää itseään pieniin lapsiin. Miehillä muut useimmin mainitut syyt olivat se, ettei kumppani halua (enää) lasta tai vastaaja itse tai kumppani on jo liian vanha hankkimaan lisää lapsia. Naiset ilmoittivat tässäkin ryhmässä suhteessa miehiä useammin, että he ovat itse tai kumppani on liian vanha. Kolmasosa niin naisista kuin miehistäkin ilmoitti ettei halua itse tai puoliso ei halua enää läpikäydä raskautta tai synnytystä.

9. MIELIPITEITÄ YHTEISKUNNAN TOIMENPITEISTÄ

Pohjoismainen hyvinvointipolitiikka on ollut laaja ja lapsiperheiden asiat paremmin kuin monissa muissa maissa. Suomeakin koetellut lama 1990-luvulla johti kuitenkin myös perhepolitiikan menojen selvään karsintaan varsinkin vuosikymmenen alkupuolella. Muun muassa lapsilisiä korotettiin viimeksi vuonna 1994 ja niitä jopa alennettiin vuonna 1995. Myöskään vanhempainpäivärahan vähimmäismäärää ei ole korotettu vuoden 1995 jälkeen ja kotihoidon tukea on korotettu viimeksi vuonna 1993, jonka jälkeen sitä on leikattu kahdesti vuosina 1995 - 1996. (Salmi & Sääntti 2001.) Perhetuen suurimmat säästöt kohdistettiin 1990-luvulla juuri kotihoidontukeen. Vaikka Suomen julkinen talous tasapainottui 1990-luvun lopulla, niin sosiaalipolitiikan säästöjä ei kuitenkaan peruttu. (Hiilamo 2002a.) Myönteistä kehitystä tapahtui kuitenkin hieman kun muun muassa subjektiivinen päivähoito-oikeus laajennettiin koskemaan kaikkia kouluikäisiä lapsia vuonna 1996 ja seuraavana vuonna uudistettiin päivähoitomaksujen rakennetta. Myös vuonna 2001 voimaan tullut kaikkien 6-vuotiaiden oikeus maksuttomaan esiopetukseen on ollut osa myönteistä kehitystä. (Hiilamo 2002a; Bardy 2001).

9.1 Eri toimenpiteiden kannatus

Yhteiskunnan tuen riittämättömyys lapsiperheille, taloudelliset ja työhön liittyvät epävarmuustekijät ja pieni asunto nousivat tässä selvityksessä varsin monissa vastauksissa syyksi lastenhankinnan lykkäämiseen ja siihen ettei enää aiottu hankkia lisää lapsia.

Vastaajilta kysyttiin myös eräiden lastenhankintaan, kasvattamiseen ja hoitamiseen liittyvien yhteiskunnallisten toimenpiteiden kannatusta viisiportaisella asteikolla³. Koska kyseessä oli kansainvälinen tutkimushanke on toimenpiteiden joukossa sellaisia, joita osaa onkin jo sovellettu Suomessa.

Eniten kannatusta saivat joustavat työajat pienten lasten vanhemmille, kotihoidon tuki, lisää sekä parempia osa-aikatyön mahdollisuuksia pienten lasten vanhemmille ja tuloveroalennus ihmisille, joilla on huollettavia lapsia (Taulukko 18).

³ Yhteiskunnan toimenpiteiden kannatusta kysyttiin seuraavanlaisella asteikolla: 1= kannatan ehdottomasti, 2= kannatan, 3= en kannata enkä vastusta, 4= vastustan, 5= vastustan ehdottomasti.

Taulukko 18. Kuinka moni perhebarometrin 2002 vastaajista kannattaa esitetyjä lasten hankintaa, kasvattamista sekä huolehtimista tukevia yhteiskunnan toimenpiteitä.

Toimenpiteet:	f	N	%
1. Joustava työaika työssäkäyville pienten lasten vanhemmille	1647	1979	83,2
2. Niille äideille tai isille maksettava avustus, jotka eivät mene töihin vaan haluavat hoitaa lapsiaan kotona niin kauan kun nämä ovat pieniä (kotihoidon tuki)	1587	1981	80,1
3. Enemmän ja parempia osa-aikatyön mahdollisuuksia pienten lasten vanhemmille	1570	1977	79,4
4. Tuloveroalennus ihmisille, joilla on huollettavia lapsia	1547	1979	78,2
5. Paremmat vanhempainlomajärjestelyt työssäkäyville naisille, jotka saavat lapsen	1539	1972	78,0
6. Paremmat päivähoitomahdollisuudet 3-vuotiaista kouluikäisille	1532	1970	77,8
7. Lastenhoitomahdollisuuksia koulua käyville lapsille ennen koulupäivää, sen jälkeen ja lomien aikana	1488	1977	75,3
8. Lapsilisän huomattava korotus (esimerkiksi noin 400 mk/ kk)	1350	1977	68,3
9. Tulojen perusteella maksettava avustus lapsiperheille	1336	1976	67,6
10. Paremmat päivähoitomahdollisuudet alle 3-vuotiaalle lapsille	1292	1980	65,3
11. Lapsen syntymän yhteydessä maksettava avustus	1164	1973	59,0
12. Parempia asuntoja lapsiperheille	994	1976	50,3
13. Koulutusmenojen huomattava alentaminen	798	1970	40,5

Vähiten kannatusta esitetyistä toimenpiteistä saivat koulutusmenojen huomattava alentaminen ja parempien asuntojen saaminen lapsiperheille.

9.2 Mitä toimenpiteitä haluttiin sovellettavan?

Kun vastaajilta kysyttiin, mitä edellä esitetyistä toimenpiteistä valtion tulisi heidän mielestään ensisijaisesti soveltaa saivat eniten kannatusta kotihoidontuki, joustava työaika työssäkäyville pienten lasten vanhemmille ja tuloveron alennus ihmisille, joilla on huollettavia lapsia (Taulukko 19). Kotihoidontuki sai kannatusta 45 prosentilta

vastaajista. Lähes kaksi viidestä vastaajasta kannatti joustavien työaikojen soveltamista pienten lasten vanhemmille ja yhtä moni tuloveronalennusta niille ihmisille, joilla on huollettavia lapsia.

Taulukko 19. Mitä lasten hankkimista, kasvattamista ja lapsista huolehtimista tukevia toimenpiteitä haluttiin valtion ensisijaisesti soveltavan? (N=1872).

Yhteiskunnan toimenpide	f	%
1. Niille äideille tai isille maksettava avustus, jotka eivät mene töihin vaan haluavat hoitaa lapsiaan kotona niin kauan kun nämä ovat pieniä (kotihoidon tuki)	844	45,1
2. Joustava työaika työssäkäyville pienten lasten vanhemmille	738	39,4
3. Tuloveroalennus ihmisille, joilla on huollettavia lapsia	721	38,5
4. Lapsilisän huomattava korotus (esimerkiksi noin 400 mk/ kk)	675	36,1
5. Lastenhoitomahdollisuuksia koulua käyville lapsille ennen koulupäivää, sen jälkeen ja lomien aikana	437	23,3
6. Enemmän ja parempia osa-aikatyön mahdollisuuksia pienten lasten vanhemmille	433	23,1
7. Tulojen perusteella maksettava avustus lapsiperheille	407	21,7
8. Paremmat vanhempainlomajärjestelyt työssäkäyville naisille, jotka saavat lapsen	314	16,8
9. Paremmat päivähoitomahdollisuudet alle 3-vuotiaille lapsille	266	14,2
10. Paremmat päivähoitomahdollisuudet 3-vuotiaista kouluikäisille	239	12,8
11. Lapsen syntymän yhteydessä maksettava avustus	184	9,8
12. Parempia asuntoja lapsiperheille	111	5,9
13. Koulutusmenojen huomattava alentaminen	80	4,3

Lapsilisän huomattava korotus, esimerkiksi noin 400 mk/kk sai kannatusta sovellettaviksi noin kolmasosalta vastaajista. Hieman vajaa neljäsosa kannatti sovellettavaksi lastenhoitomahdollisuuksia koulua käyville lapsille aamuisin, iltapäivisin ja lomien aikana sekä enemmän ja parempia osa-aikatyön mahdollisuuksia pienten lasten vanhemmille. Noin joka viides vastaaja kannatti tulojen perusteella maksettavaa avustus-

ta lapsiperheille. Vähiten kannatusta saivat paremmat asunnot lapsiperheille ja koulutusmenojen huomattava alentaminen.

Vastaajat siis halusivat sovellettaviksi ensisijaisesti työn ja perhe-elämän yhteensovittamiseen liittyviä toimenpiteitä (kotihoidontuki, joustavat työajat, osa-aikatyön mahdollisuudet) ja seuraavaksi eniten taloudellisiin tekijöihin yhteydessä olevia toimenpiteitä (tuloveron alennus, lapsilisien korotus). Kolmanneksi eniten haluttiin sovellettavan lastenhoitoon liittyvä toimenpiteitä (koululaisten hoitopaikat, paremmat päivähoitomahdollisuudet alle kouluikäisille).

Vastaajat, joilla ei ollut omia lapsia kannattivat ensisijaisesti sovellettavaksi joustavia työaikoja työssäkäyville pienten lasten vanhemmille. Tätä toimenpidettä kannatti sovellettavaksi kaksi viidestä vastaajasta, joilla ei ollut lapsia. Lähes yhtä moni kannatti kotihoidontuen soveltamista. Kolmanneksi eniten kannatettiin sovellettavaksi tuloveronalennusta sekä lapsilisän huomattavaa korotusta. Näitä toimenpiteitä kannatti noin neljäsosa vastaajista.

Vastaajista, joilla oli omia lapsia puolet kannatti sovellettavaksi kotihoidontukea. Toiseksi eniten, hieman vajaa puolet näistä vastaajista, kannatti tuloveron alennusta ihmisille, joilla on huollettavia lapsia. Kaksi viidestä vastaajasta joilla oli omia lapsia kannatti lapsilisän huomattavaa korotusta ja joustavia työaikoja työssäkäyville pienten lasten vanhemmille.

9.3 Yhteenveto

Kun vastaajilta kysyttiin eräiden lastenhankintaan, kasvattamiseen ja hoitamiseen liittyvien yhteiskunnallisten toimenpiteiden kannatusta, neljä viidestä vastaajasta kannatti joustavaa työaikaa pienten lasten vanhemmille ja kotihoidontukea sekä enemmän ja parempia osa-aikatyön mahdollisuuksia pienten lasten vanhemmille. Kolme neljästä vastaajasta kannatti tuloveroalennusta niille, joilla on huollettavia lapsia, parempia vanhempainlomajärjestelyjä naisille, parempia päivähoitomahdollisuuksia yli kolmevuotiaille ja lastenhoitomahdollisuuksia kouluikäisille lapsille aamuisin, iltaisin ja lomien ajaksi. Lapsilisän huomattavaa korotusta kannatti lähes seitsemän kymmenestä vastaajasta. Suomalaiset lapsiperheiden elämään vaikuttavat yhteiskunnan toimenpiteet saivat siis vastaajilta huomattavan tuen. Vähiten kannatusta esitetystä

toimenpiteistä saivat koulutusmenojen huomattava alentaminen ja parempien asuntojen saaminen lapsiperheille. Kaikkien esitettyjen toimenpiteiden saama suuri kannatus voi selittyä osittain myös sillä, että joukko, jolta asiaa tässä on kysytty on suurelta osin juuri pikkulapsivaiheetta elävää väestöä (18 – 45-vuotiaita).

Kun vastaajilta kysyttiin mitä edellä esitetyistä toimenpiteistä valtion tulisi heidän mielestään ensisijaisesti soveltaa saivat kotihoidontuki (45%), joustava työaika työssäkäyville pienten lasten vanhemmille (40%) ja tuloveron alennus ihmisille, joilla on huollettavia lapsia (39%) sekä lapsilisän huomattava korotus, esimerkiksi noin 400 mk/kk (36%) eniten kannatusta sovellettaviksi.

Vastaajat siis halusivat sovellettaviksi ensisijaisesti työn ja perhe-elämän yhteensovittamiseen liittyviä toimenpiteitä kuten kotihoidontuki, joustavat työajat ja osa-aikatyön mahdollisuudet pienten lasten vanhemmille. Seuraavaksi eniten haluttiin sovellettavan taloudellisiin tekijöihin yhteydessä olevia toimenpiteitä (tuloveron alennus, lapsilisien korotus) ja kolmanneksi eniten lastenhoitoon liittyvä toimenpiteitä (koulu-laisten hoitopaikat, paremmat päivähoitomahdollisuudet alle kouluikäisille).

Vastaajat, joilla ei ollut omia lapsia kannattivat eniten sovellettavaksi joustavia työaikoja työssäkäyville pienten lasten vanhemmille ja kotihoidontukea. Vastaajat, joilla oli omia lapsia kannattivat eniten kotihoidontuen ja tuloveron alennuksen soveltamista ihmisille, joilla oli huollettavia lapsia.

10. YHTEENVETO

10.1 Tutkimusmenetelmän arviointi ja tulosten yleistettävyys

Tämä vuoden 2002 perhebarometri kuuluu Suomen hankkeeseen 12 eri Euroopan maan yhteisessä tutkimushankkeessa, jossa selvitetään kansalaisten mielipiteitä ja asenteita mm. perhepolitiikasta, väestönkehityksestä ja lastenhankinnasta. Suomen tutkimusaineisto kerättiin alueellisesti kattavana (lukuun ottamatta Ahvenanmaan maakuntaa) postikyselynä 7000 suomalaiselta 18 – 69-vuotiaalta naiselta ja mieheltä. Perhebarometrin aineistoksi rajattiin kuitenkin kyselyhetkellä 18 – 45-vuotiaiden nais- ja miesvastaajien lastenhankintaa koskevat vastaukset. Barometrin aineisto muodostui siten 1996 lomakkeen tiedoista ja vastausprosentti tässä joukossa oli 52,2. Vastausprosenttia voidaan pitää tyydyttävänä ottaen huomioon, että kyselylomake oli pitkä ja sisälsi kysymyksiä monilta eri aihealueilta. Lomakkeen pituutta oli kritisoitu joidenkin lomakkeiden reunoihin kirjoitetuissa kommentteissa. Toisaalta myönteistäkin palautetta tuli mielenkiintoisesta, vastaajissa paljon ajatuksia ja heidän perheeseensä keskustelua herättäneestä kyselystä. Aiemmissä perhebarometreissa on päästy huomattavan hyvään vastausprosenttiin (70 – 80) hyvin kohdennetun otosjoukon ja aihealueen ansiosta. Aiemmissä barometreissa otos on ollut kuitenkin vain 1000 henkilön suuruinen, joten nyt vastaukset saatiin niihin nähden yli kaksinkertaiselta vastaajajoukolta.

Tutkimukseen vastanneet henkilöt vastasivat varsin hyvin kohdejoukkoa. Miehet olivat aineistossa tosin aliedustettuna. Sen sijaan avioliitossa elävät sekä vähintään kolmen lapsen vanhemmat olivat hieman yliedustettuina. Koulutetummat vastaajat olivat vastanneet kyselyyn vähänkoulutettuja ahkerammin. Ruotsinkieliseltä väestöltä tuli runsaasti kyselyjä ja kritiikkiä puhelimitse sekä tyhjinä palautettuja lomakkeita, koska emme pystyneet taloudellisista syistä lähettämään heille kyselylomaketta heidän omalla äidinkielellään.

Validiteetilla, eli mittarin kyvyllä mitata sitä mitä sen on tarkoitettu mittaavan tarkoitetaan tässä tapauksessa kyselylomakkeen kysymysten kykyä antaa vastaukset haluttuihin asioihin. Lomakkeet olivat hyvin ja selkeästi täytettyjä sekä helposti tulkittavia. Vastaukset saatiinkin kaikkiin tutkimusongelmiin. ”Miksi ei aio tulevaisuudessa hankkia lapsia”, ”lastenhankinnan lykkäämisen” sekä ”lastenhankinnan epäröinnin”

syypatteristoihin noin 10 prosenttia vastaajista oli jättänyt vastaamatta. Osa vastaajista oli rastittanut patteristosta ainoastaan yhden itselle ”sopivan” syyn vaikka ohjeissa pyydettiin ottamaan kantaa jokaiseen esitettyyn syyhyn. Pitkiltä ja aikaa vieviltä vaikuttavat kysymykset eivät olleet innostaneet lomakkeen lopulla enää kaikkia vastaamaan. Muutama vastaaja oli näyttänyt vastanneen syihin enemmän yleiseltä kannalta (mitä pitää yleensä hyvänä syynä olla hankkimatta lapsia) kuin omalta kohdaltaan, mutta näitä vastaajia oli vain muutama.

Reliabiliteetilla tarkoitetaan mittausten toistettavuutta, eli sitä etteivät tulokset ole sattumanvaraisia. Eri kysymyksissä vastaajien antamat vastaukset samasta asiasta olivat hyvin yhteneviä ja loogisia. Soveltuvien kysymysten vastauspatterien osalta tässä selvityksessä muodostettiin eri vastausvaihtoehtoista summamuuttujia. Luotettavuutta mitattiin näiden osalta reliabiliteettia kuvaavalla Cronbachin alfa-kertoimella. Alfa-arvot eri faktoreilla vaihtelivat pääasiassa .83 ja .64 välillä, joten niiden osalta luotettavuutta voidaan pitää hyvänä. Yhden faktorin osalta alfa jäi .41:teen, joka on varsin alhainen.

10.2 Yhteenveto tuloksista

Perhebarometrin 2002 teemana on suomalaisten lastenhankintaa koskevat ihanteet ja aiheet. Näitä asioita on tutkittu Suomessa varsin vähän. Tilastokeskuksen vuonna 1989 keräämä aineisto on ollut viime aikoina ainoa aihetta käsittelevä tutkimusaineisto maassamme. Lastenhankinnan päätöksenteko on kuitenkin hyvin tärkeä niin yksittäisten ihmisten elämään vaikuttavana päätöksenä kuin väestön kehitykseen ja siten koko yhteiskuntaan ulottuvana tekijänä. Ensisynnyttäjien keski-ikä on lähentynyt vähitellen 30 ikävuotta, lapsia syntyy vähän ja väestö ikääntyy.

Selvitys jakaantuu tulosten osalta viiteen päälukuun. 1) Luvussa ”Lastenhankintaa koskevat ihanteet” kartoitetaan ihanteellista suomalaisen perheen lapsilukua, lasten syntymäväliä ja naisten ja miesten ihanteellista ikää hankkia ensimmäinen lapsi. 2) Luvussa ”Lastenhankintaa koskevat aiheet” selvitetään muun muassa sitä missä ikä- ja siviilisäätyryhmissä on eniten niitä, jotka aikovat hankkia lapsia tulevaisuudessa ja ketkä eivät aio hankkia lapsia. Entä ketä ovat ne jotka epäröivät lastenhankintaansa? 3) ”Miksi lastenhankintaa halutaan siirtää?” luku sisältää esimerkiksi syitä siihen miten alle 30-vuotiaiden ja 30-vuotta täyttäneiden vastaajien syyt lykätä lastenhankintaa eroavat toisistaan. 4) ”Miksi epäröidään tai ei aiota hankkia lapsia”? luku sisältää

muun muassa vastauksia siihen eroavatko toisistaan lapsettomien ja lapsia omaavien vastaajien tai yksin ja parisuhteessa elävien vastaajien syyt epäröidä lastenhankintansa tai olla hankkimatta lapsia. 5) ”Mielipiteitä yhteiskunnan toimenpiteistä” luku antaa vastauksia siihen mitä lastenhankintaa, lapsista huolehtimista ja lasten kasvatusta tukevia yhteiskunnan toimenpiteitä vastaajat kannattivat ja halusivat mieluiten sovellettavan.

Lastenhankintaa koskevia ihanteita (Luku 5)

Suomalaisen perheen ihanteellisena lapsilukuna vastaajat pitivät keskimäärin 2,4 lasta. Verrattuna aiempiin tutkimuksiin on suomalaisten ihanteellisena pitämä lapsiluku pysynyt lähes samana, sillä vuoden 1989 Tilastokeskuksen aineistossa ihanne oli 2,6 lasta ja Väestöliiton Väestötutkimuslaitoksen vuoden 1997 perhebarometrissä 2,5 lasta (Nikander 1992, Reuna 1997). *Vaikka ihanteellinen lapsiluku on 2,4 Suomessa syntyy tällä hetkellä kuitenkin keskimäärin vain 1,7 lasta naista kohden, ja lapsiperheissä on keskimäärin 1,8 lasta,* (Perheet 2000, 2001). Ihanne mittaaakin lähinnä yleistä, jopa ideaalista mielikuvaa ”keskimääräisestä” perheestä (Ritamies ym. 1984). Tässä selvityksessä keskimääräistä korkeampaa lapsilukuihannetta tuotiin esiin maaseudulla ja alueellisesti erityisesti Oulun- ja Lapin lääneissä. Vähintään kolmen lapsen vanhemmat, avioliitossa elävät ja eronneet vastaajat sekä henkilöt, joille uskonnolla oli tärkeä merkitys elämässä pitivät keskimääräistä suurempaa lasten lukumäärää perheessä ihanteellisena. Jos vastaajalla itsellään tai hänen puolisoillaan oli yli kolme sisarusta esittivät he myös usein korkeampaa lapsilukuihannetta kuin vähemmän sisaruksia omaavat vastaajat.

Korkeintaan yhtä lasta ihanteena suomalaisessa perheessä pitäviä löytyi enemmän lapsettomista vastaajista kuin vastaajista joilla oli omia lapsia. Myös korkeakoulututkinnon suorittaneissa ja pääkaupunkiseudulla asuvissa vastaajissa oli enemmän korkeintaan yhtä lasta kannattavia kuin muissa koulutusryhmissä tai muualla maassa asuvissa vastaajissa. Niissä vastaajissa, joille uskonnolla ei ollut elämässään minkäänlaista merkitystä oli paljon yhtä lasta kannattavia kun taas niissä, joille uskonnolla oli tärkeä merkitys elämässään oli paljon vähintään neljää lasta perheessä ihanteena pitäviä. Vähintään neljää lasta ihanteellisena suomalaisen perheen lapsilukuna pitäviä oli enemmän miehissä kuin naisissa ja maaseudulla asuvissa enemmän kuin taajamissa tai kaupungeissa asuvissa. Ammatillisen koulun käyneissä vastaajissa ja vastaajissa, joilla oli itsellään jo kolme lasta oli myös paljon vähintään neljää lasta ihanteellisena suomalaisen perheen lapsilukuna pitäviä.

Vastaajista peräti kolmasosa piti tärkeimpinä syinä siihen, että monet hankkivat nykyään vain 1 – 2 lasta tai eivät hanki lainkaan lapsia sitä, että ihmisten itsenäisyyden ja itsensä toteuttamisen tarve on korostunut. Opiskeluaikojen pidentymistä ja nykyisen työelämän vaatimuksia, jotka eivät sovi yhteen lastenhankinnan kanssa piti tärkeänä syynä noin neljäsosa vastaajista. Nämä vastaukset heijastelivat mediassa paljon esillä ollutta sinkkuelämän ihannointia, jossa ei haluta sitoutua tai perustaa perhettä vaan työ, harrastukset ja itsensä toteuttaminen ovat tärkeitä asioita elämässä.

Ihanteellisena lasten syntymävälinä pidettiin keskimäärin 2,4 vuotta, eli se on kohonnut vuoden 1971 ihanteesta, joka oli 2,2 vuotta (Ritamies & Visuri 1975). Ensimmäisen ja toisen lapsen syntymäväli on kuitenkin nykyään keskimäärin 3,5 vuotta (Kartovaara 2000). Naiset ilmoittivat hieman miehiä pidemmän ihanteellisen lasten syntymävälillä. Eri sosiaaliryhmien välillä eroa oli siten, että ylemmät toimihenkilöt ilmoittivat keskimäärin pisimmän ja maatalousyrittäjät lyhimmän ihanteellisen lasten syntymävälillä. Myös peruskoulutuksen kohotessa ihanteellisena pidetty lasten syntymäväli piteni.

Ihanteellisena ikänä saada ensimmäinen lapsi pidettiin naisille keskimäärin 25,4 vuotta ja miehille 27,4 vuotta. Nykyään ensisynnyttäjät ovat kuitenkin jo lähes 28-vuotiaita. Naiset pitivät sekä naisten että miesten ihanteellista ikää ensimmäisen lapsen hankkimiseen miehiä korkeampana. Korkeimman ihanneikänsä sekä miehille että naisille ilmoittivat 30 – 35-vuotiaat miehet ja naiset, eli vastaajat jotka itse olivat juuri hankkimassa lapsia tai vasta harkitsivat siihen ryhtymistä keskimääräistä vanhempina. Pääkaupunkiseudulla asuvat vastaajat ilmoittivat korkeimmat ihanteelliset iät ja maaseudulla asuvat vastaajat matalimmat. Myös vastaajat, joilla oli jo omia lapsia sekä avioliitossa elävät tai eronneet vastaajat ilmoittivat matalampia ihanneikää kuin yksin tai avoliitossa elävät sekä lapsettomat vastaajat. Ylemmissä sosiaaliryhmissä ja koulutustason kohotessa myös ihanteellisena pidetty ikä hankkia ensimmäinen lapsi kohosi niin naisilla kuin miehilläkin. Tässä näkyy varmaankin pidempien opiskeluaikojen vaikutus lastenhankintaa lykkäävänä tekijänä omassa elämässä ja sitä kautta ihanteisissa. Jos uskonto oli vastaajalle tärkeä asia elämässä, hän ilmoitti usein matalamman ihanteellisen ensimmäisen lapsen hankkimisiään kuin henkilö, jolle uskonto oli vähemmän merkityksellinen.

Lastenhankintaa koskevia aikeita (Luku 6)

Vastaajissa oli 36 prosenttia niitä, jotka eivät aikoneet hankkia lapsia tulevaisuudessa,

kolmasosa vastaajista aikoi ja 28 prosenttia vastaajista ei osannut sanoa hankkiiko lapsia. Raskaana oli 3 prosenttia vastaajista tai heidän puolisoistaan.

Naisilla ikä on määrävämpi tekijä lastenhankinnan päätöksenteossa kuin miehillä. Naiset joutuvat jo biologisten syiden vuoksi miettimään asiaa miehiä varhaisemmassa vaiheessa. Ilmeisimmin jo 30 ikävuoden maissa ikä alkaa näytellä naisilla tärkeää roolia, sillä naisten ja miesten välillä tilastollisesti merkitseviä eroja oli 30-vuotta täyttäneissä ikäryhmissä, joissa suurempi osa miehistä kuin naisista aikoi hankkia vielä lapsia.

Lapsettomista vastaajista lapsia aikoivat hankkia usein alle 30-vuotiaat vastaajat, 30–35-vuotiaissa oli paljon epäröiviä ja yli 35-vuotiaissa niitä, jotka aikoivat pysyä lapsettomina. Huomioitavaa on, että lapsettomissa alle 30-vuotiaissa vastaajissa oli vain 5% ja 30-vuotta täyttäneissä 30% niitä, jotka eivät aikoneet hankkia lainkaan lapsia. Avoliitossa ja yksin elävissä vastaajissa oli paljon niitä, jotka aikoivat hankkia lapsia ja eronneissa niitä jotka eivät aikoneet. Erityisesti itsensä opiskelijaksi määrittelevissä oli vähän ja alemmissa toimihenkilöissä paljon vastaajia, jotka eivät aikoneet hankkia lapsia lainkaan. Lapsettomat vastaajat, jotka aikoivat hankkia lapsia, aikoivat hankkia keskimäärin 2,3 lasta.

Niistä vastaajista, joilla oli jo omia lapsia, alle 30-vuotiaat aikoivat hankkia lisää lapsia, 30–35-vuotiaissa oli paljon epäröiviä ja yli 35-vuotiaissa niitä, jotka eivät aikoneet hankkia enää lisää lapsia. Yksin ja avoliitossa elävissä oli erityisen paljon niitä, jotka aikoivat hankkia lapsia, eronneissa sekä yksin elävissä niitä, jotka epäröivät ja avioliitossa elävissä niitä, jotka eivät aikoneet hankkia enää lapsia. Alueellisesti pääkaupunkiseudulla ja muissa suurissa kaupungeissa oli eniten niitä vastaajia, jotka aikoivat hankkia lapsia ja epäröiviä vastaajia maaseudulla.

Vastaajan nykyinen lapsiluku oli tärkeä lastenhankinta-aikeisiin yhteydessä oleva tekijä. Eniten niitä miehiä ja naisia, jotka aikoivat hankkia lapsia tulevaisuudessa oli vastaajissa joilla oli korkeintaan yksi lapsi. Sen sijaan kahden lapsen äideistä ja isistä jo kaksi viidestä ei aikonut hankkia enempää lapsia ja vähintään kolmen lapsen äideistä kaksi kolmesta ja isistä lähes kolme viidestä oli aikeissa olla hankkimatta lisää lapsia. Epävarmoja hankkivatko enää lapsia oli eniten kahden lapsen äideissä ja vähintään kolmen lapsen isissä. Suurin ero naisten ja miesten välillä olikin kahden lapsen omaavien miesten ja naisten välillä, sillä kahden lapsen äideistä vain joka kym-

menes aikoi hankkia vielä lapsia, mutta kahden lapsen isistä jopa lähes joka kolmas. Kahden lapsen äideissä oli kuitenkin huomattavasti enemmän lastenhankintaansa epäroivästi suhtautuvia kuin kahden lapsen isissä.

Miksi lastenhankintaa halutaan lykätä? (Luku 7)

Lastenhankintaansa siirtäviä oli eniten alle 30-vuotiaiden lapsettomien naisten ja miesten joukossa. Tärkeäksi syyksi lastenhankinnan lykkäämiseen he ilmoittivat useimmin halunsa saattaa opinnot päätökseen ennen lapsen hankkimista. Lähes seitsemän kymmenestä vastaajasta ilmoitti tämän syyn tärkeäksi. Naisilla seuraavaksi useimmin esiintyneet syyt lastenhankinnan lykkäämiseen olivat se, ettei tuntenut itseään tai puolisoaan kypsäksi ottamaan vastuuta lapsesta ja halun tehdä muita itseään kiinnostavia asioita ennen lasten hankkimista. Miehillä muita tärkeitä syitä lastenhankinnan lykkäämiseen olivat oman taloudellisen tilanteen epävarmuus sekä se, ettei vastaaja itse tai puoliso potanut vielä ”vauvakuumetta”. Nämä alle 30-vuotiaiden vastaajien esittämät syyt ovat hyvin yhteneviä Ruotsissa vuonna 2000 alle 30-vuotiaille parisuhteessa eläville naisille ja miehille tehdyn tutkimuksen tuloksiin (Varför föds det så få barn? 2001.) Pienen 30+ ikäryhmän lapsettomien vastaajien yleisimmin esittämät lastenhankinnan lykkäämisen syyt olivat ”vauvakuumeen” puute, se ettei ole löytänyt sopivaa kumppania tai työ ei sallinut lasten hankintaa juuri nyt.

Tärkeänä syynä seuraavan lapsensa hankinnan lykkäämiseen puolet 30-vuotta täyttäneistä naisista ja miehistä, joilla oli lapsia piti sitä, että nuorin lapsi oli vielä niin pieni. Seuraavaksi useimmin ilmoitetut syyt olivat taloudellisen tilanteen epävarmuus ja vastaajan tai hänen puolisonsa halu toipua ensin edellisestä raskaudesta ja synnytyksestä.

Kun lastenhankinnan lykkäämisen syitä ryhmiteltiin suuremmiksi kokonaisuuksiksi tilastollisia menetelmiä käyttäen niin *Elämästä nauttimisen -syyryhmään* kuuluivat muun muassa sellaiset syyt kuin ettei voisi nauttia elämästä enää nykyisellä tavalla jos hankkisi nyt lapsen, halu omistautua ensin muille itseä kiinnostaville asioille ja se ettei ollut tuntenut vielä itseään tai puolisoaan kypsäksi ottamaan vastuuta lapsesta. Tämä oli syyryhmä, jonka ominaisarvoa tulkitsemalla havaittiin sen selittävän lähes puolet saatujen syyryhmien selityskyvystä. Näitä syitä tärkeinä pitivät erityisesti nuoret 18 – 23-vuotiaat vastaajat. Siviilisäädyltään nämä vastaajat olivat useimmin yksineläjiä, eivät siis eläneet parisuhteessa ja lasten määrän mukaan tarkasteltuna vastaajia, joilla ei ollut lapsia.

Pieni lapsi -syyryhmän syitä lykätä lastenhankintaa olivat se, että nuorin lapsi oli vielä niin pieni, halu toipua ensin edellisestä raskaudesta ja synnytyksestä sekä raskaat ja vaikeat kokemukset lastenhoidosta. Näitä syitä olivat tärkeinä pitäneet useimmin ikäryhmään 30 – 35-vuotiaat kuuluvat vastaajat. Siviilisäädyltään nämä vastaajat olivat usein avioliitossa eläviä ja useammin vastaajia, joilla oli jo yksi lapsi kuin lapsettomia tai useamman lapsen omaavia vastaajia.

Parisuhde ja terveys -syyryhmän sisältämiä syitä olivat muun muassa avio- ja avosuhteen ongelmat, se ettei ollut löytänyt vielä sopivaa kumppania ja pelko syntyvän lapsen sairaudesta. Näitä syitä tärkeinä olivat pitäneet iältään 18 – 23-vuotiaat sekä toisaalta 41 – 45-vuotiaat vastaajat. Siviilisäädyltään he olivat joko yksin eläviä tai eronneita. Peruskoulutuksena näillä vastaajilla oli yleensä joko perus- tai keskikoulu, ei ylioppilastutkintoa.

Talouden epävarmuus -syyryhmään tulivat sellaiset syyt kuin oman taloudellisen tilanteen tai oman tai puolison työn epävarmuus sekä halu saattaa opinnot päätökseen ennen kuin hankkii lapsia. Tämän ryhmän syitä olivat tärkeinä pitäneet varsinkin iältään 18 – 23-vuotiaat nuoret vastaajat, samoin kuin itsensä useammin opiskelijoiksi kuin varsinaisten sosiaaliryhmien edustajiksi määritelleet ja useammin määräaikaissa kuin vakituisissa työsuhteissa työskentelevät.

Ei vauvakuumetta -ryhmään kuuluivat syyt vauvakuumeen puute ja halu nauttia parisuhteen seksielämästä ennen lasten hankintaa. Näitä syitä tärkeinä pitäviä oli varsinkin nuorissa 18 – 23-vuotiaissa vastaajissa. Lasten määrän suhteen tarkasteltuna he olivat usein lapsettomia ja siviilisäädyltään avoliitossa eläviä.

Mediassa ovat viime aikoina olleet paljon esillä menevät sinkut ja uraa luovat työnarkomaanit, jotka elävät vain itselleen tai työlleen haluamatta sitoutua ja perustaa perhettä. Myös tässä tutkimuksessa nousi useimmin esiin ihmisten itsenäisyyden ja itsensä toteuttamisen tarpeen korostuminen silloin kun vastaajia pyydettiin arvioimaan mitkä ovat yleensä syyt siihen, että lapsia hankitaan nykyään vähän tai ei lainkaan. Kuitenkaan niiden vastausten perusteella mitä vastaajat kertoivat omista lastenhankintansa lykkäämisen syistä itsekkyyks ja halu elää vapaata, huoletonta nuoruutta ei näyttäisi olevan tärkeällä sijalla. Nuorimmassa 18 – 23-vuotiaiden ikäryhmässä ”elämästä nauttiminen” oli esillä, mutta ei enää juurikaan tätä vanhemmissa ikäryhmissä.

Lykkäämisen syissä näyttäisi enemmänkin painavan hyvin rationaaliset syyt kuten keskeneräiset opinnot, epävarma talous- ja työtilanne sekä kumppanin puute.

Miksi epäröidään tai ei aiota hankkia lapsia? (Luku 8)

Vakituisen kumppanin puute oli luonnollisesti *yksin elävillä lapsettomilla* naisilla ja miehillä usein tärkeä syy sille, että epäröitiin hankitaanko lapsia tulevaisuudessa. Niin miehillä kuin naisillakin seuraavaksi useimmin ilmoitetut syyt olivat epävarmuus ja huoli omasta työstä ja taloudellisesta tilanteesta sekä tunne ettei ole kypsä ottamaan vastuuta lapsesta. Noin joka neljäs mies- sekä naisvastaajista piti myös nykyistä asuntoaan liian pienenä kasvavalle perheelle.

Huoli lasten tulevaisuudesta oli *lapsettomien, parisuhteessa elävien* naisten ja miesten useimmin esittämä syy siihen, miksi he epäröivät lastenhankintaansa. Seuraavaksi useimmin esitetyt syyt epäröidä lastenhankintaansa olivat oman talouden ja työn epävarmuus ja se ettei yhteiskunta tue riittävästi lapsiperheitä. Noin kolmasosa miehistä pelkäsi, ettei voisi nauttia elämästä enää nykyiseen tapaan jos hankkisi lapsia. Elämän moninainen epävarmuus heijastui siis näissä lapsettomien parisuhteessa elävien vastaajien vastauksissa.

Epäröiden lastenhankintaansa suhtautuneilla vastaajilla, joilla oli lapsia, oli keskimäärin 2,1 lasta. Ne *parisuhteessa elävät vastaajat, joilla jo oli omia lapsia* ilmoittivat epäröintinsä syyksi useimmin sen, ettei yhteiskunta tue riittävästi lapsiperheitä. Yli puolet naisista ja kaksi viidestä miehestä oli ilmoittanut tämän syyksi epäröintiinsä. Muita usein tärkeäksi ilmoitettuja epäröinnin syitä avo- tai avioliitossa elävillä lapsia omaavilla vastaajilla olivat se, että oli jo hankkinut niin monta lasta kuin ehkä haluaa ja työn- ja taloudellisen tilanteen epävarmuus. Pelko oman tai puolison elämän käymisestä raskaaksi painoi erityisesti miehiä ja joka neljäs mies sekä lähes kolmannes naisista oli ilmoittanut syyksi epäröintiinsä sen, ettei kumppani halua lasta tai enempää lapsia. Taloudelliset tekijät olivat siis selkeästi syy siihen, miksi lapsiperheissä epäröitiin sitä voiko tai kannattaako hankkia lisää lapsia.

Vastaajista, jotka eivät aikoneet hankkia lapsia tulevaisuudessa yli 90 prosenttia oli 30-vuotta täyttäneitä vastaajia. Heistä lähes 70 prosenttia eli avioliitossa ja lähes 70 prosentilla vähintään kaksi lasta. *Lapsettomista vastaajista*, jotka eivät aikoneet hankkia lapsia, kolme viidestä oli yksineläjiä ja viidesosa avoliitossa. Tärkeimmiksi syiksi siihen, etteivät aikoneet hankkia lapsia lapsettomat naisvastaajat ilmoittivat, sen että

he itse tai kumppani on jo liian vanha hankkimaan lapsia tai ettei halua sitoa itseään pieniin lapsiin. Miehet ilmoittivat kumppanin puutteen lisäksi halun olla sitomatta itseä pieniin lapsiin. Suhteessa hieman harvempi mies kuin nainen piti itseään tai kumppaniaan liian vanhana hankkimaan lapsia.

Lapsia omaavista vastaajista, jotka eivät aikoneet hankkia tulevaisuudessa lapsia yli 70 prosenttia oli avioliitossa ja keskimääräinen lapsiluku tässä ryhmässä oli 2,4 lasta. Sekä naiset, että miehet, joilla oli jo omia lapsia ilmoittivat ylivoimaisesti useimmin syyksi siihen, että eivät enää tulevaisuudessa aio hankkia lisää lapsia sen, että heillä on jo niin monta lasta kuin he haluavat hankkia. Naisilla seuraavaksi useimmin ilmoitetut syyt siihen ettei aio hankkia lapsia olivat se, että itse tai kumppani on jo liian vanha hankkimaan lapsia tai ei halua enää sitoa itseään pieniin lapsiin. Miehillä muut useimmin mainitut syyt olivat se, ettei kumppani halua (enää) lasta tai vastaaja itse tai kumppani on jo liian vanha hankkimaan lisää lapsia. Naiset ilmoittivat tässäkin ryhmässä suhteessa miehiä useammin, että he ovat itse tai kumppani on liian vanha. Kolmasosa niin naisista kuin miehistäkin ilmoitti ettei itse tai puoliso halua enää läpikäydä raskautta tai synnytystä. Tässä selvityksessä vastaajien esiin tuomat syyt olla hankkimatta lapsia olivat hyvin samansuuntaisia kuin mitä aiemmissa tutkimuksissa Suomessa on saatu (Turunen 1998, Nikander 1995).

Mielipiteitä yhteiskunnan toimenpiteistä (Luku 9)

Kun vastaajilta kysyttiin eräiden lastenhankintaan, kasvattamiseen ja hoitamiseen liittyvien yhteiskunnallisten toimenpiteiden kannatusta, *neljä viidestä vastaajasta kannatti joustavaa työaikaa pienten lasten vanhemmille ja kotihoidontukea sekä enemmän ja parempia osa-aikatyön mahdollisuuksia pienten lasten vanhemmille. Kolme neljästä vastaajasta kannatti tuloveroalennusta niille, joilla on huollettavia lapsia, parempia vanhempainlomajärjestelyjä naisille, parempia päivähoitomahdollisuuksia yli kolmevuotiaille ja lastenhoitomahdollisuuksia kouluikäisille lapsille aamuisin, iltaisin ja lomien ajaksi. Lapsilisän huomattavaa korotusta kannatti lähes seitsemän kymmenestä vastaajasta. Parempia asuntoja lapsiperheille kannatti puolet vastaajista. Vähiten kannatusta esitetyistä toimenpiteistä saivat koulutusmenojen huomattava alentaminen ja parempien asuntojen saaminen lapsiperheille. Kaikkien esitettyjen toimenpiteiden saama huomattavan suuri kannatus voi selittyä osittain sillä, että joukko jolta asiaa tässä on kysytty on suurelta osin juuri pikkulapsivaiheetta elävää väestöä (18 – 45-vuotiaita) ja juuri heidän tuestaan on kyse.*

Kun vastaajilta kysyttiin mitä edellä esitetyistä toimenpiteistä valtion tulisi heidän mielestään ensisijaisesti soveltaa sai kotihoidontuki lähes puolelta vastaajista kannatusta. Joustavaa työaikaa työssäkäyville pienten lasten vanhemmille kannatti sovellettavaksi kaksi viidestä vastaajasta ja tuloveron alennusta ihmisille, joilla on huollettavia lapsia yhtä moni. Lapsilisän huomattava korotus, esimerkiksi noin 400 mk/kk sai kannatusta reilulta kolmasosalta vastaajista. Vastaajat siis halusivat sovellettaviksi ensisijaisesti työn ja perhe-elämän yhteensovittamiseen liittyviä toimenpiteitä ja seuraavaksi eniten taloudellisiin tekijöihin yhteydessä olevia toimenpiteitä. Kolmanneksi eniten haluttiin sovellettavan lastenhoitoon liittyviä yhteiskunnan toimenpiteitä.

Vastaajat, joilla ei ollut omia lapsia kannattivat eniten sovellettavaksi joustavia työaikoja työssäkäyville pienten lasten vanhemmille ja kotihoidontukea. Vastaajat, joilla oli omia lapsia kannattivat eniten kotihoidontuen ja tuloveron alennuksen soveltamista ihmisille, joilla oli huollettavia lapsia.

10.3 Johtopäätöksiä

Tämän selvityksen tulokset heijastelevat alkaneen 2000-luvun ilmapiiriä. Velvoitteet sitovat ihmistä heikosti tai ainakin heikommin kuin aikaisemmin, elämä yksilöllistyy ja epävarmuus kasvaa. Normaalissa elämässä on tarjolla useita valinnan mahdollisuuksia, jotka aikaisemmin rajoittuivat tapoihin, perinteisiin tai luontoon. (Hoikkala & Roos 2000.)

Ihanteellisena pidetty suomalaisen perheen lapsiluku (2,4) on suurempi kuin mitä nykyään keskimääräinen lapsiperheiden lapsiluku on (1,8). Myös naisten keskimääräinen ihanteellisena pidetty ensimmäisen lapsen hankintaikä (25 vuotta) oli alhaisempi kuin mitä nykyään ensisynnyttäjien keski-ikä (28 vuotta). Ihanteet ja todellisuus eivät siis vastaa näiltä osin toisiaan. Syyt näihin eroihin voivat olla moninaiset, liittyen muun muassa ihmisten kulloiseenkin elämäntilanteeseen (parisuhteen ongelmat, terveys), perheen taloudellisiin realiteetteihin tai työtilanteeseen. Ihanteet sisältävät aina myös hieman utopiaa ja nostalgiaa.

Kaksi lasta näyttäisi tämänkin tutkimuksen mukaan olevan varsin vahvasti kannatettu suomalaisen perheen lapsiluku. Tosin kahden lapsen äideistä yli 40% ei osannut sanoa hankkiiko lisää lapsia tulevaisuudessa ja isistä neljäsosa aikoi ja neljäsosa ei osannut

sanoa hankkiiko. Myös vähintään kolmen lapsen äideistä neljäsosa ja isistä yli puolet ei osannut sanoa hankkiiko tulevaisuudessa lapsia. Näiden ihmisten lastenhankintapäätöksiin siis voitaisiin vielä vaikuttaa. Lastenhankinnan päätöksenteko olisi myös kiinnostava tutkimusaihe. Kenen mielipide ja toive lapsen hankkimisessa on perheessä ratkaisevin?

Yleisimpänä syynä siihen, miksi vastaajat eivät aikoneet hankkia lapsia tulevaisuudessa oli niillä vastaajilla, joilla jo oli lapsia se, että oli jo hankkinut niin monta lasta kuin halusi. Lapsettomilla vastaajilla syynä oli sopivan kumppanin puute, se että ei halunnut sitoa itseään pieniin lapsiin tai piti itseään tai puolisoaan jo liian vanhana hankkimaan lapsia. Myös halu tehdä muita itseä kiinnostavia asioita tuli näissä vastauksissa esiin. Tämä ryhmä oli siis varsin vakaan tuntuisesti päättänyt olla hankkimatta lapsia tulevaisuudessa ja heidän käyttäytymiseensä syntyvyyden lisäämiseksi on ilmeisen vaikea vaikuttaa.

Lastenhankintaa koskeva päätöksenteko tapahtuu Suomessa nykyään olosuhteissa, joissa jokaisella on mahdollisuus tehokkaaseen ehkäisyyn ja jossa hyvinvointivaltio on tehnyt työn ja lastenkasvatuksen yhdistämisen aiempaa helpommaksi. Vanhemmuuteen astumista lykätään usein siihen saakka kunnes koulutus on saatu loppuun ja työura alkuun. Myös suomalainen sosiaali- ja perhepolitiikka kannustavat tähän kehitykseen. (Vikat 2002.) Esimerkiksi vanhempainpäivärahat ovat ansiosidonnaisia.

Yleisimmin vastaajat pitivät syynä siihen, että nykyään monet ihmiset hankkivat vain 1 tai 2 lasta tai eivät lainkaan lapsia sitä, että ihmisten itsenäisyyden ja itsensä toteuttamisen tarve on korostunut. Myös nykyisen työelämän yhteensopimattomuus perhe-elämän kanssa ja pidentyneet opiskeluaajat esitettiin usein syiksi lastenhankinnan vähäisyyteen.

Pidentynyt ja korostunut itsensä toteuttamisen tai itsenäisyyden tarve ei tullut kuitenkaan kovin usein esiin niissä syissä mitä vastaajat antoivat oman lastenhankintansa lykkäämisestä. Heidän syynsä olivat yleensä hyvin rationaalisia, kuten opintojen loppuunsaattaminen ennen lastenhankintaa, talouden epävarmuus sekä sopivan kumppanin puute. Lähinnä nuorimmassa 18 – 23-vuotiaiden ryhmässä tulivat esiin halu nauttia elämästä ennen lastenhankintaa ja halu tehdä muita asioita ensin.

Lapsiperheiden vanhemmat tekevät enemmän työtä kuin lapsettomien parien aikuiset. Lapsiperheet eivät kuitenkaan ole useinkaan hyvätuloisia. Mitä pienemmistä lapsista on kysymys sitä varmemmin perhe kuuluu pienituloisimpien joukkoon. 1990-luvun lopulla alle 3-vuotiaiden osuus huonotuloisimmassa viidenneksessä oli kaksi kertaa enemmän kuin väestömäärän perusteella voisi olettaa ja kehitys on viime vuosina mennyt yhä huonompaan suuntaan. Köyhyysrajan alapuolelle jäävien lapsiperheiden osuus on jatkuvasti kasvanut. (Sauli & Kainulainen 2001.)

Perheen taloudellisen tilanteen epävarmuus olikin tämän selvityksen mukaan usein tärkeänä syynä lastenhankinnan siirtämiseen myöhempään ajankohtaan ja epäröintiin hankkia lisää lapsia lapsiperheisiin. Tämä siis heijastelee lapsiperheiden tiukkaa taloudellista tilannetta. Syntyvyyden kohottamiseksi se ryhmä, jonka käyttäytymiseen voitaisiinkin vaikuttaa on lastenhankintaansa epäröivät vastaajat, jotka elävät parisuhteessa. Lapsia omaavat parisuhteessa elävät vastaajat ilmoittivat yleisimmin epäröintinsä syyksi sen ettei yhteiskunta tue heidän mielestään riittävästi lapsiperheitä. Lapsettomat parisuhteessa elävät ilmoittivat yleisimmin syyksi epäröintiinsä erilaiset elämän ja tulevaisuuden epävarmuustekijät kuten huoli lasten tulevaisuudesta sekä talouden ja työn epävarmuus. Näihin huoliin voitaisiin yhteiskunnan toimesta vaikuttaa perhe- ja työvoimapolitiisin toimenpitein. Yhteiskuntahan osoittaa toimenpiteidensä kautta myös arvostusta (tai sen puutetta) lapsiperheille.

Pohjoismaisen perhetuen ja hedelmällisyyden karkea vertailu muihin länsimaihin viittaa siihen, että perhepolitiikka olisi onnistunut säilyttämään suhteellisen korkean hedelmällisyyden. Tarkemmat tutkimukset eivät ole kuitenkaan yksiselitteisesti vahvistaneet tätä tulosta. Jopa parhaimmillaan perhepolitiikan vaikutus hedelmällisyyteen on todettu vähäiseksi. (Hiilamo 2002b.) Esimerkiksi Gauthier ja Hatzius (1997) tutkivat ekonometrisen mallin avulla perhetuen vaikutusta hedelmällisyyteen 22 teollisuusmaassa vuosina 1970 – 1990. Heidän mukaansa 25% korotus lapsilisiin nostaisi hedelmällisyyttä pitkällä aikavälillä 4%.

Huomioitava on myös määräaikaisten työsuhteiden, työttömyyden ja yleisen epävarmuuden vaikutus elämän suunnittelua vaikeuttavana tekijänä. Britta Hoem (2000) on tutkinut Ruotsissa laman vaikutusta hedelmällisyyteen. 1992 Ruotsin hedelmällisyysluku oli vielä 2,1, mutta laski laman myötä noin 1,5 tasolle 1997. Lama ja työttömyys iski pahiten nuoriin vähänkoulutettuihin naisiin ja miehiin, eli samaan ryhmään, jonka keskuudessa myös hedelmällisyyden lasku oli suurin.

Kun vastaajilta kysyttiin mitä lastenhankkimista, kasvattamista ja lapsista huolehtimista tukevia toimenpiteitä valtion tulisi heidän mielestään ensisijaisesti soveltaa, sai kotihoidontuki lähes puolelta vastaajista kannatusta. Joustavaa työaikaa työssäkäyville pienten lasten vanhemmille kannatti sovellettavaksi kaksi viidestä vastaajasta ja tuloveron alennus ihmisille, joilla on huollettavia lapsia yhtä moni. Lapsilisän huomattava korotus, esimerkiksi noin 400 mk/kk sai kannatusta vain reilulta kolmasosalta vastaajista. Vastaajat siis halusivat sovellettaviksi ensisijaisesti työn ja perhe-elämän yhteensovittamiseen liittyviä toimenpiteitä ja seuraavaksi eniten taloudellisiin tekijöihin yhteydessä olevia toimenpiteitä. Kolmanneksi eniten haluttiin sovellettavan lastenhoitoon liittyviä yhteiskunnan toimenpiteitä.

Vaikka työ- ja perhe-elämän yhteensovittamiseksi on yhteiskunnan toimesta luotu joi-tain vaihtoehtoja kuten osa-aikatyö, on sen käyttö ollut suhteellisen vähäistä. Noin 25% alle kouluikäisten lasten työssä olevista äideistä ja 5% isistä teki osa-aikatyötä vuonna 1998 (Sauli 2000). Onko syy käytön vähäisyyteen työnantajien ja työntekijöiden asenteissa, lapsiperheiden tiukassa taloudellisessa tilanteessa ja/ vai äärimmilleen kasvatetussa työmäärässä ja kovassa kilpailussa? Lisää tutkimusta tarvittaisiinkin niin lastenhankinnan päätöksenteosta kuin siihen vaikuttavista yhteiskunnan toimenpiteistä ja työelämän ilmiöistä sekä yleisestä lapsiin ja lastenhankintaan liittyvästä ilmapiiristä ja arvoista.

Lähteet

- Bardy, Marjatta. 2001. Peruspalvelut ohenivat. Teoksessa Bardy, Marjatta, Salmi, Minna & Heino, Tarja (toim.) Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Stakes. Raportteja 263/ 2001, s. 64 – 82.
- Bulatao, Rodolfo A. 1981. Values and Disvalues of Children in Successive Childbearing Decisions. *Demography* 18:1, s. 1 – 25.
- Coleman, David. 1996. New Patterns and Trends in European Fertility: International and Sub-National Comparisons. Teoksessa Coleman David (toim.) Europe's Population in the 1990s. Oxford University Press, s. 1 – 61.
- Council of Europe. 2001. Recent Demographic Developments in Europe. Council of Europe Publishing, Strasbourg.
- Eurostat yearbook 2002 – The statistical guide to Europe. Data 1990 – 2000. The Statistical Office of the European Communities, Luxembourg.
- Gauthier, Ann Helene & Hatzius, Jan. 1997. Family benefits and fertility: An econometric analysis. *Population Studies*, 51(1997), s. 295 – 306.
- Hiilamo, Heikki. 2002a. Perhepolitiikka vedenjakajalla – Suomen ja Ruotsin linjavälinnat 1997 – 2002. Moniste. Stakes.
- Hiilamo, Heikki. 2002b. Lapsilisillä lisää lapsia. *Turun Sanomat*, alakerta 2.7.2002.
- Hobcraft, John & Kiernan, Kathleen. 1995. Becoming a parent in Europe. Teoksessa De Bernardi, Chiara & Farina, Patrizia /EAPS (toim.) Evolution or Revolution in European Population. European Population Conference Milano 4 - 8 sept. 1995. Milano: FrancoAngeli, s. 27 - 65.
- Hoem, Britta. 2000. Utan jobb – inga barn? Fruksamhetsutvecklingen under 1990-talet. SOU 2000:37, Socialdepartementet, Stockholm.
- Hoem, Britta & Bernhardt, Eva. 2000. Barn? Ja, kanske. *VälfärdsBulletinen* 1/2000, s. 18 - 19.

- Hoikkala, Tommi & Roos, J. P. 2000. Onko 2000-luku elämänpolitiikan vuosituhat? Teoksessa Hoikkala, Tommi & Roos, J. P. (toim.) 2000-luvun elämä. Sosiologisia teorioita vuosituhannen vaihtuessa. Gaudeamus, Helsinki, s. 9 – 31.
- Hovatta, Outi. 1997. Kehittyvä lapsettomuuden hoito. Teoksessa Alkio, Paula, Söderling, Ismo & Takoja, Mika (toim.) Väestölastuja. Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos, Helsinki.
- Kartovaara, Leena. 2000. Lasten perheet. Teoksessa Kartovaara, Leena & Sauli, Hannele (toim.) Suomalainen lapsi. Väestö 2000:7. Tilastokeskus, Helsinki, s. 29 – 44.
- Nikander, Timo. 1992. Naisen elämäkulkua ja perheellistyminen. Väestö 1992:1. Tilastokeskus, Helsinki.
- Nikander, Timo. 1995. Suomalaismiehen perheellistyminen. Väestö 1995:1. Tilastokeskus, Helsinki.
- Perheet 2000. 2001. Väestö 2001:12. Tilastokeskus, Helsinki.
- Persson, Lotta. 2001. Otrygg anställning – färre föräldrar. ValfärdsBulletin 3/2001, s. 9 - 11.
- Reuna, Veera. 1997. Perhebarometri 1997. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto. Katsauksia E 3/1997.
- Ritamies, Marketta & Visuri, Elina. 1975. Suomalaisten perhekoko – sattuma vai suunnitelma. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto. Julkaisusarja D 1/1975.
- Ritamies, Marketta, Riihinen, Olavi, Penttinen, Heli & Pulkkinen, Aimo. 1984. Lapsilukuihanne – toive vai tavoite. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto. Julkaisusarja D 13/ 1984.
- Ruokolainen, Anne & Notkola, Irma-Leena. 2001. Familial, Situational and Attitudinal Determinants of Third-Birth Intentions and Their Uncertainty. Yearbook of Population Research in Finland 37, s. 179 - 206.
- Salmi, Minna & Sääntti, Riitta. 2001. Lapsiperheiden tulonsiirrot ovat jääneet jälkeen. Teoksessa Bardy, Marjatta, Salmi, Minna & Heino, Tarja (toim.) Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Stakes. Raportteja 263/ 2001, s. 41 – 48.

- Sauli, Hannele & Kainulainen Sakari. 2001. Yhteiskunnan muutos ja lapsiperheet. Teoksessa Törrönen, Maritta (toim.) Lapsuuden hyvinvointi. Yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro. Pelastakaa Lapset, s. 42 – 57.
- Sauli, Hannele. 2000. Vanhempien työssäkäynti. Teoksessa Kartovaara, Leena & Sauli, Hannele (toim.) Suomalainen lapsi. Väestö 2000:7. Tilastokeskus, Helsinki, s. 119 – 132.
- Suomen tilastollinen vuosikirja 2001. 2001. Tilastokeskus, Helsinki.
- Tilastokatsaus. 2002:2. Vol. 77. Tilastokeskus, Helsinki.
- Turunen, Anne. 1998. Lastenhankinnan päätöksenteko – tilastollinen tutkimus suomalaisten naisten perhearvoista ja lastenhankintasuunnitelmiin vaikuttavista tekijöistä. Helsingin yliopisto. Sosiologian laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Työvoimatilasto 2000. 2001. Työmarkkinat 2001:15. Tilastokeskus, Helsinki.
- Varför föds det så få barn? Resultat av en enkätundersökning om vad som påverkar beslutet att få barn. 2001. Demografiska rapporter 2001:1. Statistiska centralbyrån, Stockholm.
- Vikat, Andres. 2002. Fertility in Finland in the 1980s and 1990s: Analysis of Fertility Trend by Age and Parity. Yearbook of Population Research in Finland 38, s. 159 - 177.
- Väestömuutokset 2000. 2001. Väestö 2001:13. Tilastokeskus, Helsinki.
- Väestön koulutusrakenne kunnittain 1999. 2001. Koulutus 2001:2. Tilastokeskus, Helsinki.
- Väestörakenne 1990. 1991. Väestö 1991:11. Tilastokeskus, Helsinki.
- Väestörakenne 2000. 2001. Väestö 2001:6. Tilastokeskus, Helsinki.
- Väestö toiminnan mukaan. Saatavana www-muodossa: http://www.stat.fi/tk/tp/tasku/taskus_tyolama.html. 18.4.2002.

Liitteet

Liitetaulukko 1. Vastaajien (N=1996) tärkeimmiksi valitsemat syyt siihen miksi lapsia ei hankita lainkaan tai miksi vain 1 – 2 lasta perheeseen (f, %)

Syyt	f	%
1. Itsenäisyyden ja itsensä toteuttamisen tarve on korostunut	704	35,2
2. Opiskeluajat ovat pidentyneet ja halutaan saada opinnot päätökseen ennen lasten hankintaa	548	27,4
3. Nykyiset työelämän vaatimukset eivät sovi yhteen lasten hankinnan kanssa	522	26,1
4. Työn ja perheen yhteensovittamisen vaikeus	439	22,0
5. Tulevaisuuden epävarmuus	414	20,7
6. Perheillä ei ole varaa moneen lapseen	331	16,6
7. Työn epävarmuus, määräaikaiset työsuhteet	319	16,0
8. Yhteiskunnan taloudellinen kehitys ja työttömyys	277	13,9
9. Halutaan elää pienemmissä perheissä	267	13,4
10. Pelätään ottaa vastuuta lasten kasvatuksesta ja vanhemmuudesta	261	13,1
11. Ihmiset eivät halua tinkiä elintasostaan	188	9,4
12. Avioerojen lisääntyminen	186	9,3
13. Lapsilla ei ole enää samaa merkitystä perheessä kuin ennen	153	7,7
14. Asumisen kalleus	131	6,6
15. Sitoutumisen pelko	126	6,3
16. Lastenhoitomahdollisuuksien riittämättömyys	71	3,6

Liitetaulukko 2. Lapset voivat merkitä eri asioita vanhemmilleen mittarin rotatoitu faktorimatriisi

	Positiivisesti suhtautuvat	Varauksellisesti suhtautuvat
1. Uskon, että oltuaan hyvä äiti/ isä voi ihminen olla täysin tyytyväinen elämäänsä	0,61	
2. Vasta lapset tekevät parisuhteesta perheen	0,59	
3. Mielestäni lasten hankkiminen on yksilön velvollisuus yhteiskuntaa kohtaan	0,62	
4. Minusta on mukava hankkia lapsia, koska he todella tarvitsevat minua	0,60	
5. Mielestäni nykyajan maailmassa ainoa paikka, jossa voi olla täysin onnellinen ja rentoutunut, on kotona lasten kanssa	0,54	
6. En usko, että ihminen voi olla täysin onnellinen ellei hän hanki lapsia	0,63	
7. Lapset merkitsevät taloudellista taakkaa		0,70
8. Lapset vievät mahdollisuuden elää haluamallani tavalla		0,67
Ominaisarvo	2,87	1,49
Kumulatiivinen %	35,9	54,5
Alfa	.77	.64
Faktorin selitysaste	66%	34%

Selitys: Yli 0,50 saaneet lataukset on tummennettu ja alle 0,10 lataukset jätetty pois. Maximum Likelihood analyysi ja Oblimin rotaatio

Liitetaulukko 3. Faktorin "positiivisesti lapsiin suhtautuvat" varianssianalyysi.

Muuttajat	Empiirinen keskiarvo	Merkitsevyys F	Merkitsevyys p	Selityskyky Eta	Selityskyky Beta
alle 30v. miehet, epäröi	3,25	13,184	,000	,236	,236
alle 30v. naiset, epäröi	3,40				
alle 30v. miehet, aikoo	2,94				
alle 30v. naiset, aikoo	3,07				
30 – 35v. mies, ei aio	3,27	2,535	,028	,183	,183
30 – 35v. nainen, ei aio	3,05				
30 – 35v. mies epäröi	3,33				
30 – 35v. nainen epäröi	3,34				
30 – 35v. mies aikoo	2,98				
30 – 35v. nainen aikoo	3,18				

Selitys: Koska kyselylomakkeen asteikko oli: 1) täysin samaa mieltä, 2) samaa mieltä, 3) ei samaa eikä eri mieltä ja 5) täysin eri mieltä, kertoo pieni keskiarvo yhteydestä faktorin sisältämien väitteiden kanssa samaa mieltä olemisen ja taustamuuttujan välillä. Alle 30-vuotiaiden ryhmässä on jätetty vaihtoehdot "ei aio" pois, koska ryhmään kuuluvia oli hyvin vähän.

Liitetaulukko 4. Vastaajien esittämät syyt lastenhankintansa lykkäämiselle (%)

	Erittäin tärkeä/tärkeä	En osaa sanoa	Ei kovin tärkeä/ ei lainkaan tärkeä	%	N
a) Minulla/ puolisoillani ei ole vielä 'vauvakuumetta'	44,3	21,3	34,4	100,0	469
b) Omani/ puolisoni terveydentila ei salli sitä juuri nyt	13,3	9,6	77,1	100,0	457
c) En ole löytänyt sopivaa kumppania	31,6	9,6	58,8	100,0	468
d) Työni/ puolisoni työ ei salli sitä juuri nyt/ Halu edetä urallani	35,5	19,6	44,9	100,0	450
e) Haluan omistautua ensin muille minua kiinnostaville asioille	40,0	17,8	42,2	100,0	460
f) Parisuhteeni on vielä niin uusi, ettemme ole vielä halunneet lasta	34,0	16,7	49,3	100,0	450
g) Minulla ei olisi enää riittävästi aikaa puolisoilleni/ muille lapsilleni	12,2	15,1	72,7	100,0	451
h) Avio-/ avosuhteen ongelmien vuoksi	9,4	11,4	79,2	100,0	449
i) Oma/ puolisoni työsuhteen epävarmuus	24,1	14,3	61,6	100,0	449
j) Haluan itse/ puolisoni haluaa saada ensin opinnot päätökseen	53,3	8,1	38,6	100,0	458
k) Olen/ puolisoni on vielä liian nuori hankkimaan lapsia	25,6	12,5	61,9	100,0	457
l) Nykyinen asunto on liian pieni kasvavalle perheelle	31,8	16,9	51,3	100,0	455
m) En ole vielä tuntenut itseäni/ puolisoani kypsäksi ottamaan vastuuta lapsesta	38,9	13,7	47,4	100,0	452
n) En voisi nauttia elämästäni kuten nykyään	14,2	19,0	66,8	100,0	457
o) Haluan/ puolisoni haluaa ensin toipua edellisestä raskaudesta/ synnytyksestä	10,9	10,6	78,5	100,0	442
p) Taloudellisen tilanteeni/tilanteemme epävarmuus	43,6	15,4	41,0	100,0	456
q) Lapsen vuoksi joutuisin luopumaan nykyisestä elintasostani	6,9	18,7	74,4	100,0	450
r) Nuorin lapseni on vielä niin pieni	14,4	9,0	76,6	100,0	443
s) Haluan nauttia rauhassa parisuhteen seksielämästä	24,9	20,8	54,3	100,0	451
t) Pelkään, että elämäni/ puolisoni elämä tulisi liian raskaaksi	16,6	20,2	63,2	100,0	446
u) Raskaat, vaikeat kokemukset lastenhoidosta	4,7	13,2	82,1	100,0	447
v) Puolisoni ei halua lasta	10,9	12,5	76,6	100,0	441
w) Pelko syntyvän lapsen mahdollisesta sairaudesta/ terveydellisistä ongelmista	6,5	13,8	79,7	100,0	449

Liitetaulukko 5. Vastaajien ilmoittamat syyt lastenhankintansa lykkäämiseen mittarin rotatoitu faktorimatriisi .

	Elämästä nauttiminen	Pieni lapsi	Parisuhde ja terveys	Talouden epävarmuus	Ei vauvakuumetta
1. En voisi nauttia elämästäni kuten nykyään	0,83	0,18	-0,12		-0,16
2. Haluan omistautua ensin muille minua kiinnostaville asioille	0,82				
3. En ole vielä tuntenut itseäni/ puolisoani kypsäksi ottamaan vastuuta lapsesta	0,67	-0,17	0,21		
4. Olen/ puolisoni on liian nuori hankkimaan lapsia	0,65		0,22	0,20	0,32
5. Lapsen vuoksi joutuisin luopumaan nykyisestä elintasostani	0,54	0,34	-0,15	0,12	-0,35
6. Nuorin lapsi on vielä niin pieni		0,87			0,15
7. Haluan/ puolisoni haluaa ensin toipua edellisestä raskaudesta/ synnytyksestä		0,85	0,23		0,15
8. Raskaat, vaikeat kokemukset lastenhoidosta	0,14	0,44	0,28		-0,36
9. Pelkään, että elämäni/ puolisoni elämä tulisi liian raskaaksi	0,27	0,41		0,24	-0,34
10. Avio-/ avosuhteen ongelmien vuoksi		0,14	0,73	0,10	
11. Omani/ puolisoni terveydentila ei salli sitä juuri nyt	-0,18	0,21	0,68		
12. En ole löytänyt sopivaa kumppania	0,34		0,62	-0,21	0,38
13. Puolisoni ei halua lasta		0,27	0,51	0,11	-0,20
14. Parisuhteeni on vielä niin uusi, ettemme ole vielä halunneet lasta	0,10	-0,33	0,50	0,14	-0,25
15. Pelko syntyvän lapsen sairaudesta/ terveydellisistä ongelmista		0,30	0,41		-0,39
16. Taloudellisen tilanteen/ tilanteemme epävarmuus			-0,12	0,87	0,11
17. Oma/ puolison työsuhteen epävarmuus	-0,18		0,11	0,78	
18. Haluan itse/ puolisoni haluaa saada ensin opinnot päätökseen	0,34	-0,23		0,54	0,27
4. Nykyinen asunto on liian pieni kasvavalle perheelle				0,50	
19. Työni/ puolisoni työ ei salli sitä juuri nyt/ halu edetä uralla	0,32	-0,13		0,42	
20. Minulla/ puolisolllani ei ole vielä "vauvakuumetta"		-0,25			-0,66
21. Haluan nauttia rauhassa parisuhteen seksielämästä	0,39				-0,45
Ominaisarvo	6,24	2,94	1,55	1,34	1,17
Faktorin selitysaste	47%	22%	12%	10%	9%
Kumulatiivinen %	28,4	41,7	48,7	54,8	60,1
Alfa	.83	.76	.71	.70	.41

Selitys: Yli 0,40 saaneet lataukset on tummennettuja alle 0,10 lataukset jätetty pois. Principal Component Analyysi ja Oblimin rotaatio.

Liitetaulukko 6. Faktorin "Elämästä nauttiminen" varianssianalyysi.

Muuttujat	Empiiri- nen keskiarvo	Merkit- sevyys F	Merkitse- vyys p	Selitys- kyky Eta	Selitys- kyky Beta
sukupuoli		,006	,938	,003	,023
mies	3,79				
nainen	3,78				
siviilisääty		54,476	,000	,411	,085
yksin elävä	3,35				
avoliitossa	3,72				
avioliitossa	4,39				
eronnut/ leski	4,43				
lasten määrä		22,646	,000	,467	,297
0	3,44				
1	4,47				
2	4,43				
3+	4,53				
asuinpaikka		,267	,899	,042	,039
Hki, Espoo, Vantaa	3,73				
muu yli 100 000 as. kaupunki	3,74				
keskisuuri tai pieni kaupunki	3,79				
kuntakeskus/ taajama	3,84				
maaseutu	3,86				
ikä		16,041	,000	,465	,307
18-23	3,15				
24-29	3,89				
30-35	4,25				
36-40	4,43				
41-45	4,23				
peruskoulutus		1,877	,171	,046	,048
perus-/keskikoulu	3,84				
ylioppilas	3,74				
sosiaaliryhmä		13,782	,000	,282	,230
johtavassa asemassa/ ylempi toimih.	4,17				
alempi toimihenkilö	4,10				
työntekijä	3,81				
yrittäjä/ maatalousyrittäjä	3,91				
opiskelija	3,28				
lääni		1,403	,241	,061	,057
Etelä-Suomi	3,80				
Länsi-Suomi	3,76				
Itä-Suomi	3,91				
Oulu ja Lappi	3,95				
uskonnon tärkeys		8,852	,000	,184	,155
erittäin tärkeä/ tärkeä	4,06				
ei ole tärkeä	3,65				
ei minkäänlaista merkitystä	3,79				
koulutus		4,091	,007	,240	,146
ei ammatillista koulutusta	3,27				
ammattikoulu tai kursseja	3,80				
opisto/ AMK/	4,04				
erikoisammattitutkinto	3,81				
yliopistotutkinto					
työsuhde		2,936	,087	,079	,079
vakituinen/ solmittu toistaiseksi	3,99				
määräaikainen	3,82				

Koska kyselylomakkeen vastausasteikko oli: 1= hyvin tärkeä, 2=tärkeä, 3=siltä väliltä, 4=ei kovin tärkeä ja 5=ei lainkaan tärkeä, kertoo pieni keskiarvo yhteydestä faktorin sisältämien syiden tärkeänä pitämisen ja taustamuuttujan välillä.

Liitetaulukko 7. Faktorin "Pieni lapsi" varianssianalyysi.

Muuttujat	Empiiri- nen keskiarvo	Merkitse- vyys F	Merkitse- vyys p	Selitys- kyky Eta	Selitys- kyky Beta
sukupuoli		,2,209	,138	,053	,067
mies	4,12				
nainen	4,22				
siviilisääty		9,870	,000	,193	,115
yksin elävä	4,27				
avoliitossa	4,28				
avioliitossa	3,88				
eronnut/ leski	4,40				
lasten määrä		20,721	,000	,313	,371
0	4,38				
1	3,68				
2	3,92				
3+	3,93				
asuinpaikka		3,047	,017	,167	,099
Hki, Espoo, Vantaa	4,33				
muu yli 100 000 as.	4,34				
kaupunki	4,12				
keskisuuri tai pieni	4,12				
kaupunki	3,82				
kuntakeskus/ taajama					
maaseutu					
ikä		2,918	,021	,042	,149
18-23	4,17				
24-29	4,23				
30-35	4,13				
36-40	4,16				
41-45	4,17				
peruskoulutus		7,173	,008	,175	,105
perus-/keskikoulu	4,00				
ylioppilas	4,32				
sosiaaliryhmä		2,314	,056	,123	,069
johtavassa asemassa/ ylempi toimih.	4,35				
alempi toimihenkilö	4,28				
työntekijä	4,08				
työntekijä	4,02				
yrittäjä/ maatalousyrittäjä	4,27				
opiskelija					
lääni		2,053	,105	,104	,109
Etelä-Suomi	4,16				
Länsi-Suomi	4,01				
Itä-Suomi	4,45				
Oulu	4,32				
Lappi	3,57				
uskonnon tärkeys		,676	,509	,053	,045
erittäin tärkeä/tärkeä	4,18				
ei ole tärkeä	4,16				
ei minkäänlaista merkitystä	4,32				
koulutus		2,518	,057	,146	,126
ei ammatillista koulutusta	4,16				
ammattikoulu tai kursseja	4,03				
opisto/ AMK/	4,21				
erikoisammattitutkinto	4,43				
yliopistotutkinto					
työsuhde		6,695	,010	,120	,120
vakituinen/ solmittu	4,14				
toistaiseksi	4,38				
määräaikainen					

Liitetaulukko 8. Faktorin "Parisuhde ja terveys" varianssianalyysi.

Muuttujat	Empiiri- nen keskiarvo	Merkitse- vyys F	Merkitse- vyys p	Selitys- kyky Eta	Selitys- kyky Beta
sukupuoli		,028	,868	,006	,039
mies	4,04				
nainen	4,05				
siviilisäätö		26,376	,000	,317	,272
yksin elävä	3,71				
avoliitossa	4,22				
avioliitossa	4,30				
eronnut/ leski	3,89				
lasten määrä		,618	,604	,154	,084
0	3,96				
1	4,26				
2	4,20				
3+	4,12				
asuinpaikka		3,132	,014	,116	,093
Hki, Espoo, Vantaa	4,09				
muu yli 100 000 as. kaupunki	4,17				
keskisuuri tai pieni kaupunki	4,00				
kuntakeskus/ taajama	4,09				
maaseutu	3,82				
ikä		3,850	,004	,227	,140
18-23	3,82				
24-29	4,21				
30-35	4,19				
36-40	4,15				
41-45	3,79				
peruskoulutus		35,804	,000	,201	,232
perus-/keskikoulu	3,86				
ylioppilas	4,19				
sosiaaliryhmä		3,179	,013	,144	,110
johtavassa asemassa/ ylempi toimih.	4,23				
alempi toimihenkilö	4,18				
työntekijä	3,93				
yrittäjä/ maatalousyrittäjä	3,91				
opiskelija	4,0				
lääni		1,725	,161	,082	,099
Etelä-Suomi	3,99				
Länsi-Suomi	3,99				
Itä-Suomi	4,18				
Oulu ja Lappi	4,13				
uskonnon tärkeys		4,207	,015	,121	,112
erittäin tärkeä/tärkeä	4,08				
ei ole tärkeä	3,94				
ei minkäänlaista merkitystä	4,24				
koulutus		1,725	,161	,146	,104
ei ammatillista koulutusta	3,90				
ammattikoulu tai kursseja	3,91				
opisto/ AMK/	4,07				
erikoisammattitutkinto	4,23				
yliopistotutkinto					
työsuhde		,207	,649	,021	,021
vakituinen/ solmittu toistaiseksi	4,05				
määräaikainen	4,09				

Liitetaulukko 9. Faktorin "Talouden epävarmuus" varianssianalyysi

Muuttujat	Empiiri- nen keskiarvo	Merkit- sevyys F	Merkit- sevyys p	Selitys- kyky Eta	Selitys- kyky Beta
sukupuoli		,514	,474	,024	,008
mies	3,47				
nainen	3,52				
siviilisääty		30,335	,000	,325	,070
yksin elävä	3,21				
avoliitossa	3,37				
avioliitossa	4,01				
eronnut/ leski	3,97				
lasten määrä		7,114	,000	,338	,134
0	3,26				
1	3,88				
2	3,99				
3+	4,24				
asuinpaikka		1,441	,219	,090	,080
Hki, Espoo, Vantaa	3,51				
muu yli 100 000 as. kaupunki	3,38				
keskisuuri tai pieni kaupunki	3,45				
kuntakeskus/ taajama	3,70				
maaseutu	3,53				
ikä		19,699	,000	,445	,369
18-23	2,93				
24-29	3,50				
30-35	3,94				
36-40	4,19				
41-45	4,12				
peruskoulutus		6,813	,009	,026	,096
perus-/keskikoulu	3,47				
ylioppilas	3,52				
sosiaaliryhmä		14,545	,000	,292	,259
johtavassa asemassa/ ylempi toimih.	4,01				
alempi toimihenkilö	3,74				
työntekijä	3,49				
työntekijä	3,76				
yrittäjä/ maatalousyrittäjä	3,01				
opiskelija					
lääni		1,754	,155	,091	,081
Etelä-Suomi	3,53				
Länsi-Suomi	3,46				
Itä-Suomi	3,54				
Oulu ja Lappi	3,80				
uskonnon tärkeys		3,797	,023	,126	,104
erittäin tärkeä/tärkeä	3,70				
ei ole tärkeä	3,41				
ei minkäänlaista merkitystä	3,58				
koulutus		3,030	,029	,206	,127
ei ammatillista koulutusta	3,08				
ammattikoulu tai kursseja	3,49				
opisto/ AMK/	3,75				
erikoisammattitutkinto	3,53				
yliopistotutkinto					
työsuhde		8,460	,004	,133	,018
vakituisen/ solmittu toistaiseksi	3,77				
määräaikainen	3,46				

Liitetaulukko 10. Faktorin "Vauvakuume" varianssianalyysi

Muuttujat	Empiirinen keskiarvo	Merkitsevyys F	Merkitsevyys p	Selityskyky Eta	Selityskyky Beta
sukupuoli		2,653	,104	,061	,039
mies	3,28				
nainen	3,41				
siviilisääty		8,578	,000	,192	,086
yksin elävä	3,26				
avoliitossa	3,20				
avioliitossa	3,70				
eronnut/ leski	3,48				
lasten määrä		4,056	,007	,215	,135
0	3,20				
1	3,73				
2	3,63				
3+	3,64				
asuinpaikka		,791	,532	,040	,065
Hki, Espoo, Vantaa	3,33				
muu yli 100 000 as. kaupunki	3,46				
keskisuuri tai pieni kaupunki	3,35				
kuntakeskus/ taajama	3,33				
maaseutu	3,34				
ikä		5,090	,000	,238	,208
18-23	3,10				
24-29	3,29				
30-35	3,54				
36-40	3,76				
41-45	3,96				
peruskoulutus		3,559	,060	,051	,077
perus-/keskikoulu	3,30				
ylioppilas	3,41				
sosiaaliryhmä		2,650	,032	,130	,126
johtavassa asemassa/ ylempi toimih.	3,60				
alempi toimihenkilö	3,53				
työntekijä	3,26				
yrittäjä/ maatalousyrittäjä	3,19				
opiskelija	3,28				
lääni		2,463	,062	,101	,104
Etelä-Suomi	3,31				
Länsi-Suomi	3,28				
Itä-Suomi	3,60				
Oulu ja Lappi	3,50				
uskonnon tärkeys		4,705	,009	,135	,120
erittäin tärkeä/tärkeä	3,53				
ei ole tärkeä	3,21				
ei minkäänlaista merkitystä	3,41				
koulutus		2,077	,102	,128	,104
ei ammatillista koulutusta	3,36				
ammattikoulu tai kursseja	3,17				
opisto/ AMK/ erikoisammattitutkinto	3,51				
yliopistotutkinto	3,33				
työsuhde		,276	,600	,024	,024
vakituinen/ solmittu toistaiseksi	3,38				
määräaikainen	3,44				

Liitetaulukko 11. Vastaajien ilmoittamat syyt miksi epäroivät lastenhankintaansa (%)

	Hyvin tärkeä/ tärkeä	Siltä väliltä	Ei tärkeä/ Ei lainkaan tärkeä	%	N
a) Minulla on jo niin monta lasta kuin haluan	18,7	18,8	62,5	100,0	496
b) Terveystilani ei salli lasten hankkimista	10,8	11,8	77,4	100,0	499
c) Elän yksin eikä minulla ole vakituista kumppania	36,4	6,3	57,3	100,0	494
d) Työni ja ammatillinen toimintani estävät lasten hankkimisen	11,0	17,9	71,1	100,0	492
e) Joutuisin luopumaan vapaa-ajan harrastuksista	9,7	14,9	75,4	100,0	495
f) Haluan säilyttää nykyisen elintasoni	17,2	21,9	60,9	100,0	494
g) Lapsen hankkimisesta aiheutuisi liian suuret kustannukset	15,6	20,7	63,7	100,0	498
h) Olen liian huolissani lasteni tulevaisuudesta	31,2	22,2	46,6	100,0	500
i) En voisi nauttia elämästä samalla tavalla kuin tähän mennessä	14,7	18,8	66,5	100,0	495
j) Minä olen/kumppanini on liian vanha	12,7	13,9	73,4	100,0	495
k) Kumppanini ei halua lasta/ enempää lapsia	20,1	14,6	65,3	100,0	487
l) Nykyinen asunto on liian pieni kasvavalle perheelle	24,6	16,7	58,7	100,0	496
m) Oman taloudellisen tilanteen/työn epävarmuus	33,7	17,5	48,8	100,0	496
n) En (ehkä) halua sitoa (enää) itseäni pieniin lapsiin	21,4	23,6	55,0	100,0	495
o) En/puolisoni ei (ehkä enää) halua käydä läpi raskautta/ synnytystä	18,6	18,4	63,0	100,0	489
p) Avio-/avosuhteen ongelmien vuoksi	15,1	12,0	72,9	100,0	483
q) Minulla ei olisi enää riittävästi aikaa puolisolteni/ muille lapsilleni	12,9	15,6	71,5	100,0	487
r) En/puolisoni ei ole tullut yrityksistä huolimatta raskaaksi	8,9	9,1	82,0	100,0	483
s) Puolisoni työn vuoksi se ei ole mahdollista	5,1	11,6	83,3	100,0	473
t) Puolisoni terveys estää lasten hankkimisen	9,5	7,4	83,1	100,0	476
u) Lasten hankinta vaikuttaisi kielteisesti parisuhteeni seksielämään	5,8	14,1	80,1	100,0	483
v) En ole tuntenut itseäni/puolisoani kypsäksi ottamaan vastuuta lapsesta	21,6	11,7	66,7	100,0	487
w) Pelko syntyvän lapsen sairaudesta/ terveydellisistä ongelmista/	18,6	21,6	59,8	100,0	495
x) Haluan omistautua muille minua kiinnostaville asioille	12,8	20,2	67,0	100,0	494
y) Raskaat, vaikeat kokemukset lastenhoidosta	9,4	18,4	72,2	100,0	489
z) Puolisoni ei osallistu lasten-/kodinhoitoon siinä määrin kuin toivoisin	9,6	14,7	75,7	100,0	477
ä) Yhteiskunta ei tue riittävästi lapsiperheitä	32,9	21,8	45,3	100,0	490
ä) Pelkään, että elämäni/puolisoni elämä kävisi liian raskaaksi	22,8	17,5	59,7	100,0	491

Liitetaulukko 12. Vastaajien ilmoittamat syyt miksi eivät aikoneet hankkia lapsia (%)

	Hyvin tärkeä/ tärkeä	Siltä väliltä	Ei tärkeä/ ei lainkaan tärkeä	%	N
a) Minulla on jo niin monta lasta kuin haluan	71,0	8,4	20,6	100,0	642
b) Terveydentilani ei salli lasten hankkimista	25,9	12,3	61,8	100,0	632
c) Elän yksin eikä minulla ole vakituista kumppania	15,9	5,9	78,2	100,0	610
d) Työni ja ammatillinen toimintani estävät lasten hankkimisen	8,2	9,7	82,1	100,0	620
e) Joutuisin luopumaan vapaa-ajan harrastuksista	7,6	8,8	83,6	100,0	617
f) Haluan säilyttää nykyisen elintasoni	17,4	14,0	68,6	100,0	621
g) Lapsen hankkimisesta aiheutuisi liian suuret kustannukset	11,2	11,7	77,1	100,0	617
h) Olen liian huolissani lasteni tulevaisuudesta	21,9	16,5	61,6	100,0	620
i) En voisi nauttia elämästä samalla tavalla kuin tähän mennessä	14,4	13,9	71,7	100,0	617
j) Minä olen/kumppanini on liian vanha	52,5	12,9	34,6	100,0	630
k) Kumppanini ei halua lasta/enempää lapsia	37,0	12,9	50,1	100,0	603
l) Nykyinen asunto on liian pieni kasvavalle perheelle	16,5	10,6	72,9	100,0	620
m) Oman taloudellisen tilanteen/työn epävarmuus	21,1	10,5	68,4	100,0	621
n) En (ehkä) halua sitoa (enää) itseäni pieniin lapsiin	39,0	15,1	45,9	100,0	621
o) En/puolisoni ei (ehkä enää) halua käydä läpi raskautta/synnytystä	32,2	15,0	52,8	100,0	608
p) Avio-/avosuhteen ongelmien vuoksi	10,5	9,2	80,3	100,0	607
q) Minulla ei olisi enää riittävästi aikaa puolisololleni/muille lapsilleni	13,3	15,1	71,6	100,0	610
r) En/puolisoni ei ole tullut yrityksistä huolimatta raskaaksi	7,4	6,0	86,6	100,0	597
s) Puolisoni työn vuoksi se ei ole mahdollista	3,9	6,5	89,6	100,0	597
t) Puolisoni terveys estää lasten hankkimisen	11,8	6,9	81,3	100,0	595
u) Lasten hankinta vaikuttaisi kieleisesti parisuhteeni seksielämäään	5,1	9,1	85,8	100,0	602
v) En ole tuntenut itseäni/puolisoani kypsäksi ottamaan vastuuta lapsesta	9,4	6,6	84,0	100,0	598
w) Pelko syntyvän lapsen sairaudesta/ terveydellisistä ongelmista/	19,8	11,5	68,7	100,0	607
x) Haluan omistautua muille minua kiinnostaville asioille	18,0	17,7	64,3	100,0	610
y) Raskaat, vaikeat kokemukset lastenhoidosta	10,1	10,4	79,5	100,0	606
z) Puolisoni ei osallistu lasten-/kodinhoitoon siinä määrin kuin toivoisin	8,2	11,2	80,6	100,0	597
ä) Yhteiskunta ei tue riittävästi lapsiperheitä	24,4	16,8	58,8	100,0	606
ä) Pelkään, että elämäni/puolisoni elämä kävisi liian raskaaksi	17,8	15,0	67,2	100,0	606

